CITIȚI IN PAGINA A 5-A
O POVESTIRE FANTASTICĂ INEDITĂ DE
MIHU DRAGOMIR

PROGRAMUL DE DEZVOLTARE A SOCIETĂȚII SOCIALISTE SE LEAGĂ NEMIJLOCIT DE PROGRESUL ȘTIINȚEI, DE INTENSIFICAREA CERCETĂRILOR IN TOATE DOMENIILE INTR-O EPOCĂ DE MARI PREFACERI REVOLUȚIONARE, CARACTERIZATĂ PRIN DESFĂȘURAREA UNEI REVOLUȚII ȘTIINȚIFICE ȘI TEHNICE FĂRĂ PRECEDENT. ULTIMELE DOCUMENTE DE PARTID ȘI DE STAT ACORDĂ ȘI IN ACTUALUL CINCINAL O INSEMNĂTATE DEOSEBITĂ PROBLEMELOR ȘTIINȚEI, ACTIVITĂȚII PROPRII DE CERCETARE CARE ARE MISIUNEA SĂ-ȘI ADUCĂ, DIN CE IN CE MAI SUBSTANȚIAL, CONTRIBUȚIA ACTIVĂ LA INTĂRIREA ECONOMICĂ A PATRIEI. INCHINĂM ACEST NUMĂR INVENTIVITĂȚII ȘI INTELIGENȚEI POPORULUI ROMÂN.

Proletari din toate țările, uniți-vă!

gazeta literară

Anul XIII, Nr. 27 (713), Joi 7 iulie 1966 ● ORGAN SAPTAMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMANIA ● 8 pagini: 1 leu

Biblioteca Centrală Regională Timișoara

VIITORUL ÎN ACȚIUNE

Realitatea în toată multitudinea și plenitudinea ei, realitatea noastră socialistă închizînd în ea substanța cea mai viabilă a trecutului și configurînd în coordonatele ei majore, esențiale, viitorul, prefacerile continui și ritmul pe scară națională al acestor prefaceri exercită o presiune stimulativă, creatoare, asupra imaginației noastre. Și nu numai a autorilor de literatură de anticipație, a cititorilor ei deopotrivă, ci a fiecăruia dintre noi.

Trăim o epocă de împliniri, plină de cutezanță și luciditate, în care posibilul devine real. Relațiile om-producție-știință-tehnică, însumînd cel mai uimitor zbor al gîndirii, al experienței și îndrăznelii — bazat pe virtuțile muncii libere, egale și fertile, în folosul tuturor — schimbă structural însăși viziunea noastră asupra lumii, a prezentului și viitorului.

Să ne amintim emoția și admirația cu care am întîmpinat mulți dintre noi primele cifre ale primului plan cincinal. Să ne amintim entuziasmul, senzația neobișnuită, neîncercată altcîndva, care ne-a cuprins pe mulți dintre noi la contactul pe care l-am avut prima dată cu planul general de electrificare, cu planurile de perspectivă ale fiecărei ramuri industriale în parte. Nu uitați, — ca să dau un exemplu la îndemîna fiecăruia — nu uitați Bicazul! Numai Bicazul cu cifrele lui de ordinul sutelor de mii de kw putere instalată, cu cifrele lui generatoare de mîndrie, milioane de kilowați-oră anual, numai el, prima mare biruință a planului de electrificare pe 10 ani, ne dădea multora dintre noi — fără să fim neapărat poeți — fiori de poezie! Gîndirea și sensibilitatea se desprind de pe tărmul imaginației, zburînd spre înălțimile realității, ale viitorului. Avem o robustă și sănătoasă judecată raportată la zecile de mii de cifre uluitoare sub care se concretizează măsurile și planurile dezvoltării în ansamblu a economiei naționale, a potențialului nostru industrial. Cifrele pe care le-am văzut mereu modificîndu-se, urcînd în conștiința și în realitățile noastre pepte din ce în ce mai sus, au fost de mult convertite — prin munca noastră, a întregului popor — în prezentul luminos, devenit realitate durabilă și palpabilă. Cifrele de început au dat ele însele naștere altor cifre, au permis alte obiective industrial-economice simbolizate în cifre infinit mai mari și mai uimitoare, dar care ne-au surprins din ce în ce mai puțin, găsindu-ne pregătiți sufletește și cu imaginația gata să le preia înaintea bratelor și energiei noastre, și să le proiecteze în viitor. Realitatea României socialiste, uzinele, fabricile, cercetările științifice și toată activitatea creatoare a poporului nostru condus de partid este pista de decolare a celor mai cutezătoare zboruri și visuri, platforma de lansare în viitor.

Iată numai cîteva din aceste cifre care conțin în ele, cu un potențial simbolic de germinare, bunăstarea și prosperitatea națiunii noastre socialiste, viitorul României:

— Producția globală a întreprinderilor industriale va spori în anul 1970 față de 1965 cu 66%—73%, într-un ritm mediu anual de 10,5%—11,6%...

— Producția globală agricolă — media perioadei 1966—1970 — va crește cu 26%—32% față de media anilor 1961—1965...

— Ponderea tracțiunii Diesel și electrice în volum total de transport pe calea ferată va ajunge la 80%...

— Se vor moderniza 2.900 km drumuri...

— Capacitatea flotei maritime comerciale va crește pînă la finele anului 1970 cu 420 mii t.d.w.

— Consiliul Național al Cercetării Științifice va cuprinde în programul unitar al cercetării științifice un număr de 480 teme de cercetare de importanță excepțională, repartizate pe domenii de cercetare și ramuri:

— Științe fizice și matematice — 32 teme
— Științe chimice — 68 teme
— Științe tehnice — 272 teme
— Electrotehnică, electronică, automatizări — 29 teme
— Construcții, materiale de construcții, hidrotehnică, arhitectură — 63 teme.
— Științe geologice și geografice — 16 teme.
— Științe medicale, sociale și umanistice — 37 teme etc. etc.

„GENERAȚIILE DE MIINE VOR PUTEA SPUNE CU RECUNOȘTINȚĂ: — a declarat tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Comitetului Central al partidului — INAINTAȘII NOȘTRI AU FĂCUT TOTUL PENTRU A ASIGURA POPORULUI O VIAȚĂ IMBELȘUGATĂ ȘI FERICITĂ, AU FĂURIT O ȚARĂ LIBERĂ, INDEPENDENTĂ ȘI PROSPERĂ".

Documentele recentei plenare a Comitetului Central al partidului, lucrările Marii Adunări Naționale care au dezbătut și aprobat Planul de stat de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1966—1970, caracterul realist, pe deplin lucid al cifrelor expuse, al proporțiilor, ritmului și indicilor de creștere în detaliul și-n ansamblul lor, cer fiecărnia dintre noi un real și entuziast aport constructiv, pe măsura bucuriilor pe care viitorul ni le asigură.

Al. I. GHILIA

ANCHETA „GAZETEI LITERARE"

REALITATE ȘI ANTICIPAȚIE

1. Care vi se pare a fi rolul specific al anticipației în cadrul fenomenului general literar?
2. Cum vedeți raportul dintre anticipație și contemporaneitate?
3. Credeți că fantasticul-științific este fantasticul zilelor noastre — sau un gen nou, de sine stătător?
4. Cum vedeți integrarea fantasticului-științific în realism?
5. Ce alte probleme credeți că pot fi ridicate în legătură cu tema discuției noastre?

Tot ce există astăzi în jurul nostru, uzine, centre electronice, baraje, laboratoare, toate au existat mai întîi în gîndirea oamenilor, pe planșetă, anticipînd prezența lor la scara realității.

Limitîndu-ne la sfera literaturii, am pus 5 întrebări, la care răspund: EDMOND NICOLAU, VLADIMIR STREINU, ȘT. AUGUSTIN DOINAȘ, NINA CASSIAN, EDGAR PAPU și ȘTEFAN AIRINEI.

În deschiderea anchetei: MIHAI BENIUC **despre „Știință și literatură".**

MIHAI BENIUC

În limba engleză cuvîntul fiction, adică ficțiune, plăsmuire, întruchipare, se aplică, între altele, la orice creație literară de tipul romanului, nuvelei, piesei de teatru, poemului ș. a. În sensul acesta fictivul se apropie de fantastic, cu adăugirea că vizualizarea sau sensibilizarea imaginară din acest din urmă domeniu conține o doză de straniu, de incredibil, de extranatural. Dar oricît le-ar deosebi această doză de straniu, atît fictivul cît și fantasticul, ambele caracteristice esențiale ale creației literare, fac, prin exprimare artistică verbală, să apară ceva în fața cititorului, auditorului sau spectatorului, ceva ce nu se identifică nici cu starea civilă, nici cu realitatea palpabilă.

Știința, chiar dacă ar lucra cu realități imperceptibile, abstracte față de posibilitățile noastre senzoriale sau imaginative, nu merge niciodată pe drumul nici unui fel de ficțiuni. Realitatea în știință este stringentă, supusă necesar mișcării materiei, legilor relative în sens restrîns sau în sens general, ale spațiului și timpului.

Totuși atît literatura cît și știința o fac oamenii și ca atare în actul lor de cercetare, de îmbinare a datelor descoperite sau imaginate, nu au oare ei ceva esențial comun? Însușirile psihice fundamentale care se cer și omului exactitudinii științifice și artistului neprevăzutului uimitor sînt aceleași, cu diferențe de grad și nuanță: inteligență, sensibilitate la cea mai vagă manifestare a noului, capacitate de exprimare. Numai cîmpul de operații se deosebește, exprimarea specifică și desigur rezultatul final, chiar dacă scopul în ambele cazuri poate fi același: ascensiunea omului spre lumină și demnitate. Iar aceasta s-a făcut cînd cu profeții, cînd cu previziuni, cînd cu calcule și socoteli, și totdeauna cu noi fapte sau noi imagini despre adevărul lumii și vieții.

Nici nu țin să insist prea mult asupra unui lucru știut, deosebirea dintre literatură și știință, cît asupra faptului că foarte des poezia și cercetarea sau cugetarea științifică cea mai înaltă se întîlnesc în una și aceeași persoană și că adeseori opera științifică e plină de poezie, iar creația literară sau artistică își are rădăcinile în temeiurile de profunzime ale cunoașterii științifice. Nu e vorba de o simbioză aleatorie, ci mai curînd de o coexistență și o influență reciprocă, poate și de o condiționare prielnică procesului de creație și în știință și în artă. Desigur, Newton rămîne marele om de știință, Goethe marele poet, iar dacă nu cunosc înclinațiile artistice ale descoperitorului legii gravitației universale, despre autorul lui Faust toată lumea știe cu cîtă asiduitate l-a pasionat studiul naturii. Și n-a rămas un simplu amator în materie. Opera filozofică și științifică a lui Pascal e plină de poezie, iar Rabelais, celebrul Rabelais, n-a fost un medic prost, cum n-a fost nici Duhamel, scriitorul, sau cum nu e mai puțin poet Jean Paul Sartre prin faptul că e un erudit și original filozof. Poate că ar fi trebuit să încep cu Leonardo da Vinci, în care tendințele științifice și artistice culminează prin opere rămase nemuritoare. Aș putea să spun că dramaturgul puternic Büchner era și un bun biolog, că pictorul Țuculescu era tot biolog și medic, iar Paul Valéry matematician, ca și emulul său Ion Barbu, și mare poet și mare matematician. Dar Eminescu era oare puțin versat în științe și puțin însetat și stăruitor în a pătrunde cele mai variate domenii ale cunoașterii sociale, naturale sau matematice? Cehov era medic, ca să nu mai spun de Lomonosov, omul de știință, că era și poet, de Dostoievski că studiase ingineria. În ce-l privește pe Balzac, el singur spunea despre sine că este doctor în științele sociale, iar Marx nu se sfia să spună că mai mult a învățat de la autorul *Comediei umane* decît de la economiștii timpului. Exemplele s-ar putea multiplica din antichitate pînă în zilele noastre într-un lung șir neîntrerupt de nume strălucite, cîteodată cu o singură față a medaliei luminoasă, cîteodată cu amîndouă. Freud, întemeietorul psihologiei abisale, al psihanalizei, scrie cu o pană pe care i-o pot invidia scriitorii, Einstein, fără care nu se poate concepe fizica modernă, era un bun pianist și la fel, pe cît știu, Joliot-Curie.

Ar fi prea puțin să spunem că în aceste cazuri este vorba doar de „le violon d'Ingres", pictorul care se mai crede și muzician, ca și Rousseau Vameșul, care cînta la colțuri de stradă din vioară, sau ca și Nicolae Filimon al nostru, autorul *Ciocoilor vechi și noi*, pe cît se pare și un bun flautist. Nici pianul nu rămîne fără importanță în viața unui Einstein, dacă e atras de acest instrument muzical, nici matematica pentru

(Continuare în pag. 7)

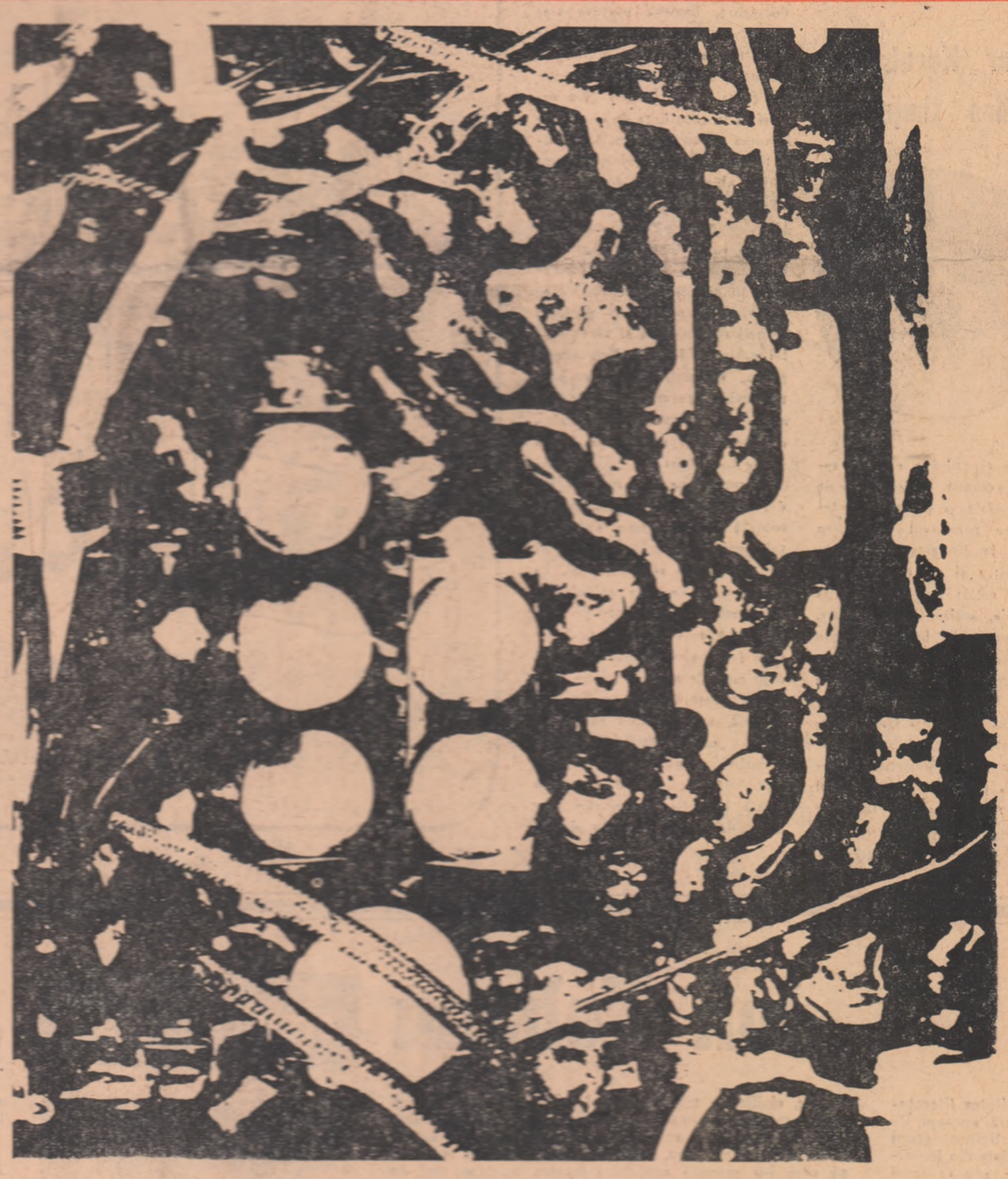

CIRCUMVOLUȚII ELECTRONICE XX:
privire fotografică în interiorul ultimului tip de aparat tranzistorizat „Electronica"

CIȘTIGĂTORII CONCURSULUI NOSTRU „EROUL LITERAR PREFERAT"

● O CĂLĂTORIE PRIN O.N.T. IN R. S. CEHOSLOVACĂ (sau contravaloarea ei): **cititorul nostru PETRE ȘULEA din comuna Crevenicu, raionul Videle, regiunea București.**

● O CĂLĂTORIE PE C.F.R. IN CIRCUIT PRIN ȚARĂ (sau contravaloarea ei) pe urmele eroilor literari preferați: **cititorul nostru MIHAI HUDESCU din comuna Pocreaca, oficiul Poeni, regiunea Iași.**

Lista celor 100 de participanți la concursul nostru care au cîștigat un abonament pe 3 luni la **„Gazeta literară"** va apare în numărul viitor.

Cîștigătorii vor primi la domiciliu comunicările noastre ulterioare

INEDIT ● ● ● MIHU DRAGOMIR

Din carnetul cosmonautului

Nu-i cer: e-o beznă fără trup.
Un timp compact, strîngîndu-te-n brațe.
Doar bătăile inimii rup
din cifra timpului ce-ar vrea să te-nhațe.

Depărtarea a devenit Nicăieri,
bezna și-a ucis și stihia.
O beznă fără trup, fără mîine și ieri.
Dar eu întrerup și măsor veșnicia.

Eu sînt pămîntul, colindînd
la capătul marilor genuni,
eu sînt pămîntul, un gînd
luminat de sori și luni.

Aici la cumpăna începutului și sfîrșitului,
singur de veghe pe-o aschie de stea,
sînt fiul pămîntului și-al infinitului
măsurînd veșnicia cu inima mea.

Note de lectură

Vladimir Colin: „Viitorul al doilea“

Povestirile lui Vladimir Colin aduc în prim plan un univers moral distinct, în centrul preocupărilor sale se află investigarea sufletului omului, al omului cu mintea iscoditoare, dornic să cunoască și să descopere legile noi ale materiei, chiar dacă pentru asta plătește tribut greu, propria sa viață („Ultimul avatar al lui Tristan“, „Oneiros“). La un capăt sau la altul al osiei timpului se proiectează, în decoruri neobișnuite, dar organic legate de substanța artistică a scrierilor sale, oameni care caută fericirea, care se iubesc, care plătesc pentru păcatele strămoșilor, de care ei înșiși se simt străini sau care stabilesc relații cu alte viețuitoare raționale, venite din alte galaxii, într-un emoționant gest de solidaritate. Așadar, pe axa mobilă a timpului se perindă povestea dramatică a evoluției unor sentimente omenești, a unor precepte morale etice și sociale, așa cum autorul și-le imaginat, cu vervă, cu gravitate sau cu umor.

Oricare dintre povestirile de față se înscrie într-o tonalitate umană, caldă, învăluitoare, parcurgînd gama unor aspirații sau sentimente convingătoare, mergînd pînă la tragica realitate a setei de cunoaștere a făpturii umane care se cere scump plătită. „Undeva un om“ e un imn închinat inteligenței și rațiunii, după cum „Întîlnirea“ vorbește despre solidaritate, iar „Giovanna și îngerul“ despre dragoste și fericire. Universul creat de autor devine astfel, în ciuda neobișnuitului său, apropiat și familiar și un suflu de autentică vibrație străbate aceste povestiri despre trecut și viitor, veritabile poeme dedicate omului, stăpîn al viitorului.

Eugenia TUDOR

Victor Kernbach: „Umbra timpului“

Umbra timpului e un mic roman de aventuri, cu implicații de utopie socială și științifică, întemeiat pe paradoxul einsteinian (privitor la diferența dintre timpul terestru și cel cosmic), des utilizat astăzi în literatura de anticipație, sesizat însă, intuitiv, și într-un vechi basm românesc de inedite frumuseți, ca *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte*. Ideea, extrem de generoasă, deschide porți largi fantezici creatoare, îngăduind dezbaterea, în spirit dialectic, a numeroase probleme de cea mai diferită speță. În cartea lui, Victor Kernbach înlesnește confruntarea dintre exponenții civilizației aproximativ contemporane nouă și realitățile proprii (în viziunea scriitorului) viitorului îndepărtat: doi cosmonauți (romanul Bucur și germanul Wolfram), plecați de pe Terra în penultimul deceniu al secolului al XX-lea, se reîntorc pe planeta natală după cinci mii de ani pămînteni. Fiziologic, ei se află la o vîrstă apropiată celei avute la lansarea lor în spațiile intergalactice. Omenirea însă a parcurs, între timp, ere întregi, ajungînd la un stadiu de evoluție de-a dreptul fantastic. Romanul nu e altceva decît înregistrarea succesivelor sentimente care-i încearcă pe cei doi cosmonauți în contact cu această lume nouă, descrierea formelor de civilizație atinse de umanitate (cu ajutorul științei și tehnicii), interpretarea lor din unghi filozofic și social. Perspectiva e, inevitabil, utopică, dar Victor Kernbach are meritul de a o face plauzibilă, în sensul că amănuntele oferite cititorului (acceptată fiind convenția) nu sînt îndeobște, prin raportare la context, șocante. În cinci mii de ani, fața planetei s-a schimbat, societatea a trăit mutații structurale, radicale, viața, în ipostazele ei superioare, e la pragul perfecțiunii, omul a devenit stăpîn nu numai al legilor naturii înconjurătoare, ci și al universului. Tabloul e paradisiac. Peste tot sînt flori ornamentale și păduri, se respiră aer proaspăt, locul vechilor așezări tentaculare l-au luat orașele subterane și alpine, axa Pămîntului e corectată, continentul antarctic nu mai e acoperit de zăpezi, călătoriile se fac cu racheta, cultura e înmagazinată în enciclopedii cibernetice, se scrie prin conectarea la tîmple a unui emițător, sistemul de comunicare a gîndurilor e telepatia dirijată, organismul poate fi reîntinerit, durata vieții e sensibil prelungită, mașinile se autoreproduc cînd ajung aproape de uzură, oamenii prepară singuri pentru hrană sinteza organică, trei sferturi din activitatea umană e gîndire eliberată, materia (cum spune Bucur) „s-a organizat în conștiința de sine“, societatea e „un organism fără maladii interne“ etc. Dispărînd condițiile obiective și subiective ale alienării, omenirea a atins stadiul lui „homo sapiens humanior“, cînd o serie de concepte curente încă astăzi nu mai pot fi receptate, în adevăratul lor înțeles afectiv, nici măcar cu ajutorul creierilor electronici și al studiului arhivelor istorice. Concurența, gloria, războiul, ceasta, rușinea, tribunalul, parazitismul, angelicul, uluitorul etc., morala însăși, ca noțiune, aparțin unui trecut foarte îndepărtat.

În contact cu atari realități, cei doi cosmonauți („paleoastronauți“) trăiesc intens sentimentul uimirii, al încîoielii, al setei de cunoaștere, al sublimului. Ei vin însă cu zestrea psihologică a așa-numitei „antichități lucide“, sînt încă robi ai unor prejudecăți (mai ales Wolfram) și ai unui mod de a gîndi relativ anacronic. Peste ei plutește din cînd în cînd, mai stăruitor sau mai fugar, „umbra timpului“, adică amintirea vremurilor pe care le reprezintă, împiedicînd adaptarea totală la noile împrejurări. Cunosc, de aceea, senzația deznădejdei și a singurătății, a invidiei și a nostalgiei, a dorului și a satisfacției, a rușinii și a plictisului, emoția dragostei, atracția naturii, rămînînd, în continuare, firi temperamentale diferite, așa cum vor fi fost și cu cinci milenii înainte. Individualizîndu-i, prin antecedente biografice și mai cu seamă prin trăsături caracterologice, Victor Kernbach a izbutit să le dea amîndurora personalitate. N-aș spune același lucru și despre oamenii „epocii galactice“. Cu excepția unor deosebiri de ordin mai degrabă exterior decît spiritual, aceștia nu se disting aproape prin nimic aparte, sugerîndu-ni-se astfel ideea de loc surizătoare că umanitatea ar tinde spre nivelare, că în viitorul ideal particularitățile individului ar dispărea, că preocupările lui nu s-ar delimita decît formal. E drept că, la un moment dat, prozatorul ne prezintă un poet, apoi un constructor de „orașe fotonice“ sau pe nu știu care membru al Consiliului academic. Imaginea lor nu se imprimă însă în memorie, așa cum cele două femei de care se încrăgostesc Bucur și Wolfram nu se diferențiază una de alta decît prin culoarea părului. Ceea ce, chiar într-o narațiune științifico-fantastică, e, totuși, de neînchipuit. Ba autorul putea rezolva și atari ecuații, nu încape îndoială. Cartea e prea bine scrisă, prea riguros arhitecturată, pentru ca încercarea de a crea individualități vii și din exponenții epocii galactice să nu fi izbutit. Se pare însă că o asemenea intenție n-a existat, nu virtual, ci deliberat.

Note de lectură

Adrian Rogoz: „Omul și năluca“

Aventura, senzația tare, setea de insolit, evadarea, adică ceea ce americanii numesc într-un cuvînt *thrill*, pare a fi, la urma urmei, o componentă de bază a aproape tuturor narațiunilor științifico-fantastice. O exploatează, de altminteri, orice autor de atare literatură, în măsura în care consideră aprioric că investigarea unor lumi prin definiții inedite presupune, în multiple planuri existențiale și gnoseologice, situații neobișnuite, reacții sufletești imprevizibile, eroi extraordinari etc., climat (volens-nolens) romantic. Că nu e obligatoriu ca vocabela să aibă mereu același conținut afectiv e de la sine înțeles. În *Omul și năluca*, ea desemnează un mod de a gîndi, acționa și visa pe care Adrian Rogoz îl consideră specific unui anume tineret american, sedus de dorința de a ieși din comun, de a epata, de a trăi (la tensiuni cît mai unice) betia gestului temerar, primejdios, altfel spus, de a se remarca, prin raportare la semeni, ca excepție de la regulă. Exponentul acestui chip de a concepe ideea de *thrill*, aviatorul Dutch, e convins (cel puțin un timp) de utilitatea unei asemenea filozofii și o practică în consecință. E unul din motivele (un altul e nevoia de singurătate, conjugată cu mizantropia) pentru care acceptă oferta industriașului Somestone de a zbura spre Venus, pe bordul navei cosmice „Năluca“. (Pentru el, *thrill*-ul se reduce, într-un fel, la viteză și accelerație, iar *thrill*-ul cosmic, după ce încercase diversele thrill-uri terestre, e experiența cea mai teribilă ce poate fi efectuată). Pe cale de a se pierde în spațiile siderale, e salvat de o expediție internațională (avînd ca obiectiv și ea avenusarea). În sufletul lui (altminteri sfîșiat de numeroase contradicții) se petrec unele mutații. Dutch descoperă o altă umanitate decît aceea familiară lui în America. Departe de Pămînt are sentimentul apartenenței la omenire și al solidarității. *Thrill*-ul își atenuează progresiv vibrațiile inițiale, aventura primește valențe de ordin spiritual; eroul prinde a se „umaniza“, redevenind ceea ce fusese cîndva, în adolescență, adică poet. Zborul îi provoacă asociații mitologice, Orfeu se configurează ca zeu tutelar, poezia și muzica încep să-i umple stăruitor existența sufletească. Procesul e de dezalienare. Ajuns pe Venus, cosmonautul trăiește, în fapt, *condițiile* celui mai neobișnuit *thrill* posibil: izolat de celălalt echipaj (cu care avea doar legături prin radio), supus de unul singur unor nebănuite primejdii, constată că planeta e populată cu monștri, dar și cu ființe asemănătoare omului. Numai că acestea nu au structură animală, ci vegetală, se hrănesc prin fotosinteză, au comportări relativ aparte etc. Intre Dutch și o fată-floare, dezrădăcinată de el (în sensul concret al cuvîntului), în timpul unei furtuni, se încheagă un mic și tulburător roman de dragoste, încheiat însă curînd prin moartea venusienei. Salvat, în fine, cosmonautul american se reîntoarce pe Pămînt, dar cu mințile rătăcite. Miron (din basmul lui Eminescu) se stingea de dor, cu imaginea frumoasei fără corp în memorie; Dutch piere asasinat din ordinul unuia dintre rivalii săi erotici (acțiunea se petrece în vremurile noastre), incapabil să se readapteze modului de viață american.

Romanul ar merita, desigur, o analiză multilaterală, impusă de chiar dimensiunile lui. Și, firește, de varietatea problemelor abordate. Ca și de calitatea caracterologică a personajelor angrenate în acțiune. S-ar putea comenta, astfel, ipotezele științifice promovate de autor, luîndu-se în discuție coeficientul lor de verosimilitate și cu deosebire (ceea ce interesează în primul rînd) măsura în care ele reprezintă, în *Omul și năluca*, surse primordiale ale fanteziei creatoare. Mă gîndesc, între altele, la structura pe care o are (în viziunea lui Adrian Rogoz) biosfera venusiană, la capacitatea ființelor venusiene raționale de a-și însuși cu ușurință al doilea sistem de semnalizare terestru, la facultatea lor de a se adapta modului de gîndire pămîntean, dar mai ales la felul de a reacționa al lui Dutch în fața tuturor acestor realități extraordinare. E vorba, în fond, de împrejurări în stare a scoate în evidență, în formele cele mai elocvente, esența umană. Nu e greu însă de observat că, în ciuda elementelor noi, insolite, ivite în textura epică, tensiunea romanului scade vertiginos în capitolele consacrate vieții de pe Venus, că ideea de *thrill* ce se reclama să fie reliefată în dimensiuni corespunzătoare e, practic, aproape părăsită. Aventura e aici concretizată, din păcate, în date prea exterioare pentru a mai emoționa la nivelul cerut de împrejurări. La urma urmei, asistăm (sau ar fi trebuit să asistăm) la înfruntarea (din perspectivă, evident, omenească) a două „civilizații“, a două întruchipări diferite ale materiei vii. Dutch (al cărui suflet pare a fi foarte sensibil și receptiv) nu trăiește *efectiv* (potrivit structurii lui de făptură pămînteană) evenimentul. M-aș fi așteptat să-l văd comportîndu-se de fiecare dată ca exponent al speciei umane, oscilînd, așadar, de la caz la caz, între uimire și înțelegere, între setea de cunoaștere și neputința de a pătrunde misterele planetei ce-l găzduiește, între betia succesului și amărăciunea deznădejdilor, între temeritate și teamă, între dor și renunțare, acționînd ca ființă rațională, lucid sau pradă impasului, cu simțurile ascuțite, frămîntat de sentimente contradictorii, filozof și meșteșugar, poet și aviator, conform, deci, sie însuși, conștient că e martor și erou al unor întîmplări ce întreo puterea de închipuire a oricui. În locul unor capitole care să releve firesc condiția morală a unui *om* aflat în situații excepționale (dar om!), Adrian Rogoz ne oferă pagini după pagini în care *thrill*-ul e sacrificat gratuit pe altarul informației livrești, niște cam pedante, cu citate din diverși autori și cu zeci de cuvinte extrase din lexiconul celor mai felurite idiomuri pămîntene, interesante și instructive desigur, dar nu absolut necesare în economia romanului. Semne de întrebare ridică iubitorului de literatură autentică și alte personaje. Mă refer, în speță, la componenții echipajului astronavei „Vulcan“ (un sovietic, un român, un francez și un indian). Cu excepția ultimului, astronom și filozof, căruia i s-a rezervat rolul de duhovnic, sfătuitor și ghid spiritual al lui Dutch, ceilalți sînt prezențe relativ convenționale, sortite a ilustra mai degrabă idei decît a reliefa realități caracterologice concrete. Expresia simbolică (în intenția autorului) a umanității reunite, invincibile, solidare, exemplare, ei ar fi trebuit să constituie, *de fapt*, o replică la individualismul cosmonautului american și al lui Somestone, așa cum numele celor două astronave ar fi trebuit să sugereze *iradiant* două antinomii la rîndul lor ireconciliabile: Năluca (adică iluzia) și Vulcan (adică efort, muncă). Eroi apoi, ei înșiși, ai unui *thrill* cosmic, membrii echipajului internațional ar fi trebuit să trăiască (vrînd-nevrînd), potrivit structurii lor particulare, educației, idealului, apartenenței sociale etc. (date asupra cărora, în treacăt fie spus, romancierul insistă mult prea puțin), marea aventură a zborului spre necunoscut și a avenusării.

Cartea, ca să încheie, ar fi putut fi, pornind de la materia epică existentă și de la intenții ideologice mai nuanțate, un foarte interesant roman de dezbatere a unor probleme în primul rînd etice. *Thrill*-ul însuși e o noțiune cu adînci implicații morale. „Om“ și „năluca“, de asemenea.

Aurel MARTIN

Sfinxul XX rezolvă...

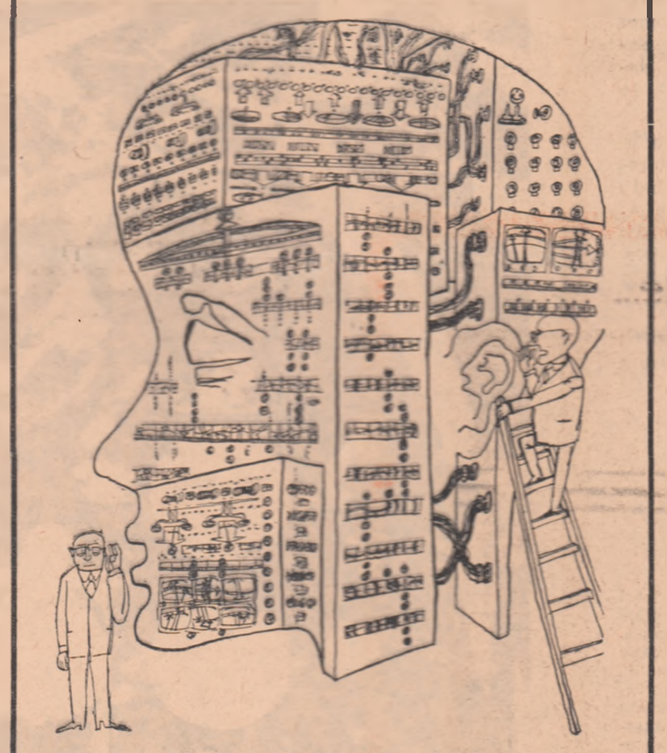

Desen de RADU GEORGESCU

„ARGEȘ“ - „ASTRA“

La Pitești a apărut, zilele acestea, primul număr al revistei Argeș. Publicație lunară, politică, socială și culturală, ea își propune să fie expresia noilor realități, „durate pe locurile unde s-a înfiripat legenda Meșterului Manole, pe locurile legate de întemeierea și consolidarea Țării Românești“, să comunice „cele mai înaintate tradiții populare, istorice și culturale ale regiunii“.

Revista publică, în acest prim număr, un amplu fotoreportaj închinat vizitei conducătorilor de partid și de stat în regiunea Argeș, un salut al lui T. Arghezi, o suită de articole privind coordonatele complexe ale cercetării științifice, o discuție referitoare la „tradițional și modern în arhitectura contemporană“, materiale cu caracter istoric și educativ, o pagină despre milenarul dans al „călușarilor“, reportaje, versuri (de I. Bănuță, Cezar Baltag, G. Cristea-Nicolescu ș.a.), proză epică (de M. Diaconescu și Ioniță Marin), cronici literare (de Marin Bucur și P. M. Gorcea), comentarii critice (de Șerban Cioculescu), note, recenzii etc. În numărul viitor al Argeșului, T. Arghezi va semna **Bilete de papagal.**

Aproape concomitent, a văzut lumina tiparului, la Brașov, primul număr al revistei lunare cu profil politic, social și cultural **Astra**. Publicația își propune să se integreze organic „în eforturile generale îndreptate spre dezvoltarea economiei naționale, a științei și culturii, a literaturii și artei“, să participe activ „la schimbul de opinii care are loc în prezent în țară în toate aceste domenii, precum și la confruntarea de idei ce se desfășoară în lume în problemele culturii“, să contribuie „la afirmarea creației literare și artistice originale, în primul rînd din regiunea Brașov“, să militeze pentru promovarea umanismului socialist și stimularea diversității de stiluri și de modalități artistice, să valorifice și să continue pe o treaptă superioară tradițiile progresiste ale culturii românești, cu deosebire brașovene, să evidențieze „aspecte ale luptei seculare comune duse de masele populare, fără deosebire de naționalitate, pentru progres social“ și, în mod deosebit, să oglindească „frăția indestructibilă dintre oamenii muncii români, maghiari și germani, pentru victoria noii orînduiri, pentru înflorirea patriei comune“. Revista publică în acest prim număr salutul Comitetului regional Brașov al P.C.R., al lui Tudor Arghezi, Zaharia Stancu (în numele Uniunii Scriitorilor), Eugen Jebeleanu, Ion Pas, C. Daicoviciu, T. Brediceanu, Ion Lupaș, A. P. Bănuț, Al. Dima, A. Breitenhofer, Balogh Edgár, Szemlér Ferenc, o anchetă despre știință ca dimensiune a epocii contemporane, pagini de arhitectură, de teatru, de muzică, de cinema, de artă plastică, un articol de Gherghinescu-Vania despre Blaga și Arghezi, un fragment din memoriile inedite ale lui Sextil Pușcariu (**Mărturii lingvistice ale continuității**), o cronică la **Jurnal** de Eugen Barbu, versuri de Gherghinescu-Vania, Bartalis János, Werner Bossert, M. Crama ș.a., proză de Radu Tudoran, o pagină închinată poetului grec Nikos Pappas și poemului său **Elegia României**, recenzii, note, însemnări pe teme diferite etc.

Salutînd apariția **Argeșului** și a **Astrei**, colectivul de redacție și colaboratorii **Gazetei literare** urează celor două reviste succes deplin în realizarea nobilelor sarcini ce le revin în oglindirea vieții culturale, literare și artistice a României socialiste, în plină eflorescență.

G. L.

Ion Hobana — cronica literară — „Viitorul a început ieri“

Mai ales în anii de după război, popularitatea literaturii numită de science-fiction (neînregistrată aproape de loc în vechile istorii literare) sporește vertiginos, genul impunîndu-se ca obiect al unor numere speciale din importante reviste de cultură, cum este Europe, sau ca temă a unor prestigioase colocvii internaționale. Am în față o carte care ne edifică asupra modului cum el a evoluat în cuprinsul uneia din marile literaturi ale lumii, realizare editorială datorată prozatorului Ion Hobana, întreprindere de anvergură, necesitînd erudiție în materie și gust literar ales. Cartea de care e vorba, sub un titlu cam anodin, de reportaj oarecare, închide pagini de natură să procure o emoție estetică superioară, cele mai multe venind pentru întîia dată sub ochii cititorilor de la noi. Nu este o antologie propriu-zisă această retrospectivă a anticipației franceze (cum o subintitulează autorul), ci o quasi prezentare critică ce suplinește însă și rostul unei antologii prin mulțimea și dimensiunile întinse ale textelor cu care comentariul e ilustrat.

Sensul vastei reconstituiri, care începe cu autorii de utopii satirice și poetice din secolele XVII și XVIII (Cyrano de Bergerac, Voltaire, Restif de la Bretonne), pentru a ajunge la scriitori afirmați în ultimul deceniu postbelic (Jean Paulhac, Michel Demuth ș. a.) este de a dovedi o dată mai mult vitalitatea unui gen literar de sine stătător, manifestată atît în diversitatea formelor sale stilistice, cît și în marea lui vechime (ce ar urca, după unii comentatori citați de I. Hobana, pînă în anumite pagini vizionare din Vechiul Testament). Atît de bogatul material literar îndeamnă la meditație asupra originii și caracterelor acestui sector al literaturii, aflat astăzi în atenția unui public care devine din ce în ce mai numeros.

„Literatură de anticipație“, „ficțiune anticipativă“, „literatură științifico-fantastică“, iată alături de termeni ce mărturisesc din capul locului că avem de-a face cu o realitate estetică ieșită din confluența unor elemente de sens divergent, și primul fapt ce trebuie elucidat ar fi de a vedea care este natura intimă a raporturilor dintre ele și în primul rînd dintre cele două entități fundamentale: poezie și știință. E limpede că o operă de science-fiction poate să atragă categorii întinse de cititori (și-i va atrage cu siguranță !), preocupați să afle cum va arăta lumea peste un mileniu, ce înfățișare vor avea relațiile sociale, civilizația tehnică ș.a.m.d. — și, luînd cunoștință de aceste fapte, ei vor trăi un sentiment de satisfacere. Dar reprezintă acesta o emoție estetică ? Desigur că nu, ci abia una de cunoaștere, sinonimă, la urma urmei, cu aceea pe care i-o procură neofitului lectura unui manual de știință popularizată. Rezultă că tema științifică e necesar să se asocieze unei teme poetice, ba chiar să se subordoneze acesteia care, ea singură, poate salva opera de perimare. Lipsa de vigoare artistică a industriei de „science-fiction“, categorie în care se înscriu și multe din broșurile publicate în colecția revistei Știință și tehnică, nici își are explicația. Dar situația poate fi ilustrată și în sens invers. Cele mai multe anticipări științifice din opera lui Jules Verne și-au găsit întruchiparea la puține decenii după moartea scriitorului, ba chiar e straniu să constați (în schița inclusă în culegere) că descoperiri intrate deja în deprinderile noastre curente, precum transmiterea imaginii la distanță, radio-ul, folosirea energiei solare etc. el le vedea făcînd parte din recuzita viețuitorilor de peste tocmai un mileniu ! Și totuși farmecul cărților lui Jules Verne rămîne aproape intact, pentru că el vine din altă direcție. Pe cine ar mai interesa astăzi povestea călătoriei submarine a vasului Nautilus dacă nu ar exista — dincolo de faptul imaginării unui vehicul neobișnuit — poezia peregrinării prin lumile subacvatice și mai ales aceea care înconjoară figura enigmatică a căpitanului Nemo, prințul solitar, dezamăgit de imperfecțiunea umană și socială, erou romantic rătăcitor, evadat din civilizația epocii lui și construindu-și singur un univers aparte !

Care e atunci, în aceste scrieri, rolul „științei“ ? Sigur că nu acela de a ne face să întrezărim cu o clipă mai devreme soluționarea unor probleme ale civilizației practice, nici măcar acela de a schița înfățișări plauzibile ale societății viitorului — ci numai să potențeze starea de vis, imaginația poetică, fantezia. Orice operă autentică din această categorie tinde să afirme un simbol revelator, să dezvolte o parabolă — de semnificație filozofică, poetică sau umoristică — acestea fiind de altfel și principalele direcții ilustrate de retrospectiva anticipației franceze de la care au pornit considerațiile noastre. În felul acesta, literatura de „science-fiction“ dobîndește valori estetice de sens major, mereu reînnoite prin interferarea continuă cu numeroase alte forme literare.

În unele povestiri din culegere factorul științific are o greutate minimă, precumpănitor rămînînd elementul fantastic și legendar, ca în tulburătoarea nuvelă filozofică Xipehuzii a lui J. H. Rosny-ainé, scriitor pe care René Lalou îl consideră „un mare romancier de imaginație“. Faptele se petrec într-un trecut îndepărtat, mitic, în era tribală, „cu o mie de ani înaintea aglomerării civilizatoare din care au izvorît Ninive, Babilon, Ecbatana“; unul din popoarele nomade întîlnește, în drumurile sale, o straniie îngrămădire de Forme: conuri albăstrii-translucide, cilindri, piramide fosforescente și avînd toate la bază o stea orbitoare. Spre groaza oamenilor, aceste misterioase forme acționează ca niște ființe, năvălesc peste ei și-i decimează, arzînd totul în jur. S-ar părea că „omul avea să piară“ într-o luptă dură și îndelungată, răpus de Forme (Xipehuzii,) ideea povestirii fiind că „măcelul se poartă între două regnuri“, mineral și uman, „dintre care unul nu putea să existe decît prin nimicirea celuilalt“. Omul va învinge, pînă la urmă, datorită rațiunii. Alte povestiri, ținînd la fel mai mult de specia narațiunii fantastice decît de aceea a anticipației științifice, aduc de asemenea viziuni ale unor epoci străvechi, cuprinzînd fiecare o idee de inestimabilă frumusețe poetică. Ceața din 26 octombrie de Maurice Renard imaginează o transportare a unor contemporani în decorul luxuriant al erei neozoice, unde au viziunea strămoșilor antediluvieni înzestrați cu aripi. Semnificația este că „nemuritoarea noastră dorință de a zbura“ nu e decît „un regret nelămurit... regretul după aripile pierdute... după paradisul pierdut“. Întîlnim și fantasticul macabru, terifiant (Astrul de groază de Gustave Le Rouge) în descendența povestirilor lui Hoffmann sau Edgar Poe, dar mai ales atitudinea umoristică cu punctul de plecare în utopiile comice ale lui Swift și Voltaire. Fantezia satirice din Contes cruels (Afișajul ceresc și Mașina gloriei) ale lui Villiers de l'Isle Adam, povestirea lui Jules Verne Ziua unui ziarist american în 2 889 sau utopia comică Viața oamenilor de André Maurois sînt proiectări ale unor realități sociale contemporane în spațiul unor lumi imaginare. Uneori intenția e numai de a parodia stilul povestirilor fantastice, ca în această savuroasă farsă galică a lui Tristan Bernard intitulată Oare ce vor să ne spună ? Tema, s-a înțeles, este a comunicărilor interplanetare — atît de mult frecventată în anii cînd se emitea pentru întîia oară ipoteza existenței vieții pe Marte. Marțienii dau semne că au ceva de spus celor de pe Terra și atunci are loc următorul dialog, prin intermediul unei imense coale de hîrtie, întinsă pe toată Sahara, pe care pămîntenii scriu cu tone de cerneală: „— Ce doriți ?“ La care răspunsul este: „— Nimic“. Alte tone de cerneală, o nouă întrebare: „— Atunci de ce ne faceți semne?“ Un nou răspuns: „— Nu vorbim cu dumneavoastră, vorbim cu cei de pe Saturn !“. Tot un sens parodic descifrăm și în Cursa de zece mii de mile de Alfred Jarry (povestea aventurii nebunești a unor cicliști în întrecere cu un tren-expres) conținînd elemente de umor absurd: „Chimistul cu barbă albă ținea în mînă, cu precauții infinite, o sticluță conținînd, după cum am aflat ulterior, un rom admirabil, care ar fi putut să fie strămoșul lui Elson și pe care-l păstrase să-l bea singur; el varsă acest ultim combustibil în focarul locomotivei... alcoolul era fără îndoială prea admirabil: mașina făcu pșșș... și se stinse“. S-ar mai putea vorbi despre satira amară din Copiii umbrei de René Barjavel, cuprinzînd o viziune a omenirii după un posibil prăpăd atomic, și desigur că excursiunea noastră în acest atît de bogat și divers teritoriu al literaturii de anticipație franceze ar mai putea continua.

Ion Hobana, autor el însuși de opere științifico-fantastice, nu a desfășurat numai o muncă enormă de selectare și traducere, de organizare a imensului material, muncă de care s-a achitat admirabil, dar și una de interpretare, comentînd textele și căutînd să dea o perspectivă istorică asupra evoluției genului. Acțiunea sa a tins mai mult către o sistematizare a ideilor decît către comentariul estetic, retrăgîndu-se cu discreție înapoia autorilor selectați, îndeajuns de elocvenți prin ei înșiși.

Vom încheia cu constatarea că efectul cel mai prețios al narațiunilor de tipul acelora pe care ni le oferă cartea realizată de Ion Hobana este că ne dezarmează luciditatea, transportîndu-ne, chiar și pentru cîteva ceasuri, în atmosfera spirituală a unei vîrste generoase, dăruită tuturor mirajelor, vîrstă la care ne gîndim cu nostalgie, dar pe care altfel nu mai avem mijloace să o regăsim

G. DIMISIANU

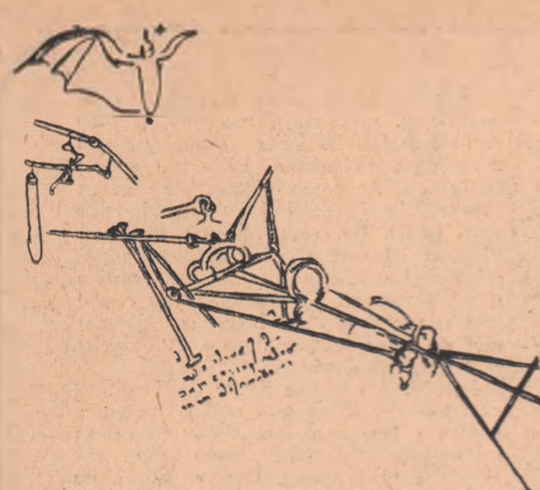

Așa va zbura omul: schiță de LEONARDO DA VINCI (1506).

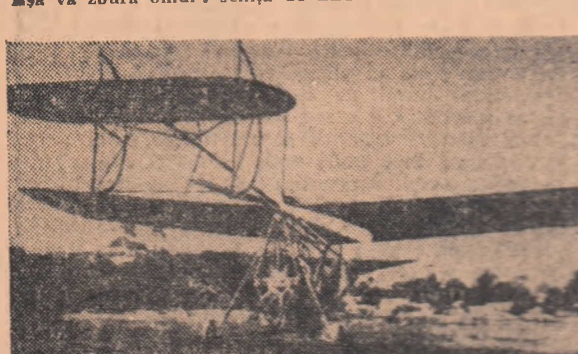

Aparatul românesc „cel mai simplu, cel mai ușor, cel mai lesne de condus“ — afirma, pe bună dreptate, la vremea aceea, inventatorul: VLAICU (1910)

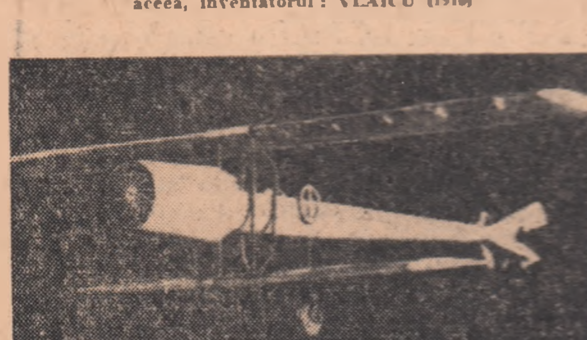

Primul turbopropulsor din lume: H. COANDĂ (1910)

INEDIT ● V. VOICULESCU

CLEPSIDRA

CLEPSIDRA veche las-o nemișcată.
Atît întors, viața îți toci
Și dintr-un gol în altul vînturată
Cenușa lumii nu mai pritoci.

Pustiul vremii nu mai scotoci.
Clepsidra noastră? Inima bogată,
În care vie, făr' a o smuci,
Iubirea pururi curge-nvolburată.

Nisipul sterp ți-a spus vremelnicia
Măsoară-te pe tine: veșnicia
E, poate, doar un prețios fior.

Împărăția clipelor de clisă
N-o birui, numărîndu-i bobul, ci să
Trăiești eternul timp interior.

CONTEMPORAN

Nu mă-nspăimîntă cerul nici pămîntul;
Pe unu-l calc, pe celălalt îl străpung —
Sînt slab — sămînța care-o suflă vîntul —
Pe stepele vieții îndelung.
Dar el mă suflă unde vreau s-ajung:

Chiar dacă ești la infinit de mine
Dar știu că ești să-ți cat împărăția,
Nu-mi mai trăiesc în van nimicnicia.
O, Doamne, sînt contemporan cu tine
Și sînt contemporan cu veșnicia.

NEMURIREA

Rîvnești să pui un capăt luptei grele
Și prin tumultul lumilor să treci
Cu binele ce-ai săvîrșit în ele
Să te așezi în liniște de veci?

Ci-n van aștepți răsplata viitoare
Ca o odihnă după un sfîrșit
Nu: nemurirea nu este o stare
Ci o lucrare fără de sfîrșit.

ADRIAN PĂUNESCU

SPRE PLUS INFINIT

Numără, numără, tinere domn,
Numără, numără, numără,
Capul ridică-l din ceața de somn,
Numără, numără, tinere domn,
Inimă, patimă tînără.

1 deschide lupi, 2 așteaptă,
3 odihnește, 4 ia foc,
5 e o lebădă, 6 o treaptă,
7 e 1, mai cu noroc.
8 dă pe ghiață, 9 e haos —
Și vine 10, capăt de șir,
E și fereastră, e și adaos,
Lebădă, liră, liniști, delir.

Numără, numără, tinere domn,
Numără, numără!
Vezi cum coboară cifrele-n somn,
Inima, patima tînără?
Leneș, prea repede, intră în somn,
Numără, numără, tinere domn!

Numără umerii celor ce vin,
Numără ochii celor ce pleacă
Numără sîngele ție străin,
Numără stelele care te-mbracă!
Fruntea ridic-o din mări de somn,
Numără, numără, tinere domn!

Șirul din față răstește trepte,
Iar înapoi dă piraie mistrețe,
Șirul de numere, neînțelepte,
Bîntuie lava de suprafețe.

Numără clipe, numără lebede,
Numără cumpene, descumpăniri,
Numără negru, numără repede,
Numără grele stele subțiri!

Fruntea ridic-o din măști de somn,
Numără, numără, tinere domn.

Vezi peste toate o nebuloasă,
O impietire fără contur,
Un fum de ruguri, un coș de casă,
Plasă murdară soarelui pur.

Vezi printre linii și peste linii,
Vezi acea curgere care-a albit?
Mult mai departe, fiu al luminii,
Se află veșnicul plus infinit.

Pînă acolo zecile mușcă,
Sutele bubuie, miile ard,
Fiece zero devine cușcă
Pe cît te-apropii de miliard.

Și mai departe, și mai departe;
Treci prin celulele cifrelor viu,
Căci vii din zero și vii din moarte,
Și din terenul minus pustiu

Rupe din oase rîul de somn,
Numără, numără, tinere domn

Ca o enormă mare de spirt,
În depărtarea fără cărări,
Trece spre nouri, spre alte mări
Și se evaporă plus infinit.

Foarte departe, ca o nălucă,
Surdă fantomă de cifre vechi,
Lasă perechile-n vid să se ducă
Și se însoară cu neperechi.

Astfel dă semne el că trăiește
Cu cît dispare mai în adînc,
Neomenește ci numerește,
El depărtatul biciuie lung.

Gleznei desprinde-i fluxul de somn,
Numără, numără, tinere domn!

Treci și de 1, treci și de 2,
Rupe-i spirala lui 3 cu brațul.
Du-te la 4, ca printr-un roi
Care spre 5 își îndreaptă nesațul

Calcă podeaua marelui 6,
Și oglindește-l galben și copt.
În munți de 7, în munți de 8,
9 să pară-n oglinzi nervoase

Și vine 10 care rezumă
1 și 9, 2 peste 8,
3 peste 7, 4 cu șase,
Sine cu sine, 5 cel de gumă,
Și vine 10 din cifre arse.

Șirul sfîrșește, suie din somn.
Numără, numără, tinere domn!

Oh, ne atrage din pîlnii tulburi
Muzici încarcă pe orice gest,
Prin uși, portaluri, șanțuri și tuburi,
Puțin teribil, puțin modest,

Fals totdeauna, dar sociabil,
Pietosul creștet și l-a lovit
De vidul negru și inefabil,
Marele, veșnicul plus infinit.

Visle așază, mișcă pe somn,
Numără, numără, tinere domn.

Iată că ochiul, repetă numărul,
Iată că numărul capătă ochi,
Roșu devine, pentru deochi,
Decît-i apasă bolțile, umărul.

Carnea absoarbe, pentru rămînere,
Toată priveliștea cu cifre-n ea,
Toată perdeaua lumii de numere,
Încă din clipa cînd se năștea.

Schimbă cu cifre, fermenții de somn,
Numără, numără, tinere domn!

Vezi, sînt acolo în depărtarea
Ametitoare, salturi de spirt,
Unele cifre reflectă marea,
Altele pasărea, altele sarea,
Întru cinstirea lui infinit.

Oh, ce ospețe, ziua i-o laudă,
Cariatidele curg către el,
Suferă timpul fuga în fraudă
A tot ce are nou și model.

Sărbătorește lucruri și sînge
Se-nfățișează baterii lui.
Fruntea femeilor pur îi răsfrînge
Corul întîielor sale statui.

Sorii le macină mărilor spirtul
Și-n risipire cu pașii rod
Plus infinitul, plus infinitul
Care pe numere e voevod.

2 îi urmează, 3 îi urmează,
Și-s infinitul, nouă tradus.

Tradu în ceruri, lutul de somn,
Numără, numără, tinere domn.

Oh, infinitul, plus infinitul
Cum ne atrage sîngele-n sus,
Plus infinitul, plus infinitul
Numai prin numere ni s-a tradus.

Dar e și inima număr, și număr
E și lumina din ochii tăi,
Număr și ochiul, număr și-un umăr
Văzut odată, în niște clăi.

Oh, cum ne ducem, cum ne
petrecem,
Veșnic rîvnindu-l, dorindu-l mult
Prin înfoiarea stelelor trecem,
Prin desfoiarea lutului mut.

LIRICA XX

Numere, numere, numere, numere,
Se nasc și urlă, zboară și vin,
Plus infinitul arde rămînere
În fiecare ca un destin.

Mută destinul pe după somn,
Numără, numără, tinere domn.

Căci înmulțit de întreaga natură
Dat în ecouri pînă-n trecut.
Vorbit de ruguri, și ars pe gură,
Oricare număr ce s-a născut

Poate să meargă pînă aproape
De infinitul fără de scări,
Pe teii lumii, pe clar de ape,
Pe ameteală și pe mirări.

Iată cum 1 crește o bază
Albă de numere, marelui plus.

El e deasupra și-n toate părțile,
Rîde în sunete ca un pian,
Clatină hărțile, biruie morțile,
El e văzduhul submarțian.

Plus-infinitul, plus-infinitul,
Timp care cade nou și adînc
Din orologii de lut, prin vidul
La care numai genii ajung.

Va fi și țară va fi și vreme,
Stea fericită cu zimți de flori,
Tot trandafirul lumii îl teme
Și îi răspunde cedînd culori

Cu flori îmbracă-te în loc de somn,
Rămîi în vreme, nouă rămînere,
Numără, numără, tinere domn,
Plus infinitul rămas în numere,
Numai în numere, încă în numere,
Numără, numără, tinere domn.

CRONICA FANTEZISTĂ

CÎȚI OAMENI ÎNCAP ÎN LUNĂ

Dacă pe o frunză nu încape nici unul, dacă pe un nor abia doi-trei sfinți, cîți oameni încap în lună? E o regulă de trei simplă în fața căreia încă ne mai scărpinăm în cap, meditativi.

Sîntem singuri în fața suprafeții văzute a lunii, în fața suprafeții nevăzute a ei, sîntem singuri în fața tuturor stelelor. Sîntem singuri în univers. Dacă ar mai exista și alte ființe superioare ne-ar fi găsit. Două miliarde de ani, trei miliarde de ani de cînd există pămîntul le-am oferit șansa să ne găsească. De ce nu ne-au găsit? Ne-au lăsat aici cu muștele grămadă pe noi, să creștem și să ne înmulțim în spirală. Pe mine nu m-a găsit nimeni. Am stat de vorbă cu vecinul meu și mi-a spus că nu l-a căutat nimeni din cosmos nici pe el, nici pe bunicul, nici pe străbunicul lui. Așa că toate năzuințele ca niște gheizeri îndreptate în sus, trebuie retezate. Noua religie a cosmosului trebuie tunsă scurt. E mai bine. Altfel vom avea într-o zi niște deziluzii cosmice, care ne-ar fi fatale, ca și prăbușirile gravitaționale: s-ar amplifica la infinit cu o viteză infinită. Așa, privind lucid golul din jur poți să te mai orientezi. Încrederea în tine crește. Sîntem singuri în univers. Dacă în infinitatea înstelată s-ar vedea barierele sau crucile, ce săgeată luminoasă s-ar îndrepta, indicatoare, spre pămînt ca unicul purtător de conștiință! Toată materia din univers am impresia că a fost „stricată“ pentru a reuși materia superior organizată din noi. Infinitul și-a pus în noi toate speranțele. Mi-e teamă să nu explodăm de atîtea speranțe. O, omule real, mai drag decît toate ființele imposibile din univers!

Ieșiți seara în balcoane și adulmecați bine de tot stelele: nici una nu miroase a transpirație. Ți-e și scîrbă. Nici măcar luna. Ea e zona inconștientă a pămîntului. Un bulb rahidian enorm. Depozit de inconștiență și vise. De ce cînd te culci pe spate visezi urît? De ce cînd pămîntul doarme noaptea pe bulbul lui tulbure și galben și prăpăstios visăm urît? Primii oameni care vor ajunge în lună vor face o călătorie ca și cînd ar fi ajuns în capul lor, călcînd pe pragul subconștientului, pe miile de semne pe care nu le vor înțelege, ca soldații romani pe cercurile lui Arhimede. Lipsiți de gravitație ei vor pluti pe ici pe colo ca un gînd somnolent prin creier.

Cred și eu că luna e mai bătrînă decît pămîntul. Că e o stea rătăcitoare care s-a izbit de pămînt cu mult timp în urmă. Pămîntul s-a mai turtit un pic, i-au mai crescut niște cucuie muntoase dar a ieșit învingător. Ba mai mult, a prins năvălitorul și l-a luat ostatec și-l poartă în cosmos legat de carul său ca Tamerlan pe Baiazid. Să fi trecut luna mai departe pe lîngă pămînt, să fi alunecat mereu pe lîngă milioanele de stele, tot n-ar fi găsit pe nimeni care s-o învie. Cînd te gîndești că toată bolta asta înstelată nu este capabilă să facă o frunză! Și noi care călcăm pe ele, toamnă de toamnă, pe mormane de frunze, și nu le observăm pentru că avem ochii holbați spre „bolta înstelată“. Ce a făcut bun luna e că ne-a acoperit puțin privirea, a pus un mic capac fierberii noastre în sus. Altfel toată presiunea noastră s-ar fi scurs în haos. Prin ea am realizat un echilibru biologic cu cerul. Un filtru pentru soare. Metalele din lună simpatizează cu acele de pe pămînt. De aceea dacă luna ar cădea încotrova ne-am simți nenorociți. Căci ea e de atîta timp acolo, încît am încorporat-o, ne-am adaptat la ea acizii și sucurile noastre gastrice.

Acoperindu-ne puțin cerul, luna ne-a făcut să ne gîndim mai mult la el. Să-l privim mai insistent. (Dacă nu în sus, unde să te uiți?) Să veghem mai mult. Cînd sînt de sentinelă soldații își pun sub bărbie sulița, ca să nu adoarmă. Luna a fost și o astfel de suliță. Dar pentru ce veghem noi, pentru ce a vegheat omenirea de la începutul lumii? Poate că altfel nici pămîntul n-ar mai fi făcut nici o frunză.

Cîți oameni încap în lună? Toți ne întîlnim acolo — încăpem într-un punct ca razele soarelui într-un focar. S-ar putea însă ca odată atinsă luna să se destrame, să se facă cenușă, praf și pulbere. Fiindcă trebuia să moară demult, și n-avea cine să stea acolo sus, ca un simbol. Dar în spatele ei trebuie să fie o altă lună, mai nouă, vreo altă stea, vreo altă slavă, ceva acolo. Trebuie să fie ceva. Că materie există peste tot și spațiu destul pentru toate iluziile.

Omule, căruia îți cresc unghiile pe drum pentru o oarecare stabilitate! Zburînd spre cer lasă-le să crească într-un ulcior, mari ca de vultur. Și după ce se va spulbera ca nimica fiecare planetă spre care ai gîfîit și pe care o vei atinge, toate de la lună în sus... atunci întorcîndu-te pe pămînt, înfige-ți bine ghiarele în el. Să nu-ți mai scape.

Marin SORESCU

REALISMUL CEL MAI REAL

mîine...

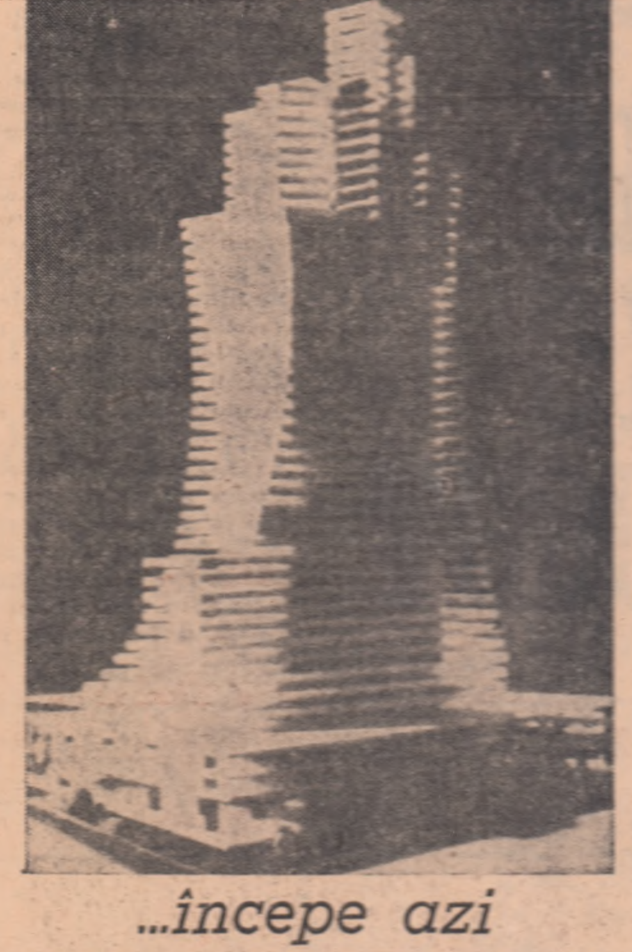

...începe azi

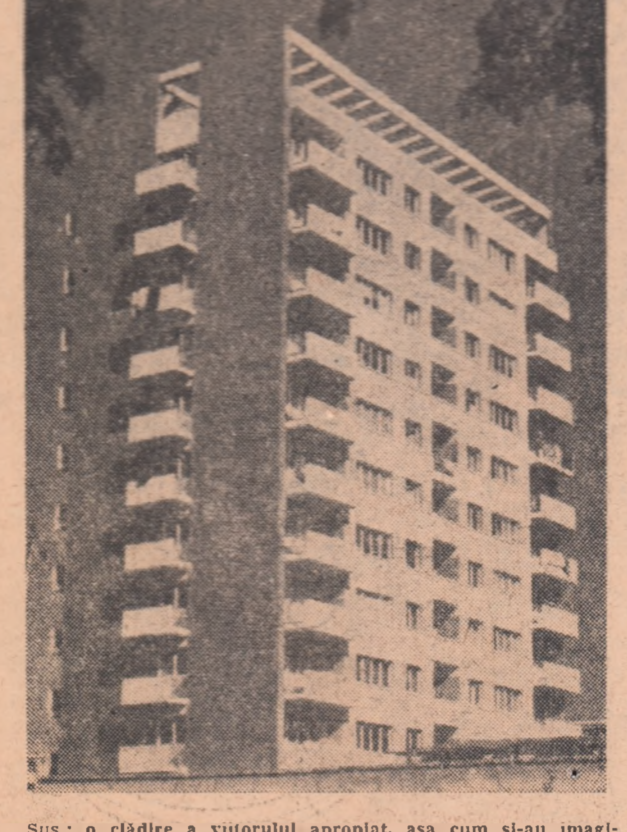

Sus: o clădire a viitorului apropiat, așa cum și-au imaginat-o arhitecții: structurată pe o coloană vertebrală verticală, care va economisi timpul locatarilor înlesnindu-le o mai rapidă comunicare interioară. Profilele curbe vor asigura lumina necesară oamenilor și grădinilor suspendate. Jos: o izbutită realizare a proiectanților și constructorilor noștri, la Craiova.

Paradoxurile, cu mult înainte de a ieși în mintea autorilor, capătă o ștampilă din partea realității.

În 1966, cel mai bun mod de a fi realist îl reprezintă fanteria.

Îmi voi dezvălui gîndul numai treptat, pentru că altminteri, ca într-un roman de acțiune unde afli prea devreme deznodămîntul, nimeni n-ar mai citi aceste rînduri pînă la capăt.

— Oricît aș prețui mașinile de frămîntat pastă pentru macaroane, îmi spunea acum un an și ceva un statistician, le urăsc totuși. Îmi vine să urăsc și betonierele care mestecă cimentul. Ele n-au nici o vină, firește. Dar, cînd ești pus în situația de a aloca o sumă importantă pentru mașinile de calculat, îți vine întotdeauna să te întrebi: Ce e mai important astăzi, în condițiile noastre? Să ai mașini de frămîntat paste, pentru alimentarea populației, mașini care să dea betonul necesar locuințelor ca și marilor construcții, sau mașini de mestecat cifre?

— Dar chestiunea nu se pune aci-aci...

M-a întrerupt cu un gest:

— Știu, nimeni nu s-ar gîndi să le opună în practică. Te-ai întrebat însă vreodată cît de complex este un tractor dintre acelea cu care ne mîndrim și care, cu șenilele lui puternice, înaintează pe piața mondială? Din memorie, știu că uzina are în nomenclator vreo 60 000 de piese. Inginerii care fac centrea de materiale au de bifat un catalog cu vreo 80 000 de poziții. E un lucru excelent, e marea complexitate a tehnicii noastre, simplificarea și standardizarea vor merge mînă în mînă cu diversificarea, vom ajunge la cifre fantastice — dar treaba asta nu se mai poate face cu plaivazul și nici cu mintea cîtorva oameni, oricît de străluciți! E nevoie de alte și alte calculatoare, tot mai perfecte.

Din păcate, autorii de scrieri științifico-fantastice, ca și cei de reportaje „ș. f.“, au vorbit atîta și uneori atît de interesant despre aceste calculatoare fabuloase încît, în mintea multor cititori, ele au devenit creații strălucitoare ale unui viitor fantastic și nu unelte la fel de terestre ca bolovanii plugului.

Mi-am reamintit de statisticianul meu la Congresul IX, cînd raportul sublinia complexitatea crescîndă a societății noastre și l-am reîntîlnit deunăzi, cînd se desfășurau lucrările Marii Adunări Naționale. Mi-a arătat un pasaj din cuvîntul rostit de secretarul general la plenara C.C. al partidului, pasaj în care tovarășul Nicolae Ceaușescu relua mai pe larg o idee exprimată în repetate rînduri:

„Creșterea amploarei și complexității economiei solicită în mod imperios introducerea unei evidențe economice stricte, cere îmbunătățirea sistemului informațional economic și folosirea pe scară largă a tehnicii electronice de calcul în proiectare, la programarea producției, în transporturi și în alte activități economice.“

I-am spus că va primi curînd calculatoare noi și m-a privit extrem de mirat:

— Crezi că despre asta vorbeam? Nu, domnule, calculatorul îl și am, e formidabil, dă peste 1 800 de date pe minut — înseamnă, de pildă, că planul acela de materiale despre care îți vorbeam, cel care cere vreo 2 000 de pagini dactilografiate și munca de o lună a nu știu cîtor oameni, e rezolvabil în vreo 20 de minute, ba mai mult, mă avertizează cu mult înainte de primejdia oricărui gol în aprovizionare, dacă știu cum să-l hrănesc. O să-i dăm mai întîi să înghită recensămîntul. Noi, deci, sîntem mulțumiți; aici însă era vorba de altceva, de principii: e vorba de însuși rolul științei, al planificării, de știință și mai precis de anumite științe, ca adminstrația, fără de care alte ramuri, să zicem cele tehnice, nu mai pot s-o scoată la capăt.

La rîndul meu, vreau să-l asigur pe cititor că „nu despre asta era vorba“, nu despre calculatoare, ci despre un principiu, care mă urmărește pretutindeni unde merg și care are puterea și stăruința unei idei fixe, ba chiar ar putea fi confundat cu aceasta, dacă nu ar țîșni din cele mai concrete și super-concrete creuzete și cuptoare ale realității, fie ele băile de aluminium ale Slatinei, noul cuptor bucureștean al „specialelor“ sau materialul care în alte țări poartă numele de „concret“ și pe care noi îl cunoaștem sub denumirea de beton. Acest principiu — care poate fi exprimat într-un singur cuvînt — se manifestă în aspecte foarte diferite ale vieții noastre, înființarea noilor tipuri de licee și sublinierea însemnătății pe care o are cultura generală sau consfătuirile recente cu oamenii de profesii diferite, din regiuni diferite sau înființarea unui consiliu al cercetării științifice pe țara întreagă. În ce constă acest principiu?

Cu cîțiva ani înainte, mai găseai cîte un cadru economic care nu era prea convins de însemnătatea muncilor așa-zis indirect productive, mai ales de planificare, calcul și proiectare, pe cînd azi există unii care, la cele mai simple chestiuni pe care le-ai pomeni în fața lor, îți invocă marile calculatoare ale viitorului și marile investiții, chiar atunci cînd e vorba de, să zicem, un simplu bon care trebuie scris cu plaivazul și care are inutil de multe rubrici, prea puțin spațiu pentru cuvîntul gata tipărit, acela ce nu-ți cere decît un simplu și rapid efort de bifare și prea mult spațiu pentru cuvîntul ce se cere scris, cu creion chimic, încetul cu încetul, prin mare caznă și pierdere de vreme.

Sau — înainte de a enunța principiul despre care este vorba — să luăm alt exemplu. Un inginer șef de secție îți spune „dau treizeci de motoare pe săptămînă“, dar un șef de serviciu administrativ uneori nu-ți spune cîte hîrtii dă săptămînal, ci „am treizeci de oameni în subordine“. El tinde — n-am descoperit eu asta, e un exemplu clasic, trecut în manualele elementare de administrație — să aibă cîți mai mulți oameni în subordine, socotind că după asta se măsoară și importanța sa, pe cînd șeful său — e un fenomen invers, descris în aceleași manuale — socotește adesea că orice reducere a oricărei scheme va însemna, neapărat, o economie. Duceți-vă însă pe strada Snagov și admirați clădirea în construcție a cărei **unică** destinație este proiectarea prefabricatelor în arhitectură: șapte etaje, un turn patrat cu latura de 24 metri și cu un miez rotund, fără camere (pereți montabili sau nu, după nevoie; oricum, nu va fi gălăgie, pereții sînt absorbanți), duceți-vă la Timișoara sau Brașov, la direcțiile de sistematizare sau la noua uzină de mașini-unelte bucureșteană, examinați planurile viitoarei Politehnici și apoi amintiți-vă că, nu cu prea mulți ani în urmă, orice reducere a oricărui număr de proiectanți era socotită o economie necesară și fatală, cînd azi facem clădiri mari numai pentru proiectanți, al căror număr a crescut. Dar nu e vorba aici nici de rețete generale — uneori sînt prea mulți, alteori prea puțini, judecata se face de la caz la caz — nici de a dezbate problema raportului dintre mecanizarea muncilor intelectuale și mîna de lucru — ar merita o dezbatere separată, pentru că există și aci prejudecăți — ci e vorba de altceva.

„EMANAȚIE A GÎNDIRII“, astfel a definit secretarul general al partidului planul cincinal adoptat de Marea Adunare Națională, o operă care este emanația gîndirii și înțelepciunii întregului partid, tuturor celor ce muncesc. **Gîndirea**, acest factor fantastic și nemaipomenit de realist, acest efort temut de comozi și urît de proști ca fiind subversiv, gîndirea colorează tot mai puternic criteriile de apreciere și parametrii complicați pe baza cărora ia azi hotărîri oricine, de la dispecerul energetic care are de ales între mii de variante pînă la strungarul care își alege calea de atac în execuția unei piese, gîndirea, despre care la Congresul IX se spunea că o plătim încă scump la unele importuri, gîndirea care te obligă să corelezi eforturile milioanelor de oameni nu în virtutea primului impuls, oricît ar fi el de bine intenționat, ci, așa cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe baza unei analize aprofundate a legilor obiective care operează în economia noastră, cu grijă pentru excluderea manifestărilor de subiectivism. În liceu, înaintea cunoștințelor înguste, acelea de cultură generală, deasupra judecăților parțiale, știința de a judeca, inteligența, iar în plan, în lege chiar, includerea cercetării științifice, punerea în plan a temelor de cercetare, de loc mai prejos de perechi încălțăminte, recunoașterea omului așa cum e, din cap pînă în picioare, și a societății așișderea, — iată cîteva din treptele de ascensiune a **drumului gîndirii**, gîndirea care îmbibă și caracterizează tot mai puternic efortul muncitorului de la tabloul de comandă sau cel al proiectantului care mută efortul fizic în ante-calcul.

La **gîndire** ne obligă dorința noastră de a lucra în așa fel ca generațiile de mîine să poată într-adevăr spune: „înaintașii noștri au făcut totul pentru a asigura poporului o viață îmbelșugată și fericită“. Poporul nostru, milioane de comuniști și muncitori de toate meseriile au investit de-a lungul anilor și investesc în construcția socialistă enorm de multă energie, și nu pot sta indiferenți în fața roadelor. Numai un indiferent poate stropi la grămadă cu cuvinte sfințite, deopotrivă cele bune și rele: patriotul vrea mai mult, mai bine, mai repede, nimic nu i se pare destul de bun pentru poporul său. Mîndria patriotică pentru trecutul de fală este urmată nu de un punct, ci de o virgulă cerînd mai înalta continuare în zilele noastre, comparația nu cu ceea ce se află înapoia sau dedesubtul nostru, ci cu cele dinainte și de deasupra, nu orbește, ci prin gîndire.

Elementul fantastic mai are de primit multe lecții din partea realismului. E plăcut să mergi ca reporter, de-a lungul anilor, la Galați sau Hunedoara, să vezi un utilaj nou, fantastic de automatizat, și să scrii despre el și despre felul în care s-au dezvoltat oamenii. Din documentele de partid recent publicate reiese însă că mai avem o sută de raioane de loc sau slab industrializate, dintre care 70 urmează să fie chemate la datele moderne ale vieții industriale în cei cinci ani înscriși pe tabelul dezvoltării noastre imediate.

Iar marele paradox este că realismul cel mai real cere imaginație.

Sergiu FARCAȘAN

ALEXANDRU MACEDONSKI

OCEANIA-PACIFIC-DREADNOUGHT

„Era în ajunul anului 1952..."

AL. MACEDONSKI (1911)

...iar vasul uriaş Oceania-Pacific-Dreadnought trebuia... să fie împins afară din matca în care fusese lucrat în apele Oceanului. Cu adevărat, prin grai şi prin ziare se mai zvoneau încă critici cu privire la opera de necrezut a cărei înfăptuire se urmărea. Dar mulţumită celor două miliarde ce fuseseră cerute de la publicul lumii întregi prin subscriere de acţiuni, întovărăşitele companii maritime se aflau în ajunul izbîndei lor.

Vasul pomenit nu era însă nicidecum o corabie ci mai mult un fel de pod, pus pe o schelă de stîlpi de oţel, a căror înălţime era de peste cincizeci de metri de la suprafaţa mării. Se înţelege că stîlpii erau şi ei legaţi între dînşii cu feluri de încrucişări de fiare şi prin o întreagă încurcătură de împletituri şi de garduri, dintre care unele erau tot de oţel iar altele de aluminium.

Între împerecherile dintre aceşti stîlpi, şi la partea lor de jos, fuseseră înşurubate în lagăre de bile mari cît o ghiulea de tun, roţi cu spiţele închise între puternice plăci metalice ce întocmeau deasupra acestor spiţe un fel de cutii pline cu aer. Diametrul acestor roţi avea o lungime de aproape douăzeci de metri. Numărul roţilor era socotit pe greutatea schelei şi a podului plutitor pe care ea îl sprijinea, cît şi pe întinderea acestui vas nemaipomenit încă şi a cărui suprafaţă plutitoare întrecea pe a Parisului. De la zece metri mai sus de aceste roţi, adică de la treizeci socotiţi din faţa mării puternice, plăci de fontă închideau jur împrejur vasul şi întocmeau subsolul plutitorului pod. Cele mai înalte valuri neîntrecînd mai nicioodată o înălţime de douăzeci de metri, apa se scurgea printre gardurile şi împletiturile de oţel. În acest aşa zis subsol al plutei fuseseră aşezate numeroase uzine de producere a forţei ce era distribuită la cele zece mii de motoare care puneau în mişcare roatele vasului. Pîntecoasele lui roţi, sprijinite deasupra mării cum erau de aerul comprimat pe care-l purtau în ele, nu se cufundau în apă decît pînă la căpăţînile lor.

Oricît de ciudat şi de nou ar fi părut însă sistemul pe care vasul se rezema, el nu era nou. Încă de la sfîrşitul secolului al XIX-lea, un inginer francez, cu numele de René Bazin, îl propusese şi făcuse chiar mici încercări între Franţa şi Englitera. Iuţeala lui, după cum demonstrează inginerul, nu putea decît să fie sporită prin faptul că roţile, neavînd linguri sau lopeţi, urmau să alunece pe apă în loc să se lupte cu împotrivirea ei. Spăimîntătorul şi minunatul Dreadnought al păcii sleise însă întreaga producţiune a fierului de pe faţa pămîntului, şi ar fi rămas neisprăvit, dacă omenirea nu s-ar fi aflat tocmai atunci într-o eră de linişte şi împăciuire, aşa că societatea în comandită a vasului obţinuse, fără multă greutate, de la mai toate statele, puştile, săbiile, baionetele şi tunurile ce rugineau de mai bine de zece ani prin arsenalele lor. Se înţelege iar că inginerii, arhitecţii, cît şi lucrătorii de peste tot, îşi găsiră acolo întrebuinţarea timpului şi răsplata largă a muncii lor.

Dar după ce acest uriaş chemat să lege continentele între ele, şi pe care nici o furtună n-ar mai fi putut să-l clatine, după ce el se află într-o bună dimineaţă cu totul şi cu totul gata, se începu atunci o altă lucrare. Pe nemărginita întindere a podului, cu care dacă voiai să te afli la nivel trebuia să te urci pe dealurile învecinate, societăţi de construcţiuni de case începură să ridice pe capete palate cu cîte un singur rînd, zidite din uşoara piatră ce se numeşte spumă de mare sau din aluminiu. Strade răsăriră astfel ca din pămînt. Bulevarde şi pieţe largi se deschideau, cînd într-o parte, cînd în alta a noului oraş, iar grădini şi parcuri întocmite din pămînt anume adus în acest scop, şi printre care curgeau rîuleţe de apă limpezi, se înavuţiră în grabă cu copaci, mutaţi acolo prin ajutorul celor mai de pe urmă plăsmuiri ştiinţifice, şi ale căror rădăcini străbăteau în subsol unde erau cuprinse de vase de cîte opt metri adîncime, şi le şi mai prelungeau chiar fundurile în cîte o parte şi în alta cu cîte alţi şase sau opt metri. Negreşit că aceste societăţi mai cheltuiră şi ele două miliarde cu clădirea şi întocmirea oraşului, şi acum, pe la sfîrşitul anului 1952, apocalipticul Dreadnought sprijinea pe nesfîrşita lui pădure de stîlpi adevărata Capitală a mărilor şi oceanelor.

Dar ce era admirabil e că această Capitală era înconjurată cu cheiuri pe care le înveseleau boschete de trandafiri înfloriţi şi le umbreau castani. Cît despre oraşul în sine, el mai cuprindea afară de grădini şi monumente, lungi docuri pentru mărfuri şi cereale.

Tot în el se întîlneau apoi grajduri şi magazii pentru felurite animale ce aveau să fie duse de la o lume la cealaltă. Teatre şi cafenele, restaurante şi baruri, cinematografe, tîrguri şi panorame, cazinouri pentru jocurile de noroc, cît şi săli de baluri şi de alte petreceri, se aflau în mai toate suburbiile oraşului; apartamentele şi odăile erau închiriate cu luna, cu săptămîna şi chiar cu ziua, şi luxul şi confortul lor atingeau cea mai înaltă culme. Un milion de pasageri putea, în sfîrşit, să fie în cuprinsul acestui Dreadnought, cu totul la largul lui.

Dar pasagerii ce se înscriseseră încă cu trei luni înainte de ziua hotărîtă pentru plecarea vasului, trecuseră cu mult de un milion şi se prevedea ca atunci cînd el se va urni din loc, îmbulzeala ce va fi pe estradele lui va fi deopotrivă cu cea a Parisului. Fiindcă însă bulevardele, cît şi toate celelalte strade mai largi, fuseseră secţionate pe mijloc în întinderea lor, şi întocmite astfel ca o parte a fiecăruia să se mişte într-o direcţiune şi cealaltă în alta — ele avînd dedesubtul lor roate ce alunecau pe şine aşezate în subsolul vasului — nu se putea întîmpla nenorocirile pe care locomoţiunea automobilelor şi a trăsurilor le scot zilnic la iveală în oraşele mari. În uliţele înguste circulaţiunea era rînduită şi se făcea prin ajutorul unor mici trăsuri din împletituri din papură sau paie aşezate pe schele de trestie de mare. Ele erau în sfîrşit purtate înainte, după cum chiar astăzi se urmează în unele oraşe mai mari cu mărfurile uşoare, de biciclişti bine pregătiţi pentru ciudatul mijloc de tracţiune al acestui veac nou ce ridică pe oameni de la treapta de vite de jug la treapta mai nobilă a cailor.

Zgomotul asurzitor al autobuzelor şi al automobilelor — aceste idioate maşini ce aminteau foarte de aproape greoaiele treerătoare de grîu şi ce totuşi făcuseră admiraţiunea a trei generaţiuni de oameni — se desfiinţaseră şi mastodonţii de odinioară rămăseseră în memorie ca nişte bestii preistorice, pe a căror socoteală se rîdea acum cu hohote.

Subsolul oraşului fără pereche era tot aşa de surprinzător ca şi suprafaţa lui. Energia pe care numeroasele uzine dintr-însul o răspîndea în toate subsolurile, întreţinea ziua şi noaptea mişcarea ce se schimba după trebuinţa oraşului şi după nevoile pe care anotimpii le aduceau cu ele, aci în lumină şi căldură, şi aci în răcoroase adieri încărcate de miresme. Ştiinţa ajunsese chiar aşa de departe, încît prin nişte aparate, aşezate în cuprinsul mai tuturor clădirilor, izbutea să coboare temperatura în mijlocul verii celei mai călduroase, de la 37° şi 40° căldură la 15°, 10°, 5° şi chiar 0° căldură. Pe lîngă acestea, aerul din odăi putea să fie schimbat la moment, şi după placul locatarilor, în aer de munte sau în aer de şes, iar aceasta în chip automatic şi aproape fără nici o cheltuială. Odăile mari aveau de altă parte în cîte un perete al lor nişte mari şi limpezi oglinzi în care, după o descoperire ştiinţifică industrializată şi comercializată de puţină vreme, se răsfrîngeau în urma unei uşoare apăsări pe un nasture, numeroase serii de privelişti de pe diferite părţi ale pămîntului, a căror înfăţişare furată de electricitate era dusă în acele oglinzi, fără ca formele şi culorile lor adevărate să fi suferit o cît de mică schimbare. Mai trebuiră fireşte, încă două miliarde pentru ca, în afară de ridicarea clădirilor, oraşul să fie înzestrat în subsolul lui cu diname şi cuptoare, cu canalizări şi celelalte lucruri de care nici o grămădire omenească nu poate fi lipsită.

Dar apelurile făcute pentru subscrierea acestor noi miliarde, de societăţile ce luaseră asupra lor zidirea oraşului, întîmpinară cea mai bună primire în lumea financiară din cîte cinci continentele.

Un expres naval plutind pe o pernă de aer, acţionat cu elice. Nava, de 100 m. lungime, va transporta 1000 de pasageri şi 250 automobile, cu viteza de 130 km. pe oră.

Dl. de Grigoris — cel care plănuise nemaiauzitul Dreadnought — era un inginer a cărui faimă se dusese departe în lume şi socotelile lui fuseseră întocmite cu atîta temei, încît încrederea într-însul nu putea fi zdruncinată prin nimic. Şi, de fapt, ce însemnau cele două miliarde cheltuite de el pentru oraş, cît şi celelalte trei întrebuinţate de societăţile de construcţiuni, faţă de veniturile ce aceste capitaluri aveau să le dea? Omenirea va mai fi tras apoi şi alte foloase morale şi materiale de o aşa însemnătate, încît nu s-ar fi putut ajunge la ele cu cheltuieli de zece ori mai mari.

Pe veci învins, oceanul îşi va fi dezlănţuit în sfîrşit, zadarnic, puterea valurilor lui celor mai mari şi urletele lor cele mai groaznice, iureşul lor de tigri şi elefanţi, adîncurile în care un munte cît Himalaia s-ar fi putut scufunda şi dispărea ca un sloi de ghiaţă, toate acestea erau supuse uriaşului fără seamăn, care, judecîndu-se bine, nu era decît un simbol al puterii şi minţii omeneşti.

Titanul ar fi dus dar, de la o lume la cealaltă, pe vreme bună ori pe vreme rea, îndestularea materială şi schimbul de cugetări şi de simţiri, şi obşteasca confederaţiune a unui neîncetat mers înainte ar fi legat pe om de om.

Dacă se va spune acum, cu privire la partea materială, că cele douăsprezece curse pe care Oceania Dreadnought avea să le săvîrşească pe an de la un continent la alt continent, ducînd pe fiece dată un milion de călători plătind cîte 100 lei fiecare, ar fi dat un venit de 1.200.000.000 lei, oricine va putea să priceapă că dividendele de care erau să se bucure acţionarii erau să fie nebuneşti. Un alt venit de cel puţin un miliard urma să fie încasat, tot pe un an, pe mărfurile şi produsele agricole încredinţate vasului. În sfîrşit, casele de pe platforma lui, a căror zidire fusese lăsată în seama societăţilor, trebuiau totuşi să mai dea acţionarilor, pe cale de impozite funciare puse de societatea întemeietoare, un beneficiu ce ar fi trecut şi el de un alt nou şi rotund miliard. Cifrele se revărsau deci ca o apă din matca ei, aşa că nu mai putea fi vorba de capitalurile puse în joc.

Cu toate acestea, deşi totul părea gata, deşi pe strade fluturau steagurile... Oceania Dreadnought nu se mişca încă din loc, rămînea alăturat de ţărmul golfului de Gasconia. Tîrîte ca de nebunie, acţiunile urcau la nişte culmi fantastice. Părţi ale lor, cîte 500 lei fiecare, se menţineau de o lună pe toate pieţele financiare la cifra de 480.000 lei, şi păreau un moment să atingă jumătatea de milion.

Acţionarii puseseră prin urmare mîna pe averi turburătoare. Primăvara se apropia însă, şi odată cu sosirea ei, veni şi ziua hotărîtă pentru inaugurarea sau, altfel zis, pentru pornirea spre New York a mişcătorului oraş. Pentru a se înlesni călătorilor ce alergaseră din toate părţile lumii putinţa să fie de faţă la această solemnitate, se făcuseră cîte o sută de căi ferate paralele unele cu altele, şi ele vărsau zilnic călătorii pe coasta Gasconiei, nu cu sutele de mii ci cu milioanele. După cîte se spunea, numărul celor sosiţi şovăia între douăsprezece şi patrusprezece milioane. Întovărăşitele companii ale clădirii vasului îşi luaseră din vreme măsurile ca o asemenea emigraţie a popoarelor să afle hrană bună şi adăpost. Ele ridicaseră de-a lungul ţărmurilor, pe o întindere de peste 60 km hoteluri lîngă hoteluri şi vile lîngă vile şi case italieneşti, englezeşti şi ruseşti, zidite din materiale uşoare, ce se întrebuinţează la expoziţiuni, se amestecau cu locuinţe arăbeşti şi indiene, cu încăperi olandeze şi daneze, iar printre ele răsăreau şi cule româneşti. Japonezii şi chinezii îşi aveau de altminteri cartierele lor. Pentru chirghizii mongoli, precum şi pentru beduinii pustici se avusese grija de a se întinde lungi şiruri de corturi de leletin căptuşit cu pînzeturi de păr de cămilă sau numai de pînză. Această nouă lovitură financiară a d-lui de Grigoris îl ridicase o dată la rangul de împărat al păcii şi de rege al aurului. În ce priveşte acest aur, este drept a se spune că el nici nu mai încăpea în lăzile de fier ale confederatelor societăţii. Se mai putea spune că, din cauza prea mării îngrămădiri a zisului metal, Franţa aluneca spre o catastrofă.

Nu mai era om care să nu se fi îmbogăţit, şi foarte puţini rămăseseră cei care voiau să muncească. Agricultori şi negutători, industriaşi, lucrători, şi pînă şi haimanalele ce nu erau pînă atunci decît nişte tîrîie-briu, îşi aveau acuma însemnate depozite de aur la Banca Franţei, la Creditul Lionez şi la alte mari bănci. Cei care fuseseră mai prevăzători îşi cumpăraseră din vreme pămînturi şi case, mine de exploatat, castele şi vii. Odată cu prisosinţa aurului crescu însă şi preţul oricărui lucru, iar kilogramul de carne se vîndu pe o sută de lei şi jimbla pe douăzeci.

Parisul, fiindcă se golise de locuitori, căci toţi alergaseră spre golful Gasconiei, pentru a face bani, era văduv de uriaşa lui mişcare şi de hăul zgomotului ce-l stăpînise pînă atunci. Deşi cu aburi, nu mai funcţionau nici tramvaiele, nici metropolitanul, căci nu se mai aflau mecanici să le conducă. Prăvăliile erau mai toate închise, şi nemărginitul oraş murea, uliţă cu uliţă. S-ar fi crezut că a trecut peste el ciuma şi că s-a sfîrşit pentru dînsul pe veci orice activitate omenească. Cei care-l părăsiseră mai întîi fuseseră miniştrii şi autorităţile care dedeseră fuga ocolo unde licărea şi zîngănea aurul. Sergenţii de poliţie nu mai aveau nici ei ce păzi, pentru că nimeni nu mai avea zor să fure, iar apaşii ce băgaseră spaima în atîţia bogătaşi erau acum mari şi pîntecoşi proprietari.

Dar ziua cea mare sosi. Ivirea ei fu vestită prin o mie de lovituri de tun ce izbucniseră în tot largul golfului. Milioanele de răsuflări ce gîfîiau în acea clipă în faţa mării se schimbară într-o aripă de furtună care trecu deodată peste valuri şi le ridică răzvrătite. Bolţile cerului fură zdruncinate şi se cutremurară de trei ori.

Dar cînd sub caldul şi tînărul soare al întîielor zile ale lui Aprilie, Oceania Pacific-Dreadnought fu pus în mişcare de puternicele lui motoare, el a cărui construcţie pasionase timp de douăzeci de ani populaţiunile cele mai depărtate ale pămîntului, şi cînd fu văzut că înainteazâ cu oraşul lui pe ale cărui strade mişuna lumea ca în Parisul de odinioară, milioanele de milioane de strigăte ce se ridicară, se izbiră de cheiurile oraşului, şi, întorcîndu-se înapoi, măturară de pe ţărm o sumă de hoteluri şi case, pripit clădite din materiale uşoare.

Oceania Pacific îşi urma însă drumul netulburat, se ducea cu largele lui bulevarde împodobite cu uriaşi pomi înfloriţi şi cu castani pe ale căror crăci petale de flori trandafirii agăţau ca o fulguială de ninsoare primăvăratică: se ducea către veacul cel nou, iar New York-ul şi universul întreg îl salutară. Şi în timp de ani numeroşi acest Dreadnought al păcii şi al fericirii căra bucuria şi bunul trai, toate satisfacerile sufleteşti şi materiale, de la un continent la altul.

Cu toate acestea...

Cu toate acestea veni o zi cînd nu mai voi nimeni să muncească. Şi fiindcă nimeni nu mai vru să pună mîna pe nimic, nu mai fu în curînd — oricît s-ar fi plătit — o bucată de pîine cît de mică, afară dacă n-ai fi plămădit-o şi dospit-o singur.

Comerţul şi industria, arta şi munca pămîntului, tot ce este activitate omenească încetară astfel şi fiece popor se cufundă treptat în barbarie. Nu mai erau pe stradă nici măturători, nici lampagii care să aprindă felinare, nici prăvălii unde să se mai vîndă ceva, nici poliţie, nici hoţi, şi nici funcţionari. Birturi nu mai erau de asemenea, şi teatre şi mai puţin. Unde erau să se mai găsească nebuni care să gătească bucatele, nebuni care să le servească la muşterii, şi alţi nebuni şi mai mari care să se urce pe scenă să ţipe, să plîngă, să cînte, să urle, ori să se strîmbe la public? Toţi erau bogaţi. Din fericire, un sindicat de bancheri — şi n-ar fi de mirare ca el să fi fost chiar cel care clădise subsolul vasului, — cu o nespus de mare cantitate de dinamită, îl asvîrli într-o noapte în aer.

Unii fireşte se puseră din nou pe lucru, aşa că se reiviră brutari, prăvăliaşi, birtaşi, poliţie, şi chiar apaşi. Şi lumea reîncepu să fie cea de mai înainte, adică bogată şi săracă, fericită şi nefericită.

Dar să nu purtaţi sîmbetele, scumpi cititori, acestui sindicat, ci să ziceţi împreună cu mine:

Fie-i ţărîna uşoară acelui Pacific-Dreadnought!

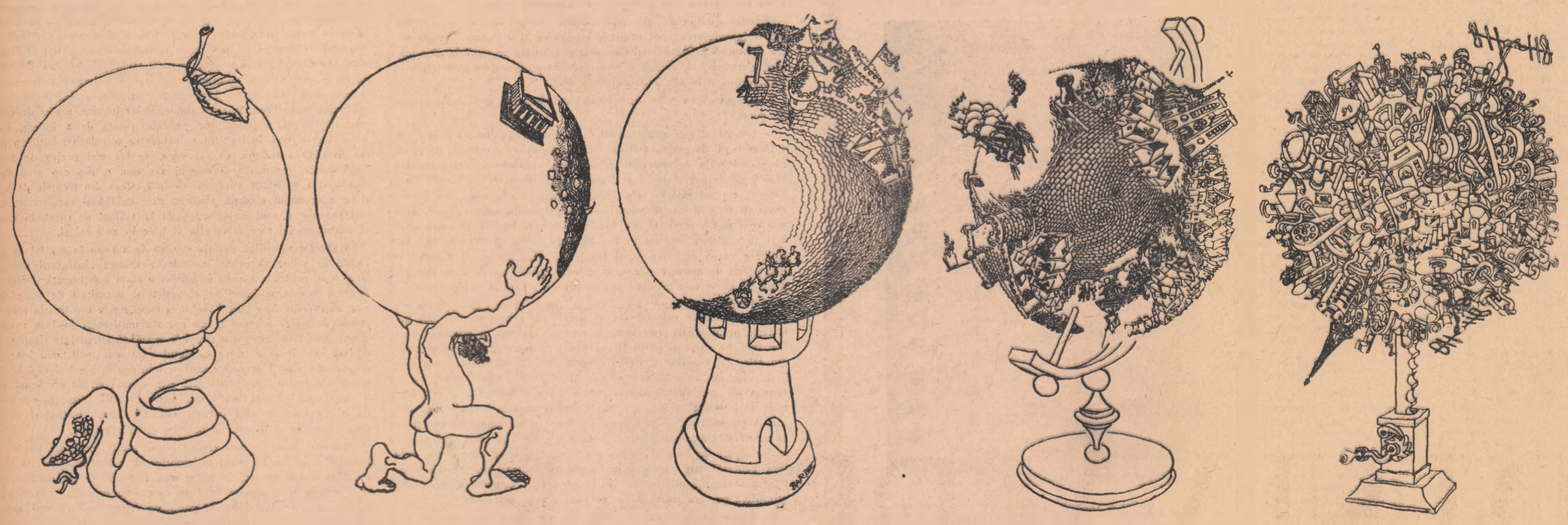

Secolul .....- Secolul XX

(„Arts")

INEDIT ● **MIHU DRAGOMIR**

REVERSUL

În timp ce traduceam *Faptele în cazul d-lui Valdemar*, mi-am amintit de prietenul meu, d-rul C., pe care nu-l mai văzusem de mult, admirator, ca și mine, al lui Edgar Poe. Erau în povestire unele pasaje asupra cărora aș fi avut nevoie de părerea unui specialist. D-rul C. se ocupase cu hipnoza și, după cîte știam, încercase s-o aplice în tratamentul unor boli, obținînd rezultate meritorii. Apoi, mi-am dat seama că, de fapt, ne-ar face amîndurora plăcere să stăm o noapte la taifas, cu un pachet de țigări bune și o sticlă de vin vechi.

Cum nu i-am găsit de îndată numărul de telefon, am amînat de la o zi la alta, și desigur că ar mai fi trecut multe zile pînă ce cu încetul aș fi uitat să-l mai caut. Numai că întîmplarea a vrut altfel. Revedeam, tocmai, paginile finale din *Valdemar*, înfiorîndu-mă, pentru a nu mai știu cita oară, cînd telefonul a sunat prelung. La telefon era d-rul C., care îmi spuse în loc de introducere:

— Îți mai aduci aminte de nuvela lui Poe cu d-l Valdemar?

Dacă îmi aduceam aminte? Doar o aveam aici, în fața mea, pe masa de disecție, ca să mă exprim științific, analizînd-o cuvînt cu cuvînt.

— Am avut de curînd un caz care mi-a adus aminte de nuvelă, și de discuțiile noastre mai vechi. N-ai vrea să ne vedem? Cred că te va interesa.

Am binecuvîntat coincidența și am stabilit întîlnirea.

Iată, în esență, ce mi-a povestit d-rul C.

★

Aveam un fel de văr, foarte îndepărtat pe scara rudeniei, dar apropiat prin simpatia ce ne-o purtam reciproc. Număra vreo zece ani mai puțin ca mine, destul pentru a-mi da un ascendent asupra lui, dar neîmpiedicîndu-ne să fim prieteni. Citise o mulțime dintre cărțile mele, iar tratatul de medicină legală al d-rului Mina Minovici îl considera — ca și mine de altfel — una dintre cele mai interesante cărți care pot figura în biblioteca unui intelectual. Cîte nopți nu petrecusem, împreună, în vacanțe, discutînd cazurile curioase descrise în tratat! De multe ori ne opream asupra unui caz și, luîndu-ne termene foarte scurte, de o oră-două, întocmeam fiecare cîte o expertiză, comparîndu-le, apoi, stabilind erorile de judecată, bucurîndu-ne cînd nimeream amîndoi vreun argument mai subtil și relevant. Nici nu-mi mai puneam problema asupra carierei lui Matei. Nu-mi amintesc să fi discutat vreodată în mod expres, dar convingerea amîndurora era că el va urma, ca și mine, medicina. Îți închipui cît de mare mi-a fost mirarea cînd, după ce-și trecuse examenul de maturitate, mi-a declarat că vrea să studieze istoria. Am crezut, la început, că este o glumă, dar, din păcate, nu era. Au urmat zile de discuții inutile; de fapt, nici nu erau discuții, deoarece vorbeam numai eu, iar Matei se mărginea să spună, cu încăpățînare, nu. Mai mult chiar, se hotărîse să urmeze facultatea la Iași, ceea ce însemna că ne despărțeam pentru multă vreme.

Cînd a venit termenul examenelor de admitere, Matei a plecat la Iași. I-am simțit la început lipsa, dar, încetul cu încetul, furat de treburi, m-am obișnuit. Nu m-a mirat nici faptul că nu-mi scria. Noi nu ne scrisesem niciodată, eram prea mult timp împreună pentru a mai avea nevoie de corespondență.

Astfel au trecut doi ani. Doi ani nu înseamnă prea mare lucru, uneori. Aflasem că Matei vrea să se însoare și nu mi s-a părut nimic anormal, sînt doar destui studenți care fac acest pas înainte de a-și termina facultatea. Personal, nu l-aș fi sfătuit, dar îl știam un caracter voluntar, încăpățînat chiar, mi se pare că ți-am mai spus, chibzuia îndelung, dar, cînd lua o hotărîre, o aplica fără nici o șovăire, chiar dacă ar fi trebuit să treacă ani pînă la obținerea unui rezultat, chiar dacă ar fi trebuit să-și reteze o mînă. Să-ți dau un exemplu. În liceu, cele mai slabe aplicații le avea către studiul limbilor. N-a dat prea mare importanță acestui fapt, pînă în ziua cînd a înțeles că nu va putea studia medicina fără să cunoască două-trei limbi străine. Și-a întrerupt, din ziua aceea, orice alt program pentru orele libere, s-a închis în casă și-a început să învețe cu o încordare de care puțini oameni sînt capabili. După o jumătate de an se descurca binișor în rusă, franceză și germană. Nu se mulțumea să citească ziare sau reviste, pe care de obicei le pricepi mult mai repede, ci se năpustea asupra versurilor, tratatelor științifice, umplea caiete întregi de cuvinte, învăța ca un disperat. De fapt, nu era un disperat, ci un calculat, o voință neînfrîntă, un tînăr care lua viața în serios, știa că va avea de trecut nenumărate obstacole și se pregătea să le treacă, metodic. De aceea eram sigur că, hotărînd să se însoare, cumpănise bine, știa ce face, nu se va trezi în fața unor situații care să-l dea peste cap.

Îmi aduceam mai des aminte de el în ultimul timp, deoarece, ocupîndu-mă cu studiul hipnozelor, mă interesau în mod deosebit funcțiile voinței. Matei merita să fie observat, din acest punct de vedere, ca unul la care „vreau" se transforma în „pot", acolo unde nenumărați alții ar fi răspuns negativ, față de ei înșiși. Pe vremea cînd fusesem împreună nu mă preocupau problemele hipnozei, nu le discutasem niciodată împreună și, deci, nu-l privisem niciodată cu ochi de cercetător.

Într-o seară, m-a chemat la telefon o voce necunoscută, dar care-mi vorbea pe un ton familiar.

— Ești acasă? Vreau să te văd.

— Cu cine vorbesc?

— Matei.

Matei? Îi uitasem oare timbrul vocii? Am pus totul pe seama surprizei și, bucuros de revederea apropiată, i-am spus să alerge către mine.

Am revăzut un alt Matei. Nu fusese prea voinic nici înainte, dar, practicînd sportul cu încăpățînarea ce-l caracteriza, își dezvoltase armonios corpul, era mușchiulos, cu o statură bărbătească, gata oricînd să primească o luptă corp la corp. Acum aveam înaintea mea un om — da, nu mai era un tînăr, deși avea doar 21 de ani! — cu umerii încovoiați, cu mersul caracteristic celor bolnavi de-o boală tainică și incurabilă, de care sînt perfect conștienți. Pe la tîmple, albise ușor. Fuma țigară de la țigară, degetele îi tremurau. Mi-a cerut să-i dau de băut. I-am adus un pahar cu apă.

— Nu, o băutură tare, dacă ai.

Aveam un rest de țuică, aproape un sfert de kilogram. N-am mai turnat în pahar. A pus sticla la gură și a golit-o fără vreo satisfacție vizibilă.

Toate acestea mă intrigau și mă dureau. Nu era prea greu să înțeleg că Matei era prada unui zbucium ajuns la paroxism. M-am gîndit, mai întîi, că este bolnav, poate cancer, boală în fața căreia voința nu mai ajută la nimic, cel puțin în stadiul de azi al medicinei. Cînd a început să-mi vorbească, însă, m-am cutremurat. Matei suferea de altceva, o boală banală și totuși îngrozitoare: în el se încuibase un microb care poate aduce fericirea, dar a adus și dezastrul atîtor oameni slabi.

Hotărîrea de a nu mai urma medicina, hotărîrea de a pleca la facultatea din Iași și starea în care îl vedeam aveau aceeași cauză. Pe cînd se pregătea pentru examenul de maturitate, a descoperit — descoperire cutremurătoare și încărcată de nădejdi nebune — că este îndrăgostit de Magda. Fuseseră colegi ultimii patru ani ai liceului, dar între ei nu se întîmplase nimic deosebit. Învățînd însă împreună pentru examene, s-au trezit studiindu-se unul pe altul cu coada ochiului, vorbele au început să iasă cu greu, drumul spre casă se prelungea fără vreun motiv, iar cînd, din întîmplare, mîinile li se atingeau, tresăreau, amîndoi, străbătuți de același curent electric. O, aceste descoperiri unice și banale! Amîndoi iubeau pentru prima oară. Vîrsta și-a strigat drepturile necruțătoare, fiecare dintre ei n-a mai știut decît de celălalt. Cel puțin asa credea Matei pe atunci. Cînd Magda a declarat că va urma istoria, Matei a urmat-o. Era de neînțeles altfel. Cînd Magda a spus că va urma facultatea din Iași, deoarece avea rude acolo, Matei a spus la fel. Rudele ei erau și ale lui, viața lor era una. Credea că procedează astfel pentru că așa vrea. De fapt, voința începuse să i se ofilească.

Îmi vorbea, și eu îl ascultam nu ca un prieten, ci ca un medic. Astfel de boli sînt ca și incurabile, dacă dau de un teren slab. Tocmai aici se trezea nedumerirea mea și, în același timp, curiozitatea, aș putea spune profesională, de a ști: cum devenise Matei, dintr-un om tare, un om slab, netrebnic, bîntuit de neputințe?

Au căpătat o odăiță la una din rudele Magdei și și-au început căsnicia studențească. Cursuri, cantină, bibliotecă, reuniuni tovărășești, zile prea înguste din cîte ar fi vrut să înghesuie în ele. Matei devora istoria cu o poftă care-i venea numai din dragoste. Rămăsese aceeași fire voluntară, cu o forță de muncă titanică, numai că acum i se părea că are un țel, știa pentru ce se zbate. Redusese somnul la minimum, trăia cu o frenezie de invidiat. Firea deschisă a lui Matei, cunoștințele lui variate, fericirea pe care nu și-o ascundea, și nici nu s-ar fi gîndit s-o ascundă, adunaseră împrejurul lor un mic grup de prieteni. Odăița lor cunoștea discuții nesfîrșite, pătimașe, între cinci-șase prieteni, băieți și fete. Vînturau toată istoria, recitau versuri, lansau maxime despre dragoste și despre campionatul de fotbal, învățau pentru examene și dansau, deși pentru această operație trebuia să stea toată lumea pe divan și o singură pereche își putea permite să facă doi-trei pași în restul camerei. De cîntat, cîntau toți. Povestea e banală. Banală e și observația că bănuiala otrăvește dragostea, prietenia, toate raporturile dintre oameni. Matei nu cunoscuse bănuiala. Dar ea îl pîndea.

Într-o seară a venit singur acasă. Magda avea un seminar. Trebuia să vie peste două ore. Acasă, a găsit o prietenă, studentă în alt an. Odăița lor era deschisă totdeauna, prietenii veneau cînd aveau timp, dacă nu găseau pe nimeni, așteptau. Afară ploua. Prietena Magdei se dezbrăcase și ședea, învelită într-o pătură, pe divan. Matei a aprins focul, a pus ceaiul să fiarbă. Era obosit.

— Ascultă, Matei, ai mai iubit altă femeie în afară de Magda?

Întrebarea n-avea nimic ciudat.

— Nu.

— Dar ai mai sărutat altă fată?

La asta nu se gîndise Matei pînă atunci. S-a gîndit puțin, ca pentru a-și controla amintirile, deși n-avea ce să controleze.

— Nu.

— Nici nu te-a tentat?

Începea jocul [illegible].

— Pe mine, de exemplu, m-ai săruta?

Matei a privit-o lung. Era o fată pentru care mulți i-ar fi dat în vînt. El însă o descoperea abia atunci. N-a știut ce să-i răspundă. Fata nu-l provoca, era o discuție obișnuită.

— Dacă te-aș iubi...

A rîs.

— Dar dacă ți-ar place, pur și simplu, fără să mă iubești?

— Fără să te iubesc? Nu. Nu mi-ar face nici o plăcere.

— Ești prost și înapoiat...

Cam așa au discutat, fără obiect, pînă la venirea Magdei. Dar Matei începuse să fie urmărit de o idee. Se instalase undeva, sub țeastă, și nu-l mai părăsea. A suportat greu prezența prietenei. Voia să rămînă singur cu Magda. S-o întrebe. Cînd a întrebat-o, ea a rîs și l-a sărutat...

— De ce te gîndești la asta?

— Vreau să știu. Înainte de mine te-a mai sărutat cineva?

— N-are nici un rost să-mi mai amintesc.

— Deci, da!

— Matei, ești prost.

— Și înapoiat, știu! Te-a mai sărutat cineva?

— Nu-mi mai aduc aminte, nu mai are nici o importanță.

— Dar atunci a avut, nu?

Primii pași spre ținuturile sumbre ale neînțelegerii erau făcuți. Matei a tăcut. În noaptea aceea n-a dormit. Toată forța dragostei lucra, întoarsă, în fantezia chinuită de necunoaștere. Vedea capul frumos al Magdei în palmele altuia, sărutul lung, fierbinte, sărutul care te face să te clatini și să învii. Ea nu descoperise, deci, o dată cu el acest farmec fără seamăn? Se simțea mințit, furat, ridicol. Spre ziuă, oboseala i-a potolit chinul. Au fost, desigur, săruturi nevinovate, de școlăriță, tot atît de nevinovate ca o strîngere de mînă prelungită... Comparația l-a potolit. Dar imediat, gîndul s-a răsturnat și l-a străpuns pînă-n inimă. Dacă pentru Magda un sărut este, sau era, ceea ce este același lucru, ca și o strîngere de mînă, atunci și sărutările lor sînt la fel? Și nu se mai lasă, oare, sărutată și acum de alții, cu aceeași nevinovăție? Nevinovăție care nu e decît o perversitate!

A trezit-o din somn și a întrebat-o. Ea, obosită, enervată de insistențele lui, i-a răspuns jignindu-l. A jignit-o și el. Intraseră în infernul amorului.

A început s-o urmărească, s-o pîndească, să-i controleze fiecare pas, fiecare gest. Cerceta caietele de notițe, filă cu filă. Colo scrisese cineva: „atunci pe mîine, la opt, nu?" Altă mînă scrisese: „ce bine că mîine sîntem liberi!" Alta: „ce părere ai despre V.?" Magda răspunsese: „e un băiat f. drăguț". Toate căpătau proporții. Îi cerea socoteală pentru fiecare fleac. Îi controla și banii, puținii ei bani. I se părea că are mai mulți decît avea cu o oră înainte.

— De unde ai avut bani să-ți scoți ciorapii de la remaiat?

— Am vîndut cursul de antică.

Cursul de antică era pe masă. I l-a arătat. Magda s-a corectat, vînduse cursul de medievală. Era, însă, o greșeală care pentru Matei lua proporțiile unui flagrant delict. Un an de zile a durat, zi de zi. O dată, cînd ea a vrut să plece, și lui i s-a părut că s-a uitat prea mult în oglindă, și deci are o întîlnire, i-a tras o palmă. Cu vorba i-o dăduse de mult. Și ea îi dăduse. S-au bătut, s-au acuzat reciproc, au plîns. S-au împăcat, și peste o oră au luat-o de la capăt. El nu se mai interesa de nimic. Îl mințise, era clar. Într-o seară, n-a mai găsit-o acasă. În locul ei era un bilețel: „Așa nu se mai poate trăi. Înțelege că trebuie să ne despărțim. N-am greșit cu nimic, dar am ajuns să te urăsc".

Au divorțat. El, însă, nu mai putea trăi fără ea. La început nu putea trăi fără ea fiindcă o iubea, acum îi lipsea obiectul pasiunii lui întunecate. A urmărit-o, a ajuns la scandaluri pe străzi. Pînă în ziua cînd Magda a început să iasă însoțită de un altul.

Și acum? Ședea în fața mea, o ruină. Aprindea țigară de la țigară, uita să pună în scrumieră chiștocul aprins, îl frigea între degete sau chiar în manșeta pantalonilor, [illegible].

— Ești singurul meu prieten. Și pe tine te-am părăsit pentru ea. Dar alt prieten n-am. Ea m-a distrus. Mă enervează faptul că respir, că merg, că dorm, că mă trezesc, că mănînc, nu mă pot gîndi la nimic, la nimic. Trebuie să înceteze chinul ăsta îngrozitor. Trebuie să mor.

Am dat drumul aparatului de radio. Puteam să-l pun la maximum sau să-l închid, Matei nu auzea nimic. A mai cerut să bea. Nu mai aveam. Am pus apă, cîteva degete, într-o sticlă de rachiu, i-am dat-o. A golit-o și a tăcut. Nu mai reacționa în nici un fel la mediul înconjurător.

Am încercat să-i rețin atenția, vorbindu-i aproape o oră. Vedeam bine că nu-mi aude, nu mă poate auzi. Era concentrat, pînă la desființare, asupra unui singur punct. Știam că există astfel de paralizări care cuprind nu numai viața sufletească, dar fac insensibil aproape tot organismul. Dacă l-aș fi înțepat, ar fi tresărit numai datorită reflexului, durerea n-ar fi simțit-o. Nu știam ce să fac, un asemenea caz nu mai întîlnisem.

— Matei, — i-am spus — dacă ai venit la mine înseamnă că ai crezut că te pot ajuta, nu? Ce vrei să fac pentru tine?

M-a privit lung, cu o privire îngrozitoare.

— Vreau să te duci tu să vorbești cu ea. Trebuie să-i spui tot, s-o convingi, s-o aduci aici. Fără ea nu pot trăi.

Frazele puteau fi rostite și de un erou al lui Caragiale, dar banalul și ridicolul pot deveni atît de repede tragice!

I-am promis că plec, am consultat un mers al trenurilor, mi-am cerut o învoire de la spital, și a doua zi dimineață am plecat la Iași. Este de prisos să mai povestesc filmul întîlnirii mele cu Magda. N-am reușit s-o conving. Îmi dădeam și eu seama că toată drama fusese creată de o alunecare periculoasă a judecății lui Matei. Vîrful unghiului era mic, o diferență insesizabilă între cele două laturi, dar el se-n-depărtase cu o viteză distrugătoare către locul unde deschiderea unghiului făcea ca laturile să nu se mai poată vedea una din locul alteia. M-am înapoiat în grabă. Lipsisem numai o zi.

L-am găsit pe Matei întins pe divan, îmbrăcat, așa cum îl lăsasem. Nimic nu se clintise în cameră. Doar că, lîngă divan, o grămadă uriașă de mucuri de țigară se înălța într-o farfurie. Cred că nici el nu se aștepta să-i aduc vreo veste bună. N-a manifestat nici un interes văzîndu-mă și a așteptat să-i vorbesc. Am vorbit cum am putut, încercînd să-l scot din vîrtejul în care se cufundase. Zadarnic. Mi-era teamă să tac, aș fi simțit tăcerea ca pe un zid monstruos de înalt și de gros între noi, vorbeam într-una, dar vorbeam în gol.

Cînd am obosit, într-un tîrziu, și tăcerea s-a așternut așa cum mă temusem, Matei s-a ridicat de pe divan, a făcut cîțiva pași prin cameră și mi-a spus cu o voce pe care n-am s-o uit niciodată. Era vocea lui, dar parcă ieșea nu din articulațiile unei ființe umane, ci din redarea rece, mecanică, a unui magnetofon. Gîndul fusese de mult imprimat pe o bandă care nu mai primise, de atunci, nici un fel de solicitări.

— Eu fără ea nu pot trăi, nu vezi? S-a sfîrșit!

A scos din buzunar o fiolă și mi-a arătat-o, fără intenția de a mi-o arăta.

— Matei, ce vrei să faci? Ești nebun? Nu trebuie!

M-am repezit să-i smulg fiola, al cărei aspect îl cunoșteam atît de bine.

Mi-a dat mîna la o parte.

— Degeaba mi-o iei, mai am. S-a sfîrșit!

Privea fiola calm, ca pe o scobitoare, hotărîrea era prea adînc înrădăcinată în el pentru a se mai emoționa.

Abia atunci mi-am dat seama că a sparge fiola și a-i înghiți conținutul nu era pentru Matei decît un act pur formal. El era mort de mult, nimic din ceea ce este caracteristic vieții unui om normal nu mai funcționa în el. Cum unghiile și părul continuă să crească după moartea individului, el continua să respire, și să se miște. Actele fiziologice nu mai erau rezultatul vieții, ci o continuare nesubstanțială a vieții, un produs al inerției. Da, Matei nu mai trăia, încetase să mai fie el în clipa cînd luase hotărîrea sinuciderii.

Ședea în fața mea, cu fiola în palmă, la fel de lipsit de viață ca și cînd ar fi fost după consumarea actului.

Îl priveam năucit, sfîșiat de propriile mele constatări, și-mi dădeam seama că sînt neputincios.

— Nu se poate, mi-am zis, deodată. M-am lămurit de nebunia lui. El trăiește și trebuie să-l salvez.

Și atunci, fără să mă gîndesc prea mult, mi-a trecut prin minte ideea hipnozei. N-aveam timp de pierdut. Deși nu făceam astfel de tratamente decît în asistența unor colegi, pentru a evita orice complicații, deși cazul ce mi se prezenta era dintre cele mai dificile, am trecut imediat la acțiune.

L-am așezat pe fotoliu. Nu se împotrivea.

— Matei, ești hotărît să te sinucizi?

Mi-a surîs trist și a continuat să privească fiola.

— Ai otravă aici, nu?

A dat din cap.

— Fă cum crezi. Ce să-i spun Magdei?

O slabă licărire a trecut prin ochii lui, a ridicat capul.

— Magda? Spune-i că fără ea...

I-am prins privirea și am făcut un efort supraomenesc să i-o rețin. Starea în care se găsea prezenta un oarecare avantaj, întrucît voința îi era deja anihilată, nu se cerea decît s-o culeg și s-o supun voinței mele. În același timp, exista și un dezavantaj, infinit mai mare decît reversul său, deoarece întreaga lui ființă era inhibată pînă la saturație de un singur gînd, gînd care devenise pentru el realitate. Era în situația unui poet care are gata versurile în minte și nu mai are de făcut decît să le transcrie pe hîrtie. Versurile, însă, existau și fără a fi scrise. Cerneala cu care trebuia să-și scrie el aceste versuri funeste era închisă în fiola ce-o ținea strînsă în mînă. Le și vedea scrise. Aceasta făcea ca puterea mea de influențare asupra lui să fie redusă la minimum, dacă nu înlăturată cu totul. Știind, însă, că singurul obiect care-l mai putea face atent, cît de cît, era Magda, am continuat să-i vorbesc despre ea.

Mă privea cu un interes stins, dar, totuși, altfel decît dacă i-aș fi vorbit despre mine sau chiar despre el. În timp ce-i vorbeam, i-am apucat încheieturile mîinilor. A strîns palma în care ținea fiola.

— Nu ți-o iau. Faci cum vrei, ți-am spus. Dar cred că Magda... Imperceptibil, i-am masat venele, acolo unde de obicei se ia pulsul. Transpirasem din cap pînă-n picioare. Picioarele îmi tremurau. Nu făceam decît să-i repovestesc idila lui cu Magda, perioada bacalaureatului, iuniile dinaintea căsătoriei. Cu încetul, privirea i s-a agățat de a mea. I-am simțit cedînd, pînă cînd a început să clipească din ce în ce mai des.

Trecuse mai mult de o oră pînă l-am adormit.

Văzîndu-l în fotoliu, adormit, am căzut și eu pe divan, stors de vlagă. N-aveam însă timp de pierdut. Trebuia să acționez cu calm și energie, pentru a nu se produce vreun eveniment surprinzător. I-am poruncit să doarmă liniștit și am încercat să-i descleștez pumnul în care ținea fiola. A rezistat puțin, apoi palma s-a destins și fiola a căzut, spărgîndu-se. Un miros subtil s-a răspîndit în odaie. Matei a zîmbit și corpul i s-a destins. Dormea ca un copil care și-a găsit, în vis, fericirile cele mai nesperate.

L-am chemat imediat pe colegul meu, d-rul An, rugîndu-l să-mi aducă și ceva de mîncare. Oboseala mă sleise.

D-rul An era mult mai în vîrstă decît mine, dar lucram de mult timp împreună. Se ocupase de problemele tratamentelor prin hipnoză, era autorul a peste o sută de comunicări, primite cu interes de lumea medicală de pretutindeni. Trăsese o linie netă de demarcație între fanteziile freudiste și partea valabilă a operei fondatorului psihanalizei, și aceasta îi adusese multe polemici cu unii medici care, în Occident, mai căutau să întrețină partea spectaculoasă a psihanalizei. Rezultatul cel mai remarcabil al lucrului său era, incontestabil, vindecarea afecțiunilor ochilor cu ajutorul hipnozei, în care se și specializase.

I-am povestit, pe scurt, dar fără să omit nimic esențial, cazul lui Matei. Pe măsură ce mă apropiam de sfîrșit dădea tot mai multe semne de nervozitate. Cînd am terminat, își pusese deja la îndemînă diferitele aparate de care un medic nu se desparte niciodată. I-a luat pulsul lui Matei, tensiunea, i-a ascultat inima, a controlat temperatura diferitelor părți ale corpului. Părea grăbit și nemulțumit.

— Ce-i? l-am întrebat neliniștit. Îl cunoșteam prea bine, vedeam că este nemulțumit.

— Ce-i! Este, că prietenul dumitale este acum în pericol mai mare decît crezi.

— De ce?

— Pentru că dacă simptomele pe care mi le-ai descris sînt adevărate, și n-am nici un motiv să mă îndoiesc de asta, el este acum mai mort decît înainte.

— Mai mort? Iartă-mă, există grade de moarte?

— Ai apreciat tu singur că, atunci cînd l-ai adormit, era ca și mort?

— Da...

— Acum n-ai făcut decît să-i pui și ultimele funcțiuni vitale mai aproape de încetarea definitivă. Orice șoc poate provoca o moarte efectivă și bruscă.

— Totuși n-aveam altceva de făcut!

— Înțeleg, înțeleg... Să încercăm să-i vorbim.

M-am apropiat de Matei, care dormea cu același surîs fericit.

— Vezi, — mi-a șoptit d-rul An, — știi de ce surîde? Cînd l-ai adormit, s-a simțit eliberat. Era, pentru el, eliberarea pe care o aștepta, pe care și-o hotărîse, adică moartea. Mirosul otrăvii a comunicat și ultimelor senzații împlinirea actului deliberat. Noroc că mirosul, în cazul acesta, nu este nociv.

— Într-adevăr, surîsul a apărut după spargerea fiolei!

— Hai, vorbește-i!

L-am masat ușor pe Matei la încheieturile mîinilor și la tîmple.

— Matei! Răspunde-mi. Cum te simți? Cum te simți?

Răspunsul a venit tîrziu dar clar, deși era abia șoptit.

— S-a sfîrșit... Mi-e atît de bine...

— Matei, chinul tău s-a sfîrșit. Acum dormi, dormi și te odihnește!

De data aceasta a răspuns mai repede, și tot atît de clar.

— S-a sfîrșit... Moartea e atît de... de... liniște...

L-am masat cîteva minute, l-am șoptit să doarmă, și l-am lăsat.

Atunci mi-am amintit de nuvela lui Edgar Poe. Doamne! Asistam la aceeași experiență! I-am spus și d-rului An. M-a privit sever. Într-adevăr, nu aveam timp de comentarii, trebuia să elaborăm un plan. Trebuia să facem o chirurgie necunoscută încă. Să extragi un glonț din corpul unui om este o operație dificilă. Am făcut operații la inimă, la creier, operații care durau ore întregi și care afectau cele mai sensibile și mai vitale organe. Cele mai multe reușeau. O știință întreagă, elaborată de multe zeci de ani, le venea chirurgilor în ajutor. Noi trebuia, însă, să extragem însăși moartea care se instalase pînă în cele mai intime cute ale ființei omului care zăcea în fața noastră. Nici un bisturiu nu ne venea în ajutor, nici un tratat, nici o tradiție. Mai circulă teorii, repede acceptate de naivitatea oamenilor, conform cărora este suficient să administrezi hipnoza unui individ, să-i poruncești să-și uite cutare sentiment sau să-și însușească un altul, și după aceea, trezindu-l, individul va trăi tot restul vieții sale după cum i-ai poruncit. Sînt teorii false, care seamănă neîncrederea în metodele științifice ale hipnozei și fac lumea să creadă că medicina are legături cu scamatoriile de bîlci. Starea de hipnoză nu poate fi prelungită la infinit, fără urmări grave pentru subiectul respectiv, iar efectele sugestiilor date sînt, de asemenea, limitate. Noi trebuia să procedăm în așa fel încît, o dată Matei trezit din somnul hipnotic, să fie eliberat de gîndul sinuciderii, care-l pătrunsese definitiv, și să facem imposibilă revenirea acestui gînd, chiar revăzînd-o pe Magda. Moartea lui nu trebuia amînată, ci alungată.

(Continuare în pag. 7)

D-LUI VALDEMAR

timpul probabil

văzut de STEINBERG

...și de un satelit meteo sincronizat astfel încît să poată observa o pătrime din Terra. Poziția sa, la 35 000 km altitudine, este constantă în raport cu globul nostru.

anticipații sec. XVII

„Îmi legasem în jurul trupului o mulțime de sticluțe pline cu rouă, asupra cărora soarele își trimitea săgețile cu asemenea tărie, încît căldura care le atrăgea, cum face și cu norii cei mai mari, mă ridică atît de sus că m-am pomenit..." CYRANO DE BERGERAC (1684).

secolul XX: anticipații?

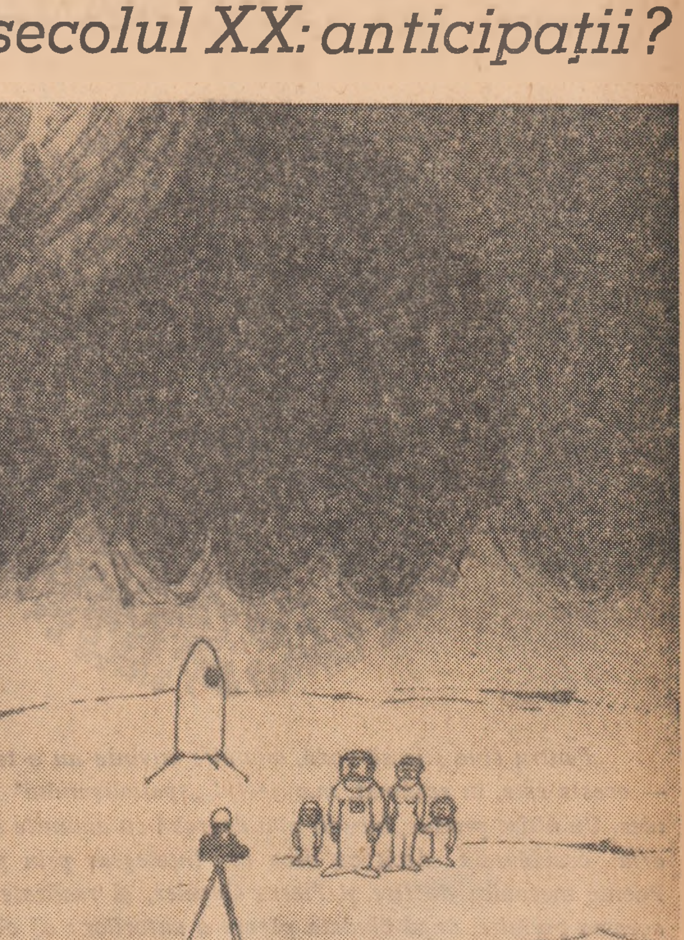

Atențiune! Clic! Amintire dintr-un concediu petrecut pe Lună...

Volume XX...

MIRO *LABIRINT*

Film XX...

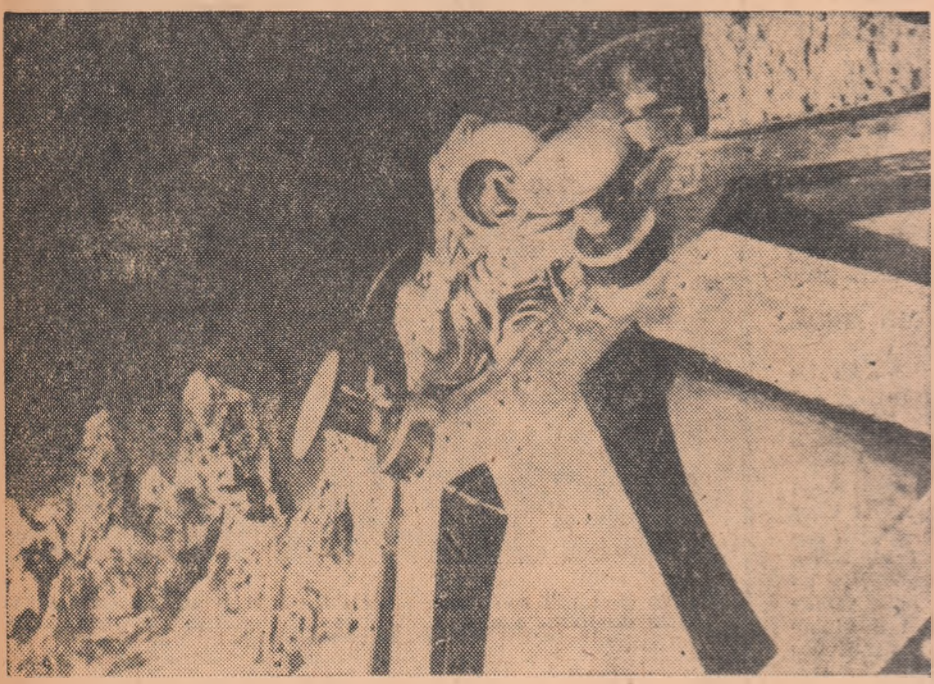

Călătoria în lună : anticipație pe termen scurt

POEM CIBERNETIC

O-ndoială plăcută de culoarea lotusului adormit întreține veselia pe această
insulă muntoasă.
Cu o întîrziere necesară ea pregătește și propune mai multe căi pentru
a ajunge la soluția așteptată.

Veșnicia durează o oră.
Picioarele multiple ale unui car ce se-nalță ca o fortăreață
vor fi prețioase mîine pentru-a convinge că trebuie să se are
cu deamănuntul insula unde crește teiul cel liniștit.
Astfel curgătoare e viața, grindina de mai smulge iedera pentru
a comanda un nou decor.
O perdea de plante roșii împodobește veșnicia.
Ariciul înaintează greoi ; coralul visează ; vipera
putredă peste care ciocanu-a căzut își întinde
măruntaiele sub ienupăr în timp ce grîu-ncolțește ; morsa
gîfîind ajunge în fața fortăreții ; amphioxus-ul vede
soarele în fiecare zi a lunii. Tuturora le place să picteze pămîntul.
Mai tîrziu, pe o scoarță de copac, licuriciul ne va sfătui să
învingem carnea.

Compus de un creier electronic denumit Calliope și prezentat în public după conferința matematicianului de reputație universală Stanislam Ulam, intitulată : „Mașina creatoare". 46 persoane au considerat un al doilea text (Paul Eluard) mai poetic, în timp ce 25 au ales, în necunoștință de cauză, poemul creat de Calliope.

POEM LA MAȘINA DE SCRIS

„Pentru cine știe să vadă, anumite cuvinte au o topografie admirabilă" — acesta este, în rezumat, manifestul „spațialismului" lansat de Pierre Garnier. Un ultim produs, înrudit mai degrabă cu anumite experiențe grafice din arta occidentală decît cu ceea ce înțelegem prin poezie, este volumul Poeme mecanice *de Ilse și Pierre Garnier, și realizate la mașina de scris ; aceasta permite, după ciudata părere a autorilor : a) obiectivarea ; b) introducerea vitezei în concepția poemului ; c) superpoziția ; d) progresia intervalelor etc. Pentru igiena noastră mintală, e mai bine să-i credem pe cuvînt !*

ISTORIA PELICULEI

(fișe II)

DEFINIȚIE

Enumerare : 1) Filme de **science-fiction** bazate pe presupuse progrese **extraordinare** ale științei. 2) Filme de anticipație istorică. 3) Filme în care Moartea este **personaj**. 4) Filme în care personajele dispun de puteri vrăjitorești. 5) Filme cu **povești brodate în jurul legendei lui Faust.** 6) **Basme**, feerii mai mult sau mai puțin modernizate. 7) Povești unde se cultivă imposibilul, absurdul, iraționalul, și incoerența, considerate ca singure realități interesante. 8) Povești unde puterea de pătrundere psihologică a personajului echivalează cu miracolul și magia.

1.

SCIENCE-FICTION

Filme marcante : **Dr. Jeckyll and Mr. Hyde** (după Stevenson) cu Frederic March și Myriam Hopkins : **Insula doctorului Moreau** (după Wells), cu Charles Laughton Doctorul face operații de chirurgie pe diverse fiare sălbatice, grăbindu-le evoluția darwiniană cu cîteva miliarde de ani, și deci prefăcînd în cîteva luni lei sau tigri în oameni. Tot atît de marcant : **Miinile lui Orlac** (după Maurice Renard), cu Conrad Veidt (un mare pianist devenit ciung își grefează o pereche de mîini de la un criminal condamnat la scaunul electric). **Dr. Ciclop** (de autorul lui King Kong: Schödsack), cu Albert Decker (Un doctor face cunoscutele experiențe cu animale cărora le injectează hormoni devenind giganți sau prefăcindu-i în pitici. Ciclop experimentează pe oameni. pe care îi face minusculi, cît un degețel). În **Cabinetul doctorului Caligari,** doctorul (Werner Kraus) hipnotizează pe Cezare (Conrad Veidt) și-i poruncește să ucidă. **Data morții**, cu Eric von Stroheim, film francez (O mașină care, pe baza cîtorva date biografice, indică ziua exactă a morții cuiva). **Mandragora** de Richard Oswald, cu Brigitte Helm. Este vorba de o ființă artificială produsă în laborator, din binecunoscuta ejaculare a unui spînzurat, a cărui secreție este aplicată unei prostituate. **Frankenstein** e un savant care readuce pe morți la viață. (de James Hall) **Dr. Mabuse** (de Fritz Lang) este o modernizare a hipnotismului criminal din **Caligari.** Acestea-s principalele aplicări **închipuite ale unei** științe teoretice **reale** (De aci numele de **știință-ficțiune).**

2.

FILME DE ANTICIPAȚIE

Povești unde ni se arată cum va fi într-un viitor depărtat (sau chiar apropiat). Marcant e filmul englez : **Things to come** („Lucruri care trebuie să se întimple" după un roman de Wells). Începe cu un război teribil care distruge toată civilizația. Se reîntoarce lumea la epoca vinătorii, și începe din nou să evolueze. Dar evoluția e acum vertiginos de rapidă. Orașele vor fi subterane, aer-condiționate și prevăzute cu un confort tehnic uluitor. Filmul se termină cu plecarea eroului pe o rachetă în cosmos. **Metropolis**, de Fritz Lang, cu Brigitte Helm, este pictura sinistră a capitalismului de mîine, cu o lume prefăcută în roboți dezumanizați. Tot Lang face **Femeia în Lună**, descrierea unei șederi în lună. În sfîrșit, marcant pentru acest soi de teme este filmul Paramount tehnicolor **Războiul lumilor,** o invazie a Marțienilor pe planeta noastră.

Bineînțeles, pe tipicul acestor filme celebre, s-au fabricat serii de alte filme, căzute azi în uitare.

3.

MOARTEA

Refuzul firesc al omului de a admite că moartea e ceva simplu, banal și definitiv. Negarea ei într-un mod paradoxal anume făcînd din ea un **personaj.** Fritz Lang compune un film despre **Moartea obosită** (cu Kötzke și Lil Dagover).

Mamoulian face un film despre **Moartea în vacanță** (după o piesă de Caselli, în care la noi se ilustrase jocul lui Tony Bulandra), cu Frederic March. Bouquet face un film intitulat **Prietena noastră moartea** (cu Cedric Hardvick), unde un copil vrea să salveze de la moarte pe bunicu-său legînd moartea de un pom. **Moartea în vacanță** mai are și calități realiste, de psihologie, deschide o fereastră asupra înrudirii dintre a muri și a gîndi. De asemenea marchează un punct de vedere aparte asupra morții și filmul (producție italo-americană) **Ulysse** unde deșteptului grec (Kirk Douglas) i se propune nemurirea. El însă o refuză, indicînd prin asta (ceea ce subtilul Omer descoperise cu o uluitoare pătrundere) că toată noblețea și puterea omului consistă din faptul că e supus morții. Asta îl deosebește de natura brută. Este o mîndră acceptare, înfruntare, sfidare și admirare a morții. Moartea aici devine **personaj** în sensul că numai ea face din om un personaj. Un alt unghi oarecum tot optimist de a privi îl găsim în filmul **Omul invizibil** de James Hall (după Wells). Nenorocirea de a-și fi pierdut imaginea încetează odată cu moartea. Moartea salvează pe erou de la chinuitoarea lui infirmitate. Moartea, departe de a lua, îi dă înapoi integritatea trupească. Alt film marcant (tot pentru că exprimă un mod original de a privi moartea) a fost **A matter of Life and Death** (Chestie de viață și de moarte) titlu cu două înțelesuri, care aici înseamnă că Instanța Cerească unde se decide dacă cineva trebuie să trăiască sau să moară nu se hotărîse să aleagă verdictul cu privire la un ofițer aviator (David Niven) căzut din avion. Eroul e viu, trăiește, face tot soiul de lucruri normale, și brusc, lumea înconjurătoare înțepenește în poziția ultimă luată de oameni în obiectiv. Eroul emigrează spre acel **Dincolo unde judecătorii nu se hotărăse** să pronunțe sentința. În **Blythe Spirit** (tradus la noi Abrakadabra), film făcut de David Lean (autor al filmelor **Scurtă întîlnire și David Copperfield),** spiritul unei femei frumoase, moarte de curînd, se amuză (**L'esprit s'amuse** fusese traducerea în Franța) venind în fosta ei casă, la realul ei soț, și dedîndu-se la tot soiul de nostime porne. Este iarăși un caz original de a trata scriitor moartea. Filmul, prin aceasta, este **marcant.** În **Orașul nostru** (filmul american rulat la noi în 1945), întîlnim un punct de vedere mixt, totodată sinistru și poetic. Într-un cimitir, morții, de la mormînt la mormînt, își vorbesc. Își spun lucruri, firește, interesante, situația lor de decedați dîndu-le o obiectivitate, o seninătate, o libertate de gîndire pe care nu o avem noi, cei ancorați pe actualitatea practică. Un alt film marcant, tras după celebrul roman al lui Hilton, **Orizontul pierdut** și interpretat de Ronald Colman este o poveste asemănătoare și egal de tulburătoare, de originală ca basmul lui Ispirescu : **Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte.** Tot așa, trecere dincolo de bariera morții, intrare în orizontul nesfîrșit al nemuririi, al vieții veșnice, apoi rătăcire a drumului și întoarcere în lumea „muririi" cu prefacerea bruscă, macabră, a ființei într-o ruină, adunătură de oase și zbîrcituri.

D. I. SUCHIANU

Brâncuși... și spațiul XX

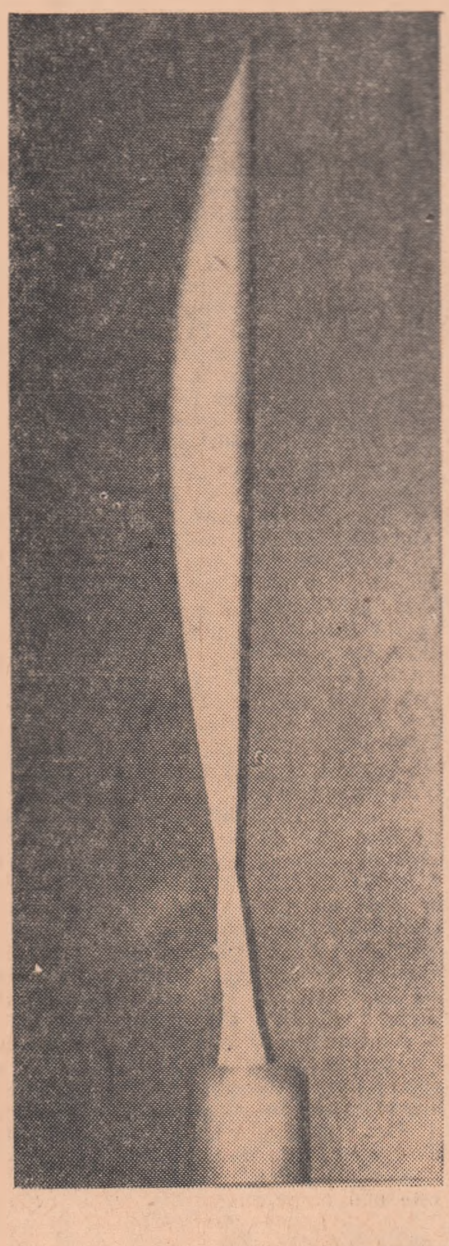

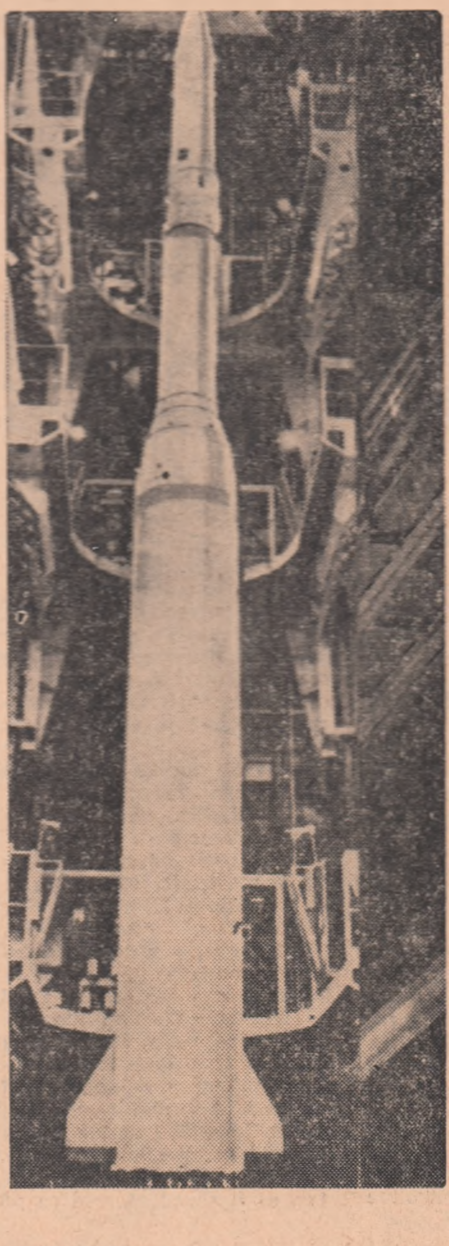

și culori XX

CALDER *IN SPAȚIU*

și realitate XX

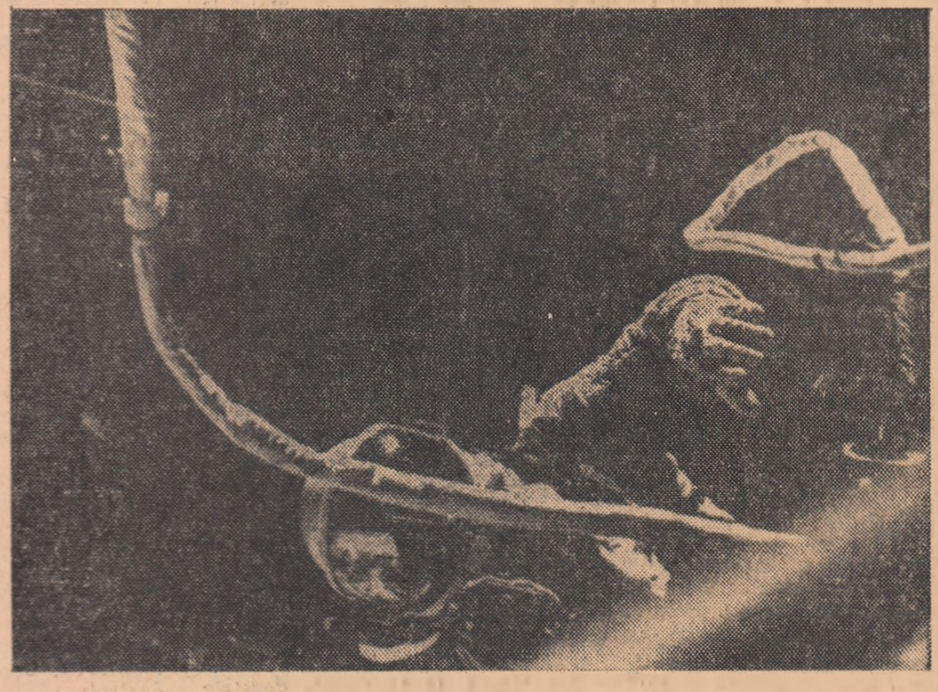

Plutind în spațiul interplanetar

„OCHIUL DE SUB FRUNTE"

„Sub frunte avea deschis un ochi cu care vedea mai departe decît văd toți ceilalți oameni" — scria despre Leonardo un poet al epocii ulterioare. Marele italian, acest copleșitor personaj al unei vremi însetate de cunoaștere, e numai unul dintre nenumărații artiști al căror „ochi deschis sub frunte" deslușea dincolo de orizontul vremii lor priveliști pe care abia mai tîrziu oamenii aveau să le cunoască pe de-a întregul. Într-o sală a Muzeului Metropolitan din New York, printre monumentele egiptene — copleșitoare prin masivitatea lor cenușie — se găsește, într-un colț întrucîtva umbrit, un relief modest. Dar pasărea ciudată cu trup prelung, în formă de fus, care zboară ținînd în cioc un fel de roată plină, fără spițe, amintește atît de pregnant de un fuselaj de avion, încît, fără voie te oprești în fața acestei opere anonime mai îndelung decît în preajma colosalelor figuri de regi, și acelea de un efect artistic adînc.

Nu aici, însă, în domeniul acesta al „anticipației directe" trebuie urmărită privirea artiștilor plastici care descoperă alcătuiri de imagini necunoscute epocii lor. Nici chiar Leonardo, inventatorul și inginerul, printre ale cărui hîrtii s-au găsit atîtea nemaivăzute schițe de mașini complicate (verificate abia mai tîrziu în practică) nu și-a transpus aceste vise în materialul plin de poezie al culorii. La prima vedere, tablourile davinciene păstrează o liniște tulburătoare, un mister care provine din neclintire. În realitate, la acel sfîrșit de secol al XV-lea, pictura sa enunța o revoluție pe care mult mai tîrziu fizica avea s-o fundamenteze, științific. „În pictură — scria Leonardo — sînt posibile trei feluri de perspectivă : cea dintîi privește scăderea volumelor corpurilor opace, cea de a doua ștergerea treptată a contururilor lor, cea de a treia decolorarea lor la mari distanțe". Modificarea cromaticii în funcție de distanță nu va fi înțeleasă și teoretizată de opticieni decît în secolele următoare.

Cînd marele țăran flamand Peeter Brueghel a pictat, în 1558 scena prăvălirii nesăbuitului fiu al lui Dedal, cercetările lui Huyghens privind perspectiva aeriană erau încă necunoscute. Și, totuși, uimitor pentru un om născut într-o țară fără accidente de relief, unde întregul orizont coboară lent, oferind la marginile lui o priveliște calmă, lipsită de dramatism, pictorul are intuiția acelei perspective pe care numai locuitorul unei regiuni muntoase ar fi putut-o avea. S-a vorbit foarte adesea despre coincidențele dintre unele aparate fantastice, plăsmuite în tablourile frenetice ale lui Brueghel sau Bosch, și mașinile cu care tehnica de mai tîrziu va dobîndi glorioasa desprindere a omului de pămînt, navigația peste uriașe întinderi de apă, sfredelirea rocilor dure, exploziile nucleului atomic. S-ar putea răspunde că în acea lume uluitoare a celor doi artiști, în care făpturile și peisajul iau forme atît de neașteptate, iar straniul izbucnește din fiecare trăsătură de pensulă, e și firesc să se ivească asemănări (uneori împinse pînă la identitate) cu lucruri pe care le va crea știința epocilor ulterioare. Este mai degrabă, după părerea noastră, rezultatul unor căutări febrile ale bizarului decît al unor „previziuni" în sensul cel mai clar al cuvîntului.

Limbajul specific al artelor plastice nu îngăduie să se vorbească despre „anticipații" decît în momentul dezvoltării unor teorii logice, coerente, susținute de-a lungul unei întregi creații. De aceea mi se pare că „arta de anticipație" nu admite decît prezența unor *principii generale*, a unor demonstrații mai largi decît acelea ale unor simple coincidențe între conturul cutărei mașini din tabloul unui pictor și acela al mașinii de pe planșeta proiectantului de peste trei sau patru secole.

Uneori, speculația datelor științifice nu poate duce decît la exprimarea unor „poante", e adevărat spectaculoase, dar fără autentică substanță. Iată, de pildă, unele picturi ale lui Yves Tangruy în care artistul încerca să-și proiecteze personajele „în cea de-a patra dimensiune". Dar în spațiul unui tablou, sugestia devine aproape imposibilă, se transformă în convenție și dispare aproape cu totul. O demonstrație livrescă rămîne și creația unora dintre artiștii mai tineri care „descoperă universurile astrale" și „abisurile dimensiunilor" în oglinzi cu convexități diferite, pictate în culori stranii, așa cum erau unele „sculpturi mobile" recent expuse la Tate Gallery din Londra. În aceste împrejurări, e și firesc ca un Dubuffet să înregistreze cu spaimă această lărgire a orizontului științific contemporan, iar tablourile lui să comunice, în aglomerațiile lor de sfori, smoală și plăgi sîngerînde de culoare, o dureroasă deznădejde.

Dimpotrivă, ni se înfățișează adesea opere care *avertizează* lucid împotriva unei științe folosită cu scopuri anti-umane. Am tresărit cu toții, emoționați, în fața imaginilor cutremurătoare în care Kubin, Grosz, Masereel sau Kaethe Kollwitz prevesteau urgiile războiului pregătit de Hitler. E o nobilă neliniște cu care artistul-om de pretutindeni urmărește destinul semenilor săi. E o dăruire pentru idealurile înaripate, pentru zborul acela plin de îndrăzneală pe care, înaintea invenției oricărei rachete, o sugera *Pasărea* lui Brâncuși, admirabilă previziune și simbol al unei umanități victorioase.

Dan GRIGORESCU

urmare din pag. 1

realitate și anticipație

poezia unui Ion Barbu, chiar dacă legăturile organice dintre ele se sustrag percepției noastre. Despre profesorul meu de biologie din Germania, Johan von Uexkul, care își desfășura originalele idei și-și expunea ingenioasele experimente într-un stil admirabil, colegii mei spuneau că este dintre acei savanți în al căror buzunar de la vestă oricînd poți da peste vreo poezie.

Poate că așa e și bine ca savantul să aibă în buzunar o poezie scrisă de el, iar poetul în cap o idee științifică. Jules Verne, Wells, Huxley aveau și idei științifice și poezie și fantazie în cap și s-au priceput să le îmbine fericit.

Dar să rămîn la raportul dintre știință și literatură. Nu cred că un scriitor contemporan, chiar fără să scrie direct vreo dată despre aceasta, ar putea să ajungă cu opera sa la linia de plutire a apelor mari, dacă n-ar fi cît de cît familiar cu ideile de fuziune, și fiziune din fizica nucleară, dacă ar fi străin de problemele conștientului, subconștientului și inconștientului, dacă n-ar cunoaște, „ca un doctor" relațiile istorico-sociale dintre oameni și, mai pe scurt, dacă n-ar fi în posesia cheilor pe care le-a dat omului, spre înțelegerea vieții din trecut și moderne, materialismul dialectic și istoric, marxism-leninismul. Cred că atunci cînd la Congresul al IX-lea al P.C.R. în documentul fundamental se spune: *„Esențial este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrîndu-și individualitatea artistică, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conținutul operei sale, să urmărească ca ea să-și găsească drum larg spre mintea și inima poporului"* — se presupune ca indispensabilă o cunoaștere adecvată a realităților. Nici „înalta responsabilitate pentru conținutul operei", nici acel „drum larg spre mintea și inima poporului" nu pot fi concepute fără o prealabilă cunoaștere a realităților epocii noastre în multidimensionalitatea lor și, cu inexorabilă necesitate, a vetrei pe care existăm și a timpului în care trăim. Dar greul creației literare abia după aceasta începe — stilul propriu, individualitatea artistică și mai ales opera, acea operă supusă confruntării cu viața și înfruntării veacurilor.

Cosmonautica este una din cele mai grele și mai complicate îndeletniciri umane, ea presupunînd o imensă știință, o colosală pregătire și excepționale însușiri bio-psihice din partea cosmonautului. Analogic, un bun scriitor poate fi asemănat cu un cosmonaut, cu deosebirea că el cu opera sa nu se înscrie în spațiul fizic propriu-zis, ci pe orbita istorico-socială a viitorului poporului său și, de dorit, al omenirii. La un moment dat, scriitorul se desprinde din nava sa cosmică și se retrage-n umbră, iar nava-și continuă singură zborul și țelurile. — ca poemele homerice, ca *Divina Comedie* a lui Dante, ca tragediile lui Shakespeare, ca *Don Quijote* al lui Cervantes, ca *Faust* al lui Goethe, ca *Război și Pace* al lui Tolstoi, ca *Luceafărul* eminescian... Din umbra lor constructorii și cosmonauții acestor minunate și fantastice nave ale spiritului omenesc parcă le dirijează. Încă, asa de sigur, și măreț se desfășoară pe orizontul culturii. Iar exemplele acestor mari constructori și călători în spații și timpuri noi magnetizează.

Motorul astronavelor imaginației artistice din timpul nostru trebuie să fie ideile revoluției socialiste și concepția științifică despre lume a zilelor noastre, iar combustibilul — credința noastră în om, în demnitatea și în destoinicia sa.

VLADIMIR STREINU

1. Creația literară este principial anticipativă. Fiece scriitor de valoare exemplară, chiar dacă urmează pe vreun clasic, își exprimă propria sa identitate, modul original de sensibilitate, concepție și conduită în lume. Nici Shakespeare și nici Racine nu repetă pe Euripide, deși amîndoi s-au gîndit de mai multe ori la el. Cu Shakespeare avem cazul cel mai expresiv al anticipației literare și sociale. El a creat pe de-a-ntregul, deși tragicii îl obsedau, atitudinea romantică a spiritului omenesc, așa cum avea să se manifeste ea european peste două sute cincizeci de ani. Stări sufletești ca melancolia și dispoziția visătoare, teme ca solitudinea spiritului în lume și percepția infinitului, chiar imagini fundamental romantice ca simbolul pelicanului sau al țestei lui Yorick și tot ceea ce avea să configureze problematica literară a secolului sensibilității, devin după consumarea experienței european scriitoricești, printr-un transfer generalizat, date caracteristice ale societății. Și s-ar putea de asemenea susține că puterea de anticipație shakespeareană bate, chiar dincoace de romantism, pînă în secolul nostru, căruia i se zice „secolul disperării".

2. Este limpede că a fi contemporan, pentru un creator, nu înseamnă a anticipa, după cum a anticipa nu înseamnă a fi contemporan. Dar opera de artă reprezintă un complex de antinomii, dintre care aceasta e numai una. Ceea ce rațiunii noastre i se pare ireconciliabil, sensibilitatea creatoare supunînd acest ireconciliabil unei neașteptate armonii, ia în artă unul din aspectele originalității. Pentru noi, oameni comuni, contemporaneitatea, care e forma dată tuturor spiritelor existente într-o anumită epocă și un anumit loc de pe planetă, neagă facultatea de anticipație, care e viziune și formă nouă a marilor spirite singulare. Pentru aceasta însă, a fi contemporan înseamnă punctul de reazim al pîrghiei lor creatoare, stațiunea de bază a primelor rachete omenești, care împușcă cerul de mii de ani, făcînd ca ficțiunile spiritului să se rotească printre stele. Afirmația este a lui Edgar Poe care, în versurile finale din *Israfel*, spune că un singur țipăt al inimii omului pieritor rostogolește pe cer un astru etern.

3. Nu e de crezut ca „Fantascienza" sau „La science-fiction", cum spun italienii și francezii, să disloce literatura fantastică în totul. Sufletul omenesc e un abis al fantasmelor, cărora știința ultra-sunetelor, a razelor cosmice, a infernului sub-molecular și a altor bazaconii demonstrabile sau exacte le va adăuga altele speciale. Nu e de crezut nici că genul ar fi „nou și de sine stătător". Dependența lui de ceea ce se cunoaște este evidentă, fie chiar numai metaforic. Cît privește noutatea genului, e vorba desigur de noutatea extinderii lui, fiindcă lăsînd de o parte pe Edgar Poe, Jules Verne, și G. H. Wells, fără de care nu s-ar putea face istoria ficțiunilor științifice, dincolo de ei, la imensă distanță în timp, stă Platon cu descrierea Atlantidei din dialogul neîncheiat *Critias*, se află chiar de mai înainte Homer cu părți din *Odyseea* și, după acestia, în deosebi Lucian din Samosat, cu oamenii lui din Lună, despre care a vorbit lumii încă din secolul al II-lea, în *Poveste adevărată*. Dar istoria genului, pînă în zilele noastre, poate fi cercetată în *Science-fiction Handbook* (1953) de L. Sprang de Camp, ca și în *L'Univers de la science-fiction* (1962) de Kingsley Amis.

4. Deși paradoxală în aparență, afirmația că fantasticul științific sau fantasticul pur și simplu sînt forme realiste, aproape balzaciene realiste (latura fantastică a creației lui Balzac aparține organic operei sale) se dovedește în cele din urmă corectă și riguroasă. Spiritul omenesc nu imaginează decît ceea ce există actual sau potențial în univers. Ordinea posibilității este tot atît de reală ca și aceea a existenței. Puțină filozofie a metaforii, dacă nu filozofie curată, ajunge să steargă hotarul iluzoriu dintre imaginație (= posibilitate) și existență (= realitate). Trăim într-o lume care abia își încheie sub ochii noștri, proto-istoria.

5. Problemele legate de „știința-ficțiune" sînt nenumărate încă și poate inumerabile. Între toate, ca dominantă, vedem însă una singură, pe care am indicat-o în cuvintele: *Atenție la Poezie!* Este știința dintîi și de pe urmă. Ea conduce istoria omenirii, chiar cînd ia înfățișarea științelor exacte. Mirarea, suspinul sau bucuria inimii omenești sînt mișcări ale substanței lumii și forme vegetive de cunoaștere. Încă o dată, așadar: *Atenție la imaginile, la simbolurile, la miturile Poeziei!*

EDMOND NICOLAU

1. Rolul anticipării în fantasticul literar este, desigur, variat. Dar, de la început se impune o precizare: fantasticul și anticipativul sînt două noțiuni distincte. Există un fantastic literar — cu echivalent în plastică — care nu anticipează. Mitologia, operele literare în care intervin metamorfoze (vezi Ovidiu, Apuleius, basmele) și chiar un fantastic de la începutul acestui secol, sînt exemple de fantastic neanticipativ. În aceeași categorie intră tehnica montajului care, în asamblarea unor elemente existente, duce la prezentarea unor ființe ipotetice fantastice, gen centaur sau licorn.

Alături de acest gen de fantastic există un altul care, de la început, este gîndit ca anticipare, după cum există altul care poate deveni anticipativ. În prima categorie intră Jules Verne, clasicul literaturii de anticipare științifică. În a doua categorie intră Gustav Meyrinck, autor a unor schițe care, inițial, erau pur fantastice dar care, ulterior, au devenit anticipative. Mă gîndesc, de exemplu, la schița în care e vorba de un cap de om izolat, ce-și continua existența fără corp, datorită ingeniozității celui care-l preparase astfel. Apoi Beleaev a reluat tema pe care azi fiziologii au transformat-o în știință — deocamdată, e drept, doar pentru mamifere de genul cîinelui.

Să reținem și ideea importantă că anticiparea nu elimină, ci presupune talentul. Cu cele mai bune intenții științifice se pot face lucrări de proastă literatură de anticipare, după cum există posibilitatea inversă, ca anticiparea să fie punctul de plecare al unor importante opere literare — vezi Brave new world.

2. Raportul anticipare - contemporan a variat în decursul timpului. Probabil că într-un trecut îndepărtat, știința fiind puțin dezvoltată și cunoștințele științifice nedifuzînd suficient în mase, nu se puteau elabora opere literare care, în același timp, să fie de anticipare și să aibă valoare literară. Probabil că de-abia în secolul XIX începe să pătrundă, în conștiința literaților, faptul că știința va transforma profund și rapid realitatea. Iar cel care, plecînd de la elementele realității, în care trăia a căutat — și a reușit — să prevadă, cu măiestrie, unele aspecte ale viitorului e, fără îndoială, Jules Verne. În epoca noastră lucrurile, în parte, s-au schimbat. Viteza de dezvoltare a științei e astăzi atît de mare, încît cu greu mai e posibil ca un literat — sau un specialist — să întrevadă urmările noilor curente științifice. Dar, după cum întotdeauna viitorul începe în prezent și își are rădăcinile în trecut, la fel anticiparea e doar o prelungire, o modificare a realității contemporane. Numai cunoscînd bine bazele științei contemporane un autor poate crea opere literare de anticipare care să îndeplinească o condiție, după mine, esențială: opera literară de anticipare nu trebuie să fie antiștiințifică, călcînd mereu în picioare adevărurile bine stabilite de știință, și aceasta nu numai în punctul prin care se face trecerea de la real la fantastic, ci în fiecare moment.

3—4. Fantasticul științific este astăzi principala formă a fantasticului literar. Lumina electrică a eliminat stafiile și supranaturalul, dar știința dă dimensiuni uriașe unui fantastic posibil, a unui fantastic care poate fi realitate. Iar în măsura în care sîntem în prezența unui fantastic posibil — în măsura în care respectă legitatea științifică — e doar o chestiune de timp ca acest fantastic să devină, treptat, realitate. Mă refer din nou la Jules Verne. În anul 1865 apare „De la pămînt la lună", în care un vehicul cosmic pleacă din Florida (locul lansării era destul de apropiat de Cap Kennedy) cu trei cosmonauți. Viteza și direcția lansării, durata călătoriei și alte detalii erau calculate exact. Nava era prevăzută cu rachete pentru aselenizarea lină. Atunci, toate aceste elemente erau fantastice. Azi, unele au devenit reale, iar altele, în curînd vor deveni.

La fel „raza termică" a marțienilor din „Războiul lumilor" a lui H. G. Wells, a fost o fantezie, pînă cînd Basov, Prohorov și Townes au imaginat și realizat laserul. Azi, această rază e foarte reală. Iată cum fantasticul, bazat pe anticipare, se integrează organic în realitate, devine realism.

5. Ar fi interesant de urmărit variația în timp a raportului dintre fantasticul de anticipare, a fantasticului care, sub o formă sau alta, s-a tradus în realitate — covor zburător = avion, oglinda fermecată — instalația de TV etc. — și a temelor pur fantastice, principial fără echivalent real, ca cele întîlnite la Gogol, E. T. A. Hoffmann, Eminescu (proza literară), Shakespeare etc. Ar fi interesant de delimitat sfera fantasticului de sfera simbolismului, a temelor fantastice de cele alegorice etc. Și, în fine, ar fi interesant de inventariat aportul literaților la o înțelegere anticipativă a lumii noastre.

Și o ultimă idee: știința devine o componentă atît de majoră a vieții umane, încît cu greu se poate imagina o literatură a viitorului în care știința să nu fie prezentă. Dar cel mai interesant pentru noi ar fi să avem cît mai multe lucrări de literatură fantastico-științifică bună.

ȘT. AUG. DOINAȘ

1. Reacționînd față de genurile literare care — de la poezie la teatru — au devenit, în ultimele decenii, adevărate documente asupra prezentului sau trecutului apropiat, literatura de anticipație se impune azi ca un gen care oferă cititorilor posibilitatea evadării din concretul istoric: o evadare în viitor. (Această evaziune — mai e nevoie s-o spun? — nu eludează problema condiției umane; din contra!) Rolul ei specific constă în dilatarea peste măsură a spațiului și timpului în care se consumă aventura umană, în proiectarea unui tip de umanitate „aveniristă" care-și evaluează și posibilitățile și limitele, în stimularea imaginației noastre. Ne aflăm în fața unui romantism anticipativ care surprinde una din dimensiunile fundamentale ale spiritului modern. Din acest soi, în acest climat, bîntuie cu temeri, visuri și ambiții, se vor naște, poate, capodoperele literaturii universale de mîine...

2. Raportul între contemporaneitate și anticipație e ca un raport între real și posibil. S-a remarcat că o seamă din povestirile științifico-fantastice sînt adevărate „utopii moderne", imagini ale unei lumi ideale alcătuită din elementele lumii noastre. Ne privim mereu într-o oglindă care mărește — pentru a ne stimula — sau deformează — pentru a ne îndrepta.

3. Fantasticul științific este doar una din formele fantasticului, „categorie" literară veche de cînd există literatura. În zilele noastre, această literatură fantastică tinde să devină un gen literar nou, apărut datorită „bazei" științifice pe care se înalță. Dar acest gen nu exclude din literatură opere de mare actualitate care utilizează fantasticul pur, fără a fi totodată de anticipație.

4. Fantasticul științific nu exclude realismul, așa cum nu-l exclude fantasticul pur al lui E.T.A. Hoffmann sau fantasticul metafizic al lui E. A. Poe. Literatura de anticipație pune în paranteză una din legile de bază ale lumii reale, sau afirmă — ca o lege a realului — ceea ce la ora actuală nu e decît o ipoteză științifică. Odată admisă această „premisă", narațiunea se dezvoltă riguros, aproape ca un silogism. Lumile imaginare pe care ni le propune literatura de anticipație sînt variante — de vis sau de coșmar — ale propriei noastre lumi, descrise cu multă veridicitate, croite dintr-o stofă a cărei urzeală ne este înfățișată pînă la fibra infinitezimală.

5. Iată cîteva: raportul dintre fantasticul pur și fantasticul științific; literatura de anticipație ca „idealizare" și ca „satiră" a lumii reale; circumscrierea specificului științific al literaturii „viitoriste"; „personaj" și „caracter" în povestirile științifico-fantastice; procedee literare noi; umanism și antiumanism; aventura umană ca sfidare a transcendentalului etc.

NINA CASSIAN

1. Genul științifico-fantastic, ca și celelalte genuri literare, are rolul de a stimula nervul cunoașterii, de a dilata limitele fanteziei și ale sensibilității, poate cu un plus de atractivitate în formulă, poate și cu riscul de a pierde ceva din adîncimea sondajelor psihice. Oricum, operele de vîrf din această categorie, înfruntă cu drepturi egale pretențiile lecturii și ale timpului, chiar dacă, în specificitatea lor, sînt mai amenințate de anacronism.

2. Orice anticipație se face în funcție de criterii contemporane, prin raportare la ele, se deduce din reperele existente și se răsfrînge asupra lor, modificîndu-le. De aceea, și valoarea ei stă mai puțin în deosebirea spectaculoasă de datele concrete curente, cît în puterea ei de a sugera aventuri filozofice și etice, în forța ei speculativă. Aceasta nu înseamnă că o carte care se limitează la ingenioase și colorate aventuri epice nu merită interesul și atenția noastră, în ore mai relaxate.

3. Preocuparea pentru genul științifico-fantastic, chiar dacă nu a purtat acest nume, a fost aproape permanentă în istoria literaturii. Mi-aș permite să spun chiar că o mare parte a poeziei lumii aparține acestui gen sau, mai bine zis, îl implică. Nu este oare poezia combinația cea mai misterioasă și mai strălucită dintre exactitate și aproximație, dintre concretul cel mai frust și saltul interpretativ cel mai violent și mai îndrăzneț?

4. Cred că răspunsul e într-o măsură cuprins la punctul 2.

EDGAR PAPU

1. Nu putem vorbi de un specific unic în acest cadru. Rolul anticipației în literatură comportă mai multe tipuri. Ele depind de dimensiunile tabloului anticipativ. Cu cît acesta este mai vast, cu atît și distanța de timp pînă la el apare mai extinsă și mai nedeterminată, ca în cazul vechilor „utopii". Există, însă, și anticipări literare mai restrînse și mai apropiate, care privesc fie emanciparea unui popor intrat în conștiință, fie o mișcare socială în curs de pregătire. În acest caz, rolul scriitorului este nu numai de a anunța un eveniment, ci și de a grăbi realizarea lui. În sfîrșit, există anticipări literare și mai restrînse, cînd evenimentul s-a și declanșat și scriitorul anunță numai o etapă dintr-însul. În acest caz, el nu numai grăbește acea etapă, ci poate să devină însăși cauza ei, așa cum s-a întîmplat cu *Pacea* lui Aristofan, care a determinat un armistițiu în războiul peloponesiac. Cu cît tabloul anticipator, inițiat de un scriitor, este mai mare, cu atît rolul său este mai mic în realizarea lui, și invers. Literatura fantastico-științifică, fiind, însă, expresia specifică a anticipării literare cu caracter general într-o epocă de rapide și uriașe transformări tehnice și sociale, se bucură de un privilegiu special. Acțiunea de a grăbi o schimbare se extinde acum și asupra marilor dimensiuni proiectate în viitor, așa cum nu intra în putința vechilor utopii.

2. Ținînd seama de orientarea în sens progresiv a civilizației actuale, raportul dintre anticipație și contemporaneitate este mai strîns astăzi decît în oricare altă perioadă precedentă. Într-o societate statică, în care prezentul era scop în sine, literatura fantastico-științifică n-ar fi făcut decît să tulbure coordonatele așezate, unde omul se instalase. De asemenea și în anumite societăți nemulțumite dar dezorientate, pătrunse de nostalgia trecutului, acest gen le-ar fi contrariat tendințele specifice. În civilizația noastră, însă, în care se realizează continuu schimbări revoluționare, prezentul este privit ca un scurt popas intermediar către viitor, ca o simplă treaptă de tranziție în dinamica existenței.

Fantasticul-științific este indiscutabil numai un sector din întreaga sferă fantastică a zilelor noastre, care se arată nemăsurat de vastă în literatură. Bunăoară, fantasticul unui Kafka n-are absolut nimic comun cu fantasticul-științific. „Teatrul absurdului" — și nu numai în *Rinocerii*, unde se surprinde din primul moment, ci în cele mai multe din relațiile sale interioare — se relevă pătruns de același element. Simpla *reprezentare* a unei persoane, care se schimbă în *viziune* a acelei persoane, bunăoară la Arthur Miller, intră de asemenea într-o categorie foarte apropiată de fantastic. Într-o dramă a lui Thornton Wilder se experimentează un trecut reversibil prin revenirea efectivă a personajului decedat în una din zilele copilăriei sale. Nu mai vorbim de fantasticul din teatrul lui Brecht, al lui Lorca, al lui Maiakovski. Se poate discuta despre fantasticul critic, fantasticul existențial, fantasticul folcloric etc.

4. Într-un articol mai vechi, pe care l-am publicat în „Gazeta literară" (*Realismul și purismul estetic*, Febr. 1965), am arătat că marii maeștri ai realismului, un Stendhal, un Balzac, un Tolstoi, un Gorki, au folosit adesea fantasticul în scrierile lor. Printre mijloacele la care ei recurg pentru a evita ceea ce noi am numit evidentialismul plat — adică stilul oglindirii neselectate și netipizate — și a deveni cu adevărat realiști, ei încununează sau preced uneori analizele lor prin sinteze tipice sub formă fantastică. Sînt cazuri deci, cînd fantasticul nu vatămă realismul, ci îl consolidează, așa cum nici minciuna nu totdeauna întunecă adevărul, ci, cum ar fi bunăoară în speța ironiei, îl și așează în lumină. Pentru aceasta se cere, însă, ca fantasticul să nu atingă domeniul haoticului, ci să fie ținut în frîul unui concept — cu alte cuvinte, să se mulțumească cu o funcțiune subordonată.

ȘTEFAN AIRINEI

1—5. Literatura fantastică inspirată din domeniile geoștiințelor (geologie, geofizică, geochimie etc.) evoluează — după părerea mea, raportată la ceea ce cunosc — între laturile extreme ale „fantasticului". Convergente în sfera reprezentărilor realității existente, aceste laturi extreme se dezvoltă, una, în imaginația înaltă, plăsmuind fantasticul dematerializat, nebulos, în limitele imaginației creatoare care au stat și vor continua să stea la baza tuturor ipotezelor științifice, atît de îndrăznețe ar fi ele. Consemnăm cu toții dialectica fanteziei în procesul obiectiv „ipoteză — teorie științifică"!

Pînă nu de mult, geoștiințele „visau" să cunoască structura internă a Pămîntului în general, și — mai modest dar de o covîrșitoare importanță pentru omenire — să știe cît mai mult despre Scoarța terestră și despre raporturile ei cu partea superioară a geosferei subiacente, învelișul. Or, unele drumuri în această direcție — marcate de observații, ca forme ale cunoașterii experimentale — au fost călăuzite de fantezie.

Dacă unele obiective de contur se conturau din ce în ce mai precis, eliberîndu-se treptat de fantezie — cum sînt fenomenele fizice legate de Scoarță și prin discontinuitatea Mohorovicic de partea superioară a învelișului — mijloacele tehnice pentru aducerea în laboratoare a probelor materiale în care își au sediul aceste procese fizice, s-au aflat încă mult timp sub încordarea fantasticului creator. Și pînă de curînd, pentru că eforturile de mari proporții ale tehnicii au asigurat apariția unor sonde foarte adînci, capabile să străpungă Scoarța și să asigure contactul direct cu rocile care înfierbîntă imaginația geo-cercetătorilor. Aceste sonde, cunoscute sub denumirea de „Sonde Moho", vor săpa în prezența generației noastre, pe continent (U.R.S.S.) și pe oceane la mii de metri sub apă (S.U.A.).

La noi, cercetările geofizice din ultimii zece ani, realizate în cadrul Comitetului de Stat pentru Geologie, au creat condițiile unei confruntări grandioase între geocercetători și un corp geologic necunoscut, așezat în substratul din centrul țării pe o direcție vest-estică, cu o desfășurare de peste 200 km. În lumina cunoștințelor actuale, acest corp reflectă prezența unui fragment din prima crustă a Pămîntului în asociere intimă cu materia subcrustală. Propunerea unui foraj de mare adîncime ar putea surprinde, la prima vedere datorită veșmîntului său de „fantastic". Concretizat, însă, ar asigura geo-științelor patriei noastre, un cîmp vast de studii fundamentale și aplicative, cu întreg cortegiul lor de finalizări previzibile și neprevizibile încă.

Privind lucrurile sub aceste aspecte, anticipația își are un loc specific constructiv în literatura fantastică cu izvoare de inspirație în ipotezele științelor naturii. Se pare că anticipația constituie în știință una dintre caracteristicile majore ale contemporaneității, fantasticul fiind combustibilul creator în procesul de cunoaștere a realității.

Anchetă realizată de Traian FILIP

---

mihu dragomir

reversul d-lui Valdemar

(Urmare din pag. 5)

A fost, mai întîi, o tulburare asemănătoare apelor străbătute în căderea către fund, cînd te arunci de la înălțime. O senzație de frig, totuși nu insuportabil. Pe piept mi se așternuse o greutate. Compar mereu cu o cufundare în apă, cît mai afund. Cunoașteți secundele nesfîrșite cînd ai vrea să respiri și știi că nu se poate, cînd totul se transformă într-un vîjîit monoton, amestecat cu dangăt de clopot. Apoi, deodată, drumul invers. Apa în care mă cufundasem mă refuza, eram azvîrlit la suprafață. Simțeam, pe piept, din ce în ce mai grea, apăsarea și totuși încercam un sentiment de eliberare. Ajuns la suprafață, am deschis ochii, nu, nu i-am deschis, ci am văzut deodată, cu o claritate pe care încă n-o cunoscusem. Eram tot în camera prietenului meu, dr-ul C. Nu știu de ce, mă legănam, ca bătut de-un vînt pe care nu-l simțeam, mă țineau parcă rădăcini groase în pămînt. Da, aveam senzația că sînt o plantă elastică, mișcîndu-se lent și odihnitor. Am privit în jos. Rădăcina eram eu însumi. La picioarele mele ședeam eu, tolănit comod într-un fotoliu. Brusc, am simțit mirosul subtil al otrăvii și am înțeles. Eram mort. Venisem la prietenul meu pentru a-i relata suita nefericitelor întîmplări care mă aduseseră în pragul sinuciderii. Pentru a-i spune, atîta tot, și pentru a-mi pune în aplicare planul. Il pusesem. Așa arăta, deci, moartea?

D-rul C. mă privea, neliniștit. Nu pe mine, ci pe cel din fotoliu. Mă mîngîia ușor, pe tîmple, apoi a fugit. Am rămas singur. Am încercat să-mi adun simțurile. După ce prietenul meu trîntise ușa, nu mai auzeam, însă, nimic. Am încercat să mă mișc. Nu puteam. Numai mirosul cunoscut al fiolei stăruia în cameră. Am privit pe fereastră. Un peisaj împietrit, nici un zgomot nu se auzea din stradă, deși știam că mă aflam pe una dintre cele mai zgomotoase artere ale orașului. Respiram? N-am putut să-mi dau seama. Nu mă puteam mișca în afara acelei legănări, pe care n-o puteam opri. Voiam să-mi amintesc ceva, nu știam nici eu bine ce, dar în afară de cele petrecute în camera unde mă aflam nu-mi mai aminteam nimic, o ceață vîscoasă mă învăluia. Legănarea îmi dădea o amețeală, un fel de somn irezistibil.

M-a limpezit zgomotul ușii. D-rul C. a intrat, însoțit de un om mai în vîrstă. M-au privit mult, pe mine cel din fotoliu, vorbind și gesticulînd. Erau, amîndoi, nervoși. Înțelegeam prea bine că moartea mea îi afecta, fusesem doar prieteni buni. Am vrut să le ascult discuțiile, dar nu auzeam decît ce spunea C. Pe celălalt îl vedeam vorbind, dar nu-i auzeam vocea. Iar cînd i se adresa C., îi auzeam vocea, dar nu distingeam nici un cuvînt, așa cum auzi o discuție purtată într-o cameră alăturată, distingînd numai timbrul vocii, inflexiunile, dar nici o silabă distinctă. Și legănarea nesfîrșită, care părea că a devenit condiția noii mele existențe, condiția nonexistenței mele...

Deodată, din mijlocul acestor ape tulburi, am simțit că se luminează și am auzit vocea lui C., i-am auzit vorbele:

— Matei! Răspunde-mi! Cum te simți? Cum te simți?

Am țipat din răsputeri:

— S-a sfîrșit! Mi-e atît de bine!

El a ascultat îndelung, ca și cînd răspunsul meu s-ar fi tîrît spre el încet, ca o omidă. Apoi mi-a vorbit iar:

— Matei, chinul tău s-a sfîrșit. Acum dormi, dormi și te odihnește!

Doamne, el nu era, deci, îngrozit de moartea mea! O aproba! I-am răspuns, liniștindu-l o dată mai mult:

— S-a sfîrșit... Moartea e atît de... de... de... liniște...

Parcă nici nu mai puteam să vorbesc, de fericire.

Și legănarea a devenit mai puternică, amețeam, ca pe marginea unei prăpăstii. Nu mai vedeam chipul lui C., apoi numai ochii lui, două lumini, care mă absorbeau, din care parcă pornea legănarea aceea în afară de care nu mai simțeam nimic...

★

Mi-am potolit cu greu starea de excitare. Colegul meu, d-rul An. era supărat mai mult din cauza nervozității mele decît din cauza faptelor.

— Un medic nervos este un medic prost, — spunea el. Știu prea bine că nervii se cer descărcați, dar nu în felul acesta! Eu, după o operație grea, cînd mi-am reținut pînă și răsuflarea, și sînt gata să explodez, iau vioara și cînt pînă îmi amorțește brațul drept. De ce crezi tu că sînt atîția medici care se ocupă de muzică, de pictură, de literatură? Dacă ne-am da curs nervilor, medicina ar deveni o improvizație.

— Ai dreptate, dar nu găsești că e cam nelalocul ei o asemenea discuție, lîngă un mort?

— Dar nu e nici un mort aici. E numai un om cu nervii slabi, care a cedat unor impresii bolnăvicioase. Educația lui a fost deficitară, te asigur. Oamenilor normali nu le vine gîndul sinuciderii.

— Era un băiat excelent la studii, cu o voință de fier...

— Aparent. N-avea voință, ci o ambiție maladivă. Dacă-l observai mai bine, îl puteai trata din timp. Educația voinței nu este un lucru ușor și, din păcate, nu ne prea ocupăm de ea...

— Totuși, ce facem acum?

— La asta mă și gîndesc.

S-a întins pe canapea, și-a aprins o havană și s-a învăluit în tăcere. Știam că se gîndește intens la cazul lui Matei, dar totuși mă deranja liniștea cu care proceda. După un timp mi-a spus:

— Povestește-mi tot ce știi în legătură cu căsătoria și divorțul lor.

I-am povestit ceea ce știam de la Matei.

S-a lăsat iar tăcerea. Se înserase. Zgomotul străzii era insuportabil. Și ce stranie părea camera mea, în mijlocul vieții tumultuoase de afară!

Cînd a terminat havana, d-nul An. s-a ridicat de pe canapea, mai liniștit ca oricînd.

— Ne trebuie, imediat, o mașină.

— Pentru?

— Pentru Iași.

Mi s-a părut că înțeleg.

— Vrei s-o aduci pe Magda!

D-rul An. m-a privit ca pe-un elev neascultător.

— Magda? Mai rău ar strica! O ucizi și pe ea. Iar pentru mai tîrziu, cînd amicul va scăpa de [illegible] lui.

Așa vorbea d-rul An. chiar cînd era un caz grav.

Am telefonat la garajul spitalului, am dat dispoziții, și, peste un sfert de oră, mașina era în fața blocului. M-am urcat, buimăcit, căutînd să nu scap nici una din instrucțiunile d-rului An., și am plecat. Matei a rămas sub supravegherea lui.

★

...Am simțit ca o adiere de aer proaspăt. Ceața s-a dat deoparte și l-am văzut pe C. mîngîindu-mi tîmplele și palmele. Mă mîngîia pe mine, cel din fotoliu, și totuși simțeam eu, cel liber și totuși prins parcă de rădăcini aici, în camera unde murisem. C. s-a mișcat încoace și încolo prin cameră, apoi a plecat. Am auzit ușa și iar a început balansul amețitor, tîrîndu-mă acolo unde nu mai era decît o vagă senzație de amețeală, liniște, nimic altceva decît amețeală și liniște. Din cercuri concentrice, desfăcîndu-se la infinit, refăcîndu-se și desfăcîndu-se, se degaja un singur, un singur gînd, dacă gînd poate fi numit: eu... eu... eu... Altceva nimic. Și nimicul era clar și real. Timpul dispăruse.

Parcă legănarea s-a încetinit. Cercurile născîndu-se și rotindu-se mereu în jurul singurului gînd... eu... eu... eu..., s-au dat în lături și m-a pătruns o lumină difuză. Lumina s-a desfăcut în două, un alt gînd se apropia de mine, pînă am auzit strigîndu-mă:

— Matei!

Mi-am strigat singurul gînd.

— Eu...

S-a limpezit în jur. C. îmi mîngîia iar tîmplele și palmele, murmurînd ceva. Simțeam că mie îmi vorbește.

— Matei! Matei! Trezește-te! Ai să mă vezi numai pe mine, înțelegi?

— Nu pot! Sînt mort!

Și iar am auzit timbrul unor voci, fără să înțeleg ce-și spun. Și iar legănarea...

C. îmi mîngîia mereu tîmplele și palmele. Încet, legănarea parcă s-a oprit, o simțeam acum mai ușor, ca o frunză spre dimineață. Am început să aud din ce în ce mai clar vocea lui C.

— Matei, trezește-te. Ești la Iași. Înțelegi? Ești la Iași. Ești student!

Student? Cercurile au început să danseze iar în jurul meu.

— Matei, ești la Iași. Ești student. E seară. Ai venit acasă. Te așteaptă o prietenă...

Am căzut în fundul unor ape care se învolburau la trecerea mea precipitată.

★

D-rul An. conducea acest spectacol fără spectatori. Prietena Magdei a reluat discuția știută. Eu repetam fiecare vorbă a ei, de cîte două-trei ori, pentru ca Matei să audă. Cinci ore am lucrat astfel, concentrați ca asupra microscopului. Cînd pe buzele lui Matei a început să înflorească un surîs, ne-am oprit. L-am lăsat să mai doarmă două ore, apoi ne-am hotărît să terminăm.

★

...M-am trezit în camera mea din Iași. O recunoșteam, deși ceva mă stingherea. Nu știam ce caut acolo. Erau cărțile mele, mîine aveam un colocviu despre Hoarda de aur. În pat ședea cineva, o femeie, învelită cu pătura. Pătura mea. Cine era femeia? Mi-a zîmbit și parcă am recunoscut-o. Mă știam mereu în altă parte, deși eram acolo. Am pus mîna pe pătură. Da, eram acolo. Femeia vorbea și n-o auzeam. O auzeam parcă din altă parte, cu vocea altuia. Și totuși ea îmi vorbea. I-am răspuns. Am vorbit mult. Eu... eu... eu... Mi-a arătat o carte. A dat buzna în mine un gînd. Cartea era a cuiva. A cui? Femeia mi-a arătat o scrisoare. Al cui era scrisul? A! cuiva foarte cunoscut, pe care-l uitasem. Și deodată a țîșnit o lumină orbitoare: Magda!

M-am cufundat în fundul apelor tulburi, dar o mînă neiertătoare mă trăgea la suprafață. Și femeia vorbea, vorbea, pînă cînd m-am așezat pe scaun în fața ei și totul s-a liniștit.

— Dar ai mai sărutat altă fată?

— Nu.

— Nici nu te-a tentat? Pe mine, de exemplu, m-ai săruta?

— Dacă te-aș iubi...

— Nici nu se poate altfel, Matei. Eu vorbesc prostii. Cum să mă săruți pe mine, cînd o iubești pe Magda? Ar mihni-o prea mult. Magda nu cunoaște alt bărbat în afară de tine...

Cercurile au început să dispară, vedeam totul, camera era plină de așteptarea mea, o așteptam pe Magda, acum înțelegeam. Cercurile care se roteau în jurul exasperantului eu... eu... eu... erau gîndul că o așteptam pe Magda. Numai pe Magda. Cînd i-am rostit numele, un fulger de vinovăție mi-a despicat în două creierul, apoi s-a făcut întuneric, și legănarea a reînceput.

Cineva îmi mîngîia mîinile. Am deschis ochii. Lîngă mine era Magda. Am sărit, speriat.

— Doamne, azi am colocviu despre Hoarda de aur!

M-a împins, ușor, înapoi. Eram pe o canapea. Pe un fotoliu, d-rul C. mă privea zîmbind. Mai era cineva în cameră, un om în vîrstă, care se uita la ceas.

— Ei, eu am plecat. Lăsați-l să doarmă, și mîine aduceți-l la mine. Să mai stăm de vorbă. E interesant să-l aflăm impresiile...

★

— Iată impresiile lui Matei, împreună cu ale mele, — și-a încheiat d-rul C. povestirea. Nu ți se pare că Valdemar a făcut un drum invers?

— Și Matei?

— E cam rușinat acum de cele întîmplate, dar s-a așternut serios pe muncă. Vrea să se înscrie și la medicină, după ce termină istoria. Dar acum, crede-mă, este într-adevăr vorba de voință.

Iunie—iulie 1958.

PIRAŢII ZILEI DE AZI

Orientaţi mai mult după lucirea stelelor şi citirea în palmă, piraţii de altădată dovedeau o trăsătură de caracter pe care, fără s-o putem include în zona bunului simţ, n-o putem ignora : în clipa cînd zăreau o corabie şi-şi propuneau s-o atace, ridicau pe catargul propriu insemnele profesiei.

Răstimpul dintre cărăbuşul de aur şi misterul farfuriilor zburătoare a impus corectarea codurilor de piraterie pînă la limita aprobării prin vot, iar exercitarea profesiei ca atare se face în numele apărării libertăţii şi civilizaţiei. O libertate impusă din afară şi bună numai pentru cei ce-o impun, o civilizaţie capabilă să numere, cu precizia indiferenţei, moleculele de inteligenţă şi memorie, dar niciodată în măsură să adauge un plus vreuneia dintre ele.

Arborarea steagului cernit şi cu cap de mort se face numai pe dinăuntru sufletului, în taină şi fără remuşcare. Deasupra, în spaţiu circumscris de noţiuni juridice, se lasă,

GL COMENTARIU

în permanenţă, declaraţia de prietenie peste care se aplică sigiliul expres de „dezinteresată".

Un eveniment, care în termenii ziaristului, a cutremurat lumea, stîrnind un interminabil şir de proteste, chiar în casa celor ce l-au produs, adaugă un element inedit profesiei în discuţie : pentru a susţine moralul unui guvern în cîrji, este atacat un altul, ales şi apărat de un întreg popor.

Stolurile de avioane nord-americane care au ţinut, în zilele din urmă, sub moarte rapidă periferiile oraşelor Hanoi şi Haifong au verificat această concepţie.

Preşedintele Johnson, care a ordonat personal această verificare, pare satisfăcut. Săptămîna trecută el a reafirmat intenţia Statelor Unite de a „lupta pînă la capăt", ceea ce înseamnă, în primul rînd, o intensificare a atacurilor aeriene în nord şi, prin asta, continuarea trudei de a soluţiona problema vietnameză prin mijloace militare, cu toate că, în esenţă, ea este o problemă politică.

În truda aceasta, zadarnică, există — spun ziarele lumii — multă silă, iar preşedintele duce un război în silă. Un război pe care nimeni, nici chiar Casa Albă, nu mai consideră că poate fi cîştigat. Dar, pentrucă nu vrea nici să-l piardă, îl continuă.

E în joc „onoarea" guvernului său — scrie un ziarist francez — şi mai ales „onoarea" sa de „sudist", crescut în legenda unui alt război, tot civil, provocat la întîmplare şi dus „pînă la capăt, împotriva oricărui bun simţ".

S-a creat, astfel, o situaţie pe care n-a cerut-o şi, mai ales, n-a dorit-o nimeni, în afara Statelor Unite : preluînd cheia din Indochina de mai bine de doisprezece ani, S.U.A. au înţeles s-o folosească după propriile lor concepţii, refuzînd orice punere în practică a Acordurilor de la Geneva şi orice propunere de negociere a păcii.

Pentru aceasta a fost scos din cabaretele din Hong Kong ultimul os de împărat, Bao Dai, pentru aceasta sora lui Diem ajunsese, la un moment, o a doua Lucreţia Borgia şi pentru aceasta numărul soldaţilor nord-americani din Vietnam a crescut de la 685, în 1960, la 240 000, în 1966 şi foarte curînd cifra va urca la 400 000. Tot pentru aceasta s-au transportat aici peste 200 de tipuri de bombe, de la 5 kilograme la 5 tone şi tot pentru aceasta tancuri, tunuri, maşini, care de luptă, avioane, vase de război, port-avioane şi elicoptere au invadat teritoriul vietnamez.

S-a vorbit, e adevărat, de fiecare dată despre pace. Şi Casa Albă a vorbit mai mult decît oricine.

Dar niciodată preşedintele Johnson, nici chiar după ce conflictul a devenit o problemă de securitate internaţională, nu a făcut vreun pas spre această pace. Motivarea acestei reţineri se explică printr-o dialectică aparte : dacă una din părţi va cîştiga lupta, de ce să negocieze acum, cînd mai tîrziu ar putea să impună altfel de condiţii : dacă una din părţi va pierde, de ce să accepte negocierea cît timp se află în situaţia de a nu o putea face de pe poziţii mai avantajoase ; dacă guvernul se află în campanie electorală, el nu poate negocia ; dacă se află după alegeri, iarăşi nu poate pentrucă acest lucru nu este prevăzut în programul electoral.

E o dialectică nemărturisită, dar uşor de constatat pe tot parcursul evenimentelor din ultimii ani. I se mai adaugă amănuntul că, totuşi, s-ar putea negocia, dar „fără condiţii prealabile". Identificarea acestora, mai exact, a absenţei lor, ar urma să cadă, exclusiv, în competenţa Statelor Unite, adică a Pentagonului, care a făcut din teritoriul vietnamez un îngrozitor cîmp de instruire a soldaţilor săi şi de verificare a materialului de război. Obligînd prin aceasta poporul vietnamez să traverseze o lungă şi eroică perioadă de tragism.

În 1868, cînd primele trupe franceze cucereau Saigonul şi supuneau la supliciu pe unul din ţăranii vietnamezi, Nguyen trung Truc, intrat de atunci în istoria ţării, acesta, înainte de a se prăbuşi sub gloanţele plutonului de execuţie, a spus mai mult strigînd : „Atît timp cît va creşte iarbă sub soarele acestei ţări, vor exista oameni care să reziste în faţa năvălitorilor".

De atunci iarba continuă să crească.

Darie NOVĂCEANU

gazeta literară

COMITETUL DE REDACŢIE : Tiberiu Utan (redactor şef) ; Teodor Balş ; Al. I. Ghilia ; Ion Lăncrănjan (redactor şef adjunct) ; Alexandru Oprea (redactor şef adjunct) ; Eugen Simion ; Mihai Stoian (secretar de redacţie)

Prezentarea artistică : Radu Georgescu
Prezentarea grafică : Octav Minculescu

Imprimat la Întreprinderea poligrafică „Informaţia"

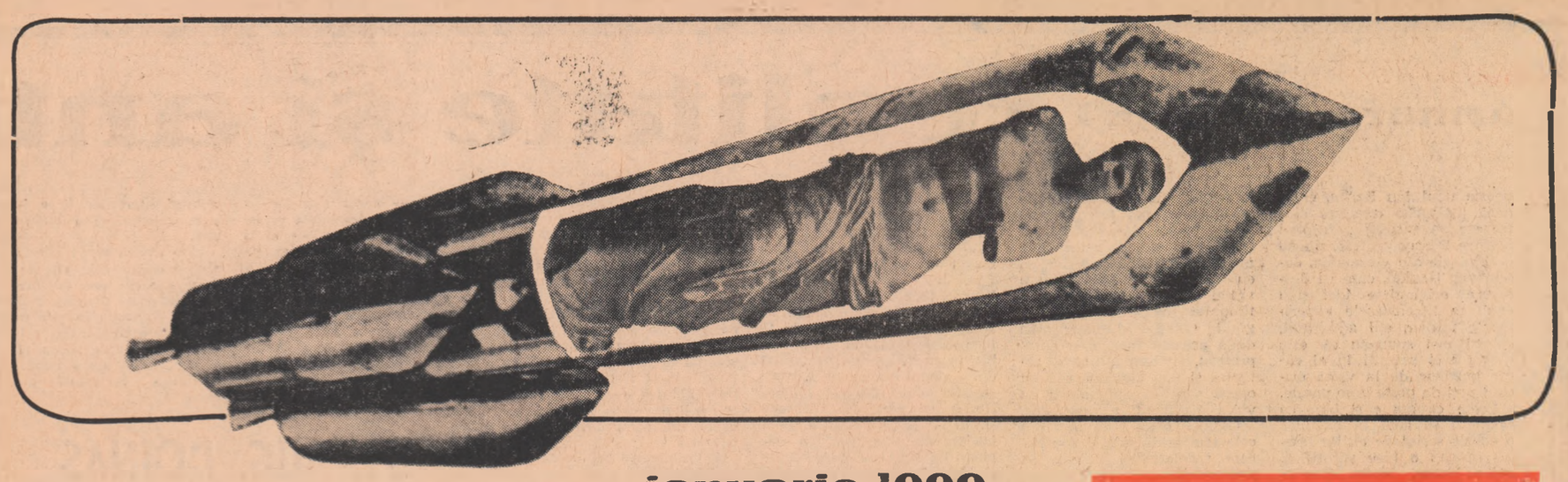

ianuarie 1999

RAY BRADBURY

vara rachetelor

O clipă fu iarna obişnuită din Ohio, cu uşile închise, ferestrele bine închise, geamurile înghetate, turturi atîrnînd pe la streşini, copii skiind pe dealuri, gospodine mergînd cu greu pe stradă, înfofolite în blănurile lor, asemeni unor mari urşi negri.

Şi apoi un val prelung de căldură trecu peste micul oraşel. O mare învăluitoare de aer fierbinte de parcă ar fi lăsat cineva deschisă uşa unui cuptor. Căldura vibra printre *cottage-uri*, printre tufişuri şi copii. Turturii prinseră a se clătina, topindu-se. Uşile fură date în lături. Ferestrele se deschiseră. Copiii lepădară puloverele de lînă. Gospodinele desbrăcară veştmintele de urs. Zăpada se topi şi pretutindeni apărură pajiştele verzi ale verii trecute.

Vara rachetelor. Cuvintele trecură din gură în gură prin casele deschise, aerisite. *Vara rachetelor.* Aerul cald ca-n pustiu schimbă desenele înghetului de pe geamuri, şi făcu să dispară arabescurile. Schiurile şi săniile deveniră dintr-odată inutile. Zăpada căzînd din cerul rece peste oraş se transformă într-o ploaie fierbinte înainte de a atinge pămîntul.

Vara rachetelor. Oamenii stăteau pe verandele de pe care picura apa şi priveau cerul care se-nroşise.

Racheta stătea pe terenul de lansare, înconjurată de nouri roşii de flăcări şi de aer fierbinte. Racheta stătea în dimineaţa rece de iarnă făcînd ca odată cu fiecare răsuflare a puternicelor sale eşapamente să fie vară. Racheta schimba vremea şi vara poposi o scurtă clipă pe pămînt..

În româneşte de Radu LUPAN

adîncimi sec. XVII

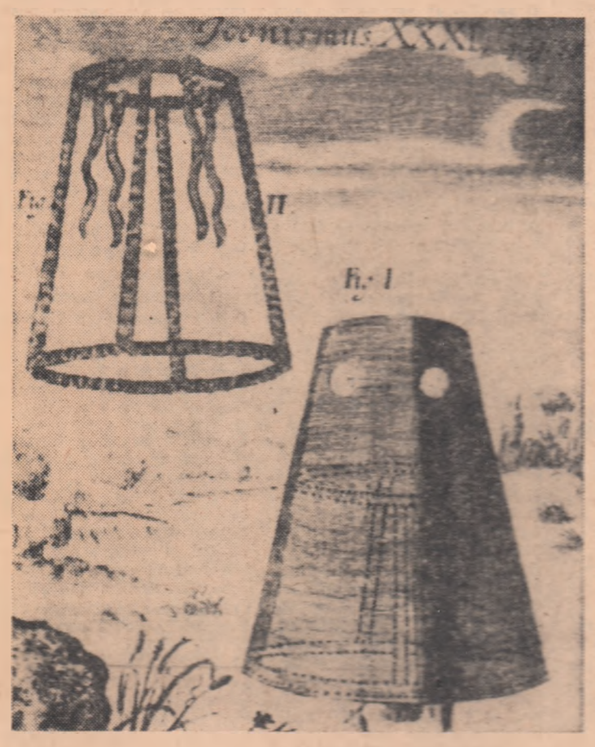

Imaginea unuia dintre primele clopote de scafandru, apărută într-o carte din 1664.

profunzimi sec. XX

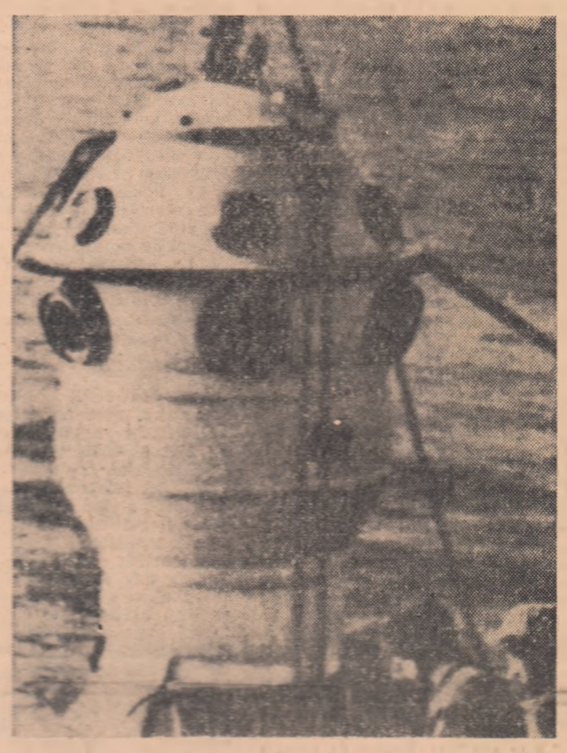

Pionjind în abisul oceanic

STANISLAW LEM

cei trei electrarzi

A fost odată un mare inventator care născocea cele mai ciudate aparate. Îşi construise o maşină minusculă care cînta grozav şi pe care o botezase păsărica. Blazonul său avea o inimă îndrăzneaţă şi fiecare atom ieşit din mîinile lui purta pecetea asta care punea în mare mirare pe savanţi atunci cînd descopereau o inimoară vie în spectrele atomice. A construit el aşa tot felul de ciudăţenii pînă cînd într-o zi i-a venit ideea şi mai ciudată de a împreuna într-un tot viaţa şi moartea, ca să realizeze astfel imposibilul. S-a hotărît să construiască din apă fiinţe gînditoare, dar nu prin mişlocul respingător care vă vine imediat în minte. Ideea unui corp moale şi umed îi repugna şi lui ca fiecăruia dintre noi. El vroia să construiască din apă, fiinţe frumoase şi inteligente, fiinţe cristaline. A ales planeta cea mai îndepărtată de orice fel de soare şi din uriaşii munţi de ghiaţă a sculptat Gheţuştile ; aveau acest nume pentru că nu puteau să trăiască decît într-un ger cumplit şi într-un deşert fără soare. Ele n-au întîrziat să-şi ridice oraşe de ghiaţă pe care le luminau cu aurore boreale captate în mari recipiente transparente. Cu cît erai mai bogat, acolo, cu atîta aveai mai multă aurora boreală, culoare **citron** şi bani ; trăiau fericiţi ; dar mulţumirea lor nu stătea numai în lumina pe care o aveau ci şi în pietrele preţioase care făcuseră faimă. Bijuteriile acestea erau făcute din gaze înghetate, tăiate şi lustruite ; cu ele îşi decorau magnific noaptea lor veşnică — prinse în sveltele aurore boreale — nebuloase fermecate în blocuri de cristal. La aceste bogăţii au rîvnit mulţi cuceritori ai cosmosului, pentru că întreaga planetă, faimoasa lor Gheţaria, era de văzut de oriunde, strălucitoare, ca o perlă pe care o întorci încet în catifele. Sosiră deci aventurieri pentru a-şi încerca norocul. Electrardul Dinadier s-a dus şi el făcîndu-şi paşii să sune ca bătăile unui clopot. Dar abia apucă să pună piciorul pe gheaţă că ea se topi sub căldura lui şi Dinadier se prăbuşi în prăpastia recelui ocean care şi-a închis apele peste el şi îl păstrează în fundul mării Gheţuştelor. Soarta lui Dinadier nu i-a descurajat pe alţi temerari. Îşi luă zborul, după el, electrardul Ferit, după ce băuse atîta heliu lichid încît îi bolboroseau maţele de oţel iar chiciura depusă pe cuirasa lui îl făcea aidoma unui om de zăpadă. Dar apropiindu-se de planetă, s-a încălzit prin frecarea de atmosferă, heliumul s-a evaporat şuierind iar Ferit, scînteind într-o lumină roşie, căzu pe blocurile de gheaţă care s-au şi desfăcut pe loc. Reuşi să iasă, fumegînd vapori ca un geiser în fierbere, dar tot ce atingea el se transforma într-un nor alb din care cădea zăpadă. S-a aşezat deci, aşteptînd să îngheţe, dar cînd fulgii de zăpadă au încetat să se mai topească pe umerii armurii lui şi a vrut să se ridice pentru a porni la luptă, uleiul îi întepenise în articulaţii şi Ferit nu s-a mai putut îndrepta. Şi astăzi încă mai stă cocoşat ; zăpada a făcut peste el un munte de zăpadă din care se vede numai vîrful de oţel al căştii lui.

Cel de al treilea electrard, Quartz, care nu era vizibil ziua decît sub forma unei lentile şlefuite, iar noaptea ca o resfrîngere stelară, auzise de soarta înaintaşilor, dar el n-avea de ce să se teamă, pentru că ulei nu avea deloc şi putea oricînd să se facă oricît de rece. Singura primejdie era să nu se gîndească intens la ceva, pentru că lucrul acesta încălzea creierul lui de cuarţ, şi-l putea pierde. Îşi luă zborul, îngheţat în aşa hal, că orice atingea în veşnicia galactică zbura în ţăndări şi ajunse cu bine pe zăpezile albe din Gheţaria. Vrînd să ia o hotărîre de primă acţiune, observă că zăpada s-a şi înnegrit împrejur şi fumegă.

— Oho — îşi zise Quartz — urît lucru ! N-are importanţă, totul e să nu mă gîndesc deloc şi totul va merge bine.

Şi s-a hotărît să repete mereu această frază care nu cerea eforturi intelectuale. Tot mergînd ajunse în faţa zidurilor din Frigida, capitala Gheţariei. Pocni cu capul în întăritură, dar afară de cîţiva ţăndări nu reuşi nimic.

— Să încercăm altceva, îşi zise. Cît fac doi ori doi ? Imediat capul i se încălzi, el profită pe loc şi se aruncă în zid. Dar nu făcuse decît o mică gaură.

— Prea puţin îşi zise — Să încercăm ceva mai greu. Cît fac trei ori cinci ? De data asta, un nor cu măzăriche îi înfăşura capul : în contact cu un asemenea efort de gîndire, zăpada începuse să fiarbă. Quartz se dete înapoi îşi luă vînt, străpunse zidul, apoi cîteva palate, şi ajunse pe nişte scări imense. Dar cum totul începuse să se topească în jur, Quartz redresă situaţia, repetînd fraza antiintelectuală, şi îngheţă la loc. Dar văzu imediat în faţa lui, înaintînd un cavaler uriaş strălucitor ca o stea. Era Boreal, şeful Gheţuştilor. Quartz se ghemui şi porni la atac. Celălalt îl înfruntă şi se produse un vacarm ca de pe urma ciocnirii a două iceberguri. Mîna dreaptă a lui Boreal zbură în ţăndări, dar el se întoarse să-şi înfrunte din nou adversarul, cu pieptul lui uriaş de gheaţă. Quartz îi dete acum o lovitură teribilă şi fiind mai dur şi mai compact decît Boreal, îl prăbuşi cu zgomot într-o avalanşă, stropit cu lumini din aurora boreală care-i contemplau înfringerea.

— Merge bine, numai de-ar ţine ! zise Quartz şi smulse învinsului bijuterii de nemaipomenită frumuseţe. În timp ce le admira ţinîndu-le în mînă, **toate se evaporară din cauza emoţiei.**

— Oh ! Oh ! Asta înseamnă că nu trebuie nici să mă minunez. N-are importanţă, totul e să nu mă gîndesc, — îşi zise şi porni mai departe. Zări apropiindu-se un personaj imens. Era Albucyd Leblanc, General-mineral cu pieptul plin de decoraţii între care Marea Stea de Chiciură. Acest gardian al comorilor regale căută să apere accesul dar Quartz îl sfărîmă în mii de gheţuri. Principele Astaral, domn al gheţurilor negre sări în ajutorul lui Albucyd. Quartz nu prea putea să-i vie de hac. Prinţul purta o armură de azot presărată cu helium care degaja un asemenea frig încît impetuozitatea lui Quartz scăzu simţitor, gesturile îi slăbiră şi jur împrejur se răspîndea suflul lui Zero Absolut. Quart îşi reveni dintr-odată şi se gîndi : — Numele unui ciine ! Ce se mai întîmplă acum ? şi sub presiunea profundei lui surprize, creierul i se încălzi, Zero Absolut deveni căldicel, şi Astral începu să se disloce într-o agonie, însoţită de tunete, în urma căreia mai rămăseseră pe cîmpul de luptă o grămăjoară de gheaţă neagră de apă, care se scurgea lăcrămînd în băltoace.

Merge — îşi zise Quartz — esenţialul e să nu gîndesc, dar la nevoie, atunci, trebuie să şi gîndesc ! Într-un fel sau în altul trebuie să înving. Şi porni mai departe. Paşii lui răsunau pe străzile din FRIGIDA ca şi cum cineva ar fi sfărîmat sticlă cu ciocanul, iar locuitorii îl priveau din adăposturile lor albe cu inima cuprinsă de disperare. Mergînd pe Calea Lactee ca un meteor în furie, zări în depărtare un personaj mic şi singuratic. Era Barium zis Gura Poporului, cel mai mare înţelept al Gheţuştilor. Quartz porni să-l pulverizeze dar celălalt se dădu la o parte şi îi arătă ridicate cele două degete ale sale. Quartz nu ştia cam ce-ar putea să fie asta, dar se întoarse şi porni împotriva adversarului. Barium, ferindu-se abia, îi arătă repede un singur deget. Quartz încetini cursa puţin surprins, dar fiind deja întors se pregătea să-şi ia avînt. Se gîndea ; apa începu să curgă din casele vecine, dar el nu vedea decît pe Barium care făcuse un inel cu două degete prin care trecea cu viteză un deget de la cealaltă mînă. Quartz se întreba insistent ce-or fi însemnînd mişcările astea tăcute ; sub el se deschise deşertul din care ţîşnea apă neagră, el însuşi se precipită înăuntru ca o piatră şi înainte să mai apuce să spună : n-are importanţă, totul e să nu mă gîndesc — nu mai era în lumea asta.

Gheţuştile salvate, întrebară pe Barium mai tîrziu, ce a vrut să spună prin semnele făcute electrardului vagabond.

— E foarte simplu — zise înţeleptul. Două degete însemnau că noi eram doi, el şi eu. Unul, că voi rămîne imediat singur. Pe urmă i-am arătat un cerc ca să-i indic că gheaţa se deschide în jurul lui şi-l va înghiţi prăpastia neagră a oceanului. N-a înţeles nici primul, nici al doilea, nici al treilea.

— Mare înţelept — strigară Gheţuştile mirate — cum ai putut să faci asemenea semne unui agresor aşa teribil ? Gîndeşte-te un pic ce s-ar fi întîmplat dacă te-ar fi înţeles şi n-ar mai fi fost surprins? Atunci nu s-ar mai fi încălzit gîndindu-se şi nu s-ar fi prăbuşit în abisul fără fund...

— Ah, n-aveam nici cea mai mică teamă în privinţa asta — făcu Barium Gura Poporului cu un surîs rece — pentru că ştiam dinainte că nu va înţelege nimic. Dacă ar fi avut un firişor de judecată, n-ar fi venit la noi. Ce pot să aducă unei fiinţe care trăieşte sub soare, bijuteriile de gaz şi stelele argintate cu gheaţă ?

Şi la rîndul lor se mirară de inteligenţa înţeleptului şi s-au întors liniştite în plăcuta lor îngheţare. De atunci nimenea n-a mai încercat să ajungă în Gheţaria pentru că nu se mai găsea nici un imbecil în tot cosmosul, cu toate că unii afirmă că mai sînt destui, dar că nu cunosc drumul.

În româneşte de MARIN TARANGUL

CHARLES DOBZYNSKI

PATRU PAŞI ÎN UTOPIE

Trei paşi de gigant...

Cînd vom ajunge vîrsta cînd vom avea-mplinire
Să ştim în mîini a coace lumina în rotire
Să dăm viaţă unor lumi tainic modulate
Cînd oamenii sub snopii de unde adunate
Vor sta-n picioare-aflîndu-şi în forţa lor pilonii
Gata să prindă-adîncul vînt cosmic sau ciclonii
La circuite-n cuplul enormelor dinamuri
Cînd ca pe cai vom ţine generatorii-n hamuri
Cînd vom preface-n pulberi misterele şi cînd
Rotirea radioasă-a bătrînului pămînt
Va sta sub insolentul cadranelor control
Şi cînd sub jug vom ţine curenţii mari din gol
Fiorii herzieni sau apele sulfuroase
Raza A vechiul fulger ascuns în nebuloase
Cînd vor fi arse cele din urmă abatoare
Cînd stors din alambicuri va fi-n laboratoare
Cerescu-albastru pentru oftalmicele clinici
Cînd vor fi puşi să cînte ai forţei simburi chimici
Cînd clorofila-n ample maşini de cositor
Va plînge să-nverzească o altă rouă-n zori
Şi cînd în elemente-o matriculă vom pune
Şi molecula mică se va fi prins în strune
Cînd polii reci cu geyseri se vor fi-ncununat
Şi de canale arsul deşert va fi brăzdat
Cînd mari roboţi electrici vor coborî în mine
Cînd se vor face grefe la flori cu vitamine
Cînd farurile-n noapte vor urmări-n eter
Lungi dîre de rachete cu neutroni pe cer
Cînd în alb-negrul aer al vreunui astrodrom
Plămînii îşi va umple de spaţiu-ntiiul om

. . . . . .

Cînd cauzele-ascunse şi legile vom şti
Ce fac să crape solul sau codri a şopti
Cînd poezia-nchisă-n izvoare şi vlăstare
Visul ţesut de-amanţii întinşi sub teii-n floare
Sau frumuseţea unui oraş ori cîmp întins
În jocul unor scheme se vor putea fi prins
Şi-aduse în reţele electronificate
Cînd vor fi pomi ori grîne mecanice plantate
Schimbîndu-şi după voie şi formă şi culoare
Cînd vom avea stînci, ape şi plante vorbitoare
Ce pentru noi vor spune splendorile naturii
Cînd pruncii-or să ne plece-ntr-un joc al aventurii
În cyclonave duse de raze gamma, cînd
Un simplu-acar roti-va climatele pe rînd
Cu-o pîrghie mişcată de-un gest sever şi logic
Din staţia vre-unui punct meteorologic

. . . . . .

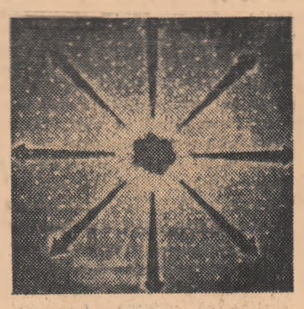

Cînd prin telepatie lega-vom peste mări
Idei cu dragi prieteni din depărtate ţări
Cînd pulberea de vise în larg se va trimete
Ca să-şi transfere trupul sau cînd cu un burete
Radioactiv fiinţa ne-om şterge ca în schimb
Lin să ni se cufunde-arătarea într-un nimb
Cînd timpul micşorîndu-l treptat ca hematomii
În ale lor mutaţii vom cîrmui atomii:
Înfăptuind în fine în ziua triumfală
Străvechiul mit de veacuri piatra filozofală
Cînd se va scoate apa cea vie-a tinereţii
Şi omu-o să-şi întreacă el însuşi matca vieţii
Durata împlinindu-şi mai mult de patru ori
Cînd morţii reci ieşi-vor din noapte-nvingători
Cînd vom salva prin grefe orice organ în parte
Schimbînd la vrere nervii o inimă pe moarte
Sau pătrunzînd al nostru univers mental
Cu-analizori sensibili sau hyper-penthotal
Cînd vom culege-a noastre psihice înfloriri
Mai lesne ca pe pajişti brăndușele subtiri
Cînd creierele fi-vor forjate-n exploraţii
În care detecta-vom obscure radiaţii
Cînd dîra oscilantă pe mari oglinzi binare
Cu-un deget va înscrie noi vieţi imaginare
Şi cînd va fi-mpărţită în jevi de biotroni
Puterea chromosomă fluxul din neuroni

. . . . . .

Cînd anticele noastre cetăţi vom fi-nălţat
Din urbanismul amplu în planuri meditat
Edificînd palate de plastic şi cristal
Ce s-or întoarce după soarele hibernal
În parcuri de verdeaţă şi cîmpi de-autostrade
Vezi staţionînd landouri cu forme de dorade
Ciclopi de crom şi-oţeluri sbîrliţi de mari rotoare
Pe-acoperişuri casele-au vaste-aerogare
De-unde-n zbor se-naltă heliconave mii
Ca potîrnichi ce-n stoluri se-avîntă prin tării
Icari pe omul-flutur-de-noapte-nvingător
Mai slobozi fiecare făcuţi de-un reactor
Cînd oamenii vor umple albele metropole
Cînd cerul şlefui-va cristalul din cupole
Palate de rigoare şi norme lineare
De blînzi roboţi slujite si-unelte nucleare
Şi cînd pe-o unui building gigant terasă standard
Se va roti puternic helicopterul radar.
Cînd omul...

În româneşte de TAŞCU GHEORGHIU

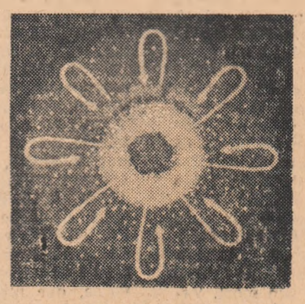

Vignete ? Nu ! Două desene ştiinţifice ilustrînd ipoteze ale existenţei Universului.